

Torsdagen den
25 maj 1978

Torsdagen den 25 maj

Kl. 10.00

*Om bemanningen
vid Kullens fyr*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 17 innevarande månad.

§ 2 Om bemanningen vid Kullens fyr

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Bengt Silfverstrands* (s) den 16 maj anmälda fråga, 1977/78:466, och anförde:

Herr talman! Bengt Silfverstrand har frågat mig om jag mot bakgrund av det dokumenterade behovet av någon form av bemanning vid Kullens fyr är beredd att ompröva sjöfartsverkets beslut och avvakta med ett definitivt ställningstagande till dess sjöövervakningskommittén är klar med sin utredning.

Inom sjöfartsverket har skett en omfattande rationalisering av fyrväsendet. I planen för den fortsatta automatiseringen av fyrar återstår ett tiotal fyrplatser, bl. a. Kullens fyrplats. Inför en automatisering sker regelmässigt överläggningar med berörda myndigheter i syfte att klarlägga i vilken mån det behövs fortsatt bemanning för att fullgöra andra arbetsuppgifter än ren fyrtjänst. Jag förutsätter att sådana överläggningar äger rum även i detta fall.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Kullens fyr ligger ca 90 m över havet och är därmed Sveriges högst belägna och tillika ljusstarkaste fyr. Den har ett ur många synvinklar mycket strategiskt läge som ger en överblick över stora delar av Öresund, Skälderviken och det öppna havet, dvs. Kattegatt. Dessutom kan fyrpersonalen överblicka och övervaka stora delar av Kullaberg, som är naturreservat och som blivit något av ett eldorado för sportfiskare och friluftssintresserade människor. Båttrafiken i området är synnerligen intensiv, och Öresund brukar i detta sammanhang omnämnas som en av världens livligast trafikerade sjöfartleder. Under 1977 passerade enligt dansk statistik drygt 30 000 fartyg på 50 bruttoton och däröver genom Öresund. Men detta är inte hela sanningen. Därutöver tillkommer en stark småbåtstrafik – ja, man kan nästan tala om en invasion av småbåtar under sommarhalvåret, då också många utländska, främst danska och tyska, turister söker sig till Kullaberg och dess natursköna omgivningar.

*Om bemanningen
vid Kullens fyr*

Från sin nästan unika utsiktspunkt har fyrpersonalen vid Kullens fyr kommit att spela en ovärderlig roll som övervakare av omgivningarna, inte bara till havs utan också till lands. Åtskilliga är de haverier som inträffat vid Kullaberg där t. o. m. stora passagerarfartyg konfronterats med klipporna. Många turister har kommit i sjönöd och kunnat räddas tack vare att de snabbt har blivit upptäckta från fyrplatsen.

Skogsbränder har på mycket kort tid kunnat bringas under kontroll genom rådigt ingripande från tjänstgörande fyrpersonal. I samband med sina dagliga inspektionsrundor på berget har fyrväktarna också vid ett flertal tillfällen upptäckt oljentsläpp och slagit larm, så att förebyggande åtgärder kunnat sättas in innan oljan hunnit åstadkomma alltför stora skadeverkningar.

I fyrväktarnas arbetsuppgifter ingår dessutom väderobservationer för SMHI:s räkning. På SMHI har man apropå den planerade avbemanningen av fyrarna understrukt att man där inte klarar sig enbart med automatik utan är beroende av en fortsatt bemanning på vissa strategiskt viktiga platser. Kullen har från SMHI:s sida nämnts som en av dessa strategiskt viktiga platser. Som exempel på de observationer som fordrar manuella insatser kan nämnas siktförhållanden och molnighet.

Även försvarsstaben anser att Kullens fyr har ett strategiskt läge. Bl. a. finns en militär radarstation och vissa militära förråd i området.

Slutligen kan jag nämna att naturvårdsverket har engagerat sig för en fortsatt bemanning av Kullens fyr. Det är naturvårds-, fritids- och friluftsin-tressen som motiverar naturvårdsverkets ställningstagande.

Jag måste säga att jag är besviken över innehållet i svaret. Det var mycket magert med tanke på att det är departementet som ytterst har ansvaret i denna fråga. Jag vill därför be kommunikationsministern att precisera sig. Anser kommunikationsministern att en kostnadsbesparing på 170 000 kr., som det här skulle vara fråga om, kan motivera ett åsidosättande av de mänskliga värden av omätbara dimensioner som här står på spel?

Jag skulle vara tacksam för ett svar på den frågan.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Jag förstår att svaret kan synas magert, men det samman-hänger med att överläggningar pågår mellan sjöfartsverket och ett par andra berörda myndigheter, nämligen naturvårdsverket och SMHI. Innan dessa överläggningar slutförts och innan vi vet vilket resultat de leder fram till är det inte särskilt lämpligt att jag ger uttryck åt några bestämda åsikter.

Jag förstår väl de synpunkter som Bengt Silfverstrand har framfört här om värdet av att det finns ett mänskligt öga på denna strategiskt viktiga punkt, men låt oss avvakta utgången av förhandlingarna innan vi beslutar om regeringen skall göra något ingripande.

Några besvär över sjöfartsverkets beslut finns inte, och alltså föreligger inte heller något ärende i kommunikationsdepartementet.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Vad jag närmast efterlyste var åtminstone en antydning till viljeyttring från kommunikationsministerns sida. Kommunikationsministern brukar ju inte i andra sammanhang sticka under stol med sin uppfattning i frågor som ligger inom hans fögderi.

Jag kan nämna att i en intervju i lokalradion, Radio Malmöhus, för ca en vecka sedan gav en avdelningsdirektör på sjöfartsverket klart uttryck för att framställningar hade gjorts till departementet, i vilka man understrukt betydelsen av de insatser från fyrpersonalens sida som jag här talat om. Man antydde därvidlag – och det är också min bestämda uppfattning – att ansvaret nu ligger på departementet.

Om man skulle göra denna avbemannning sparar sjöfartsverket förvisso 170 000 kr. – det är ett ovedersägligt matematiskt faktum. Men vilka blir de samhällsekonomiska konsekvenserna? De människor det här är fråga om mister sina arbeten, och för dem måste arbetstillfällen skapas på andra håll. Det innebär ingen samhällsekonomisk vinst att dra in bemanningen vid fyrarna. Det innebär tvärtom en samhällsekonomisk förlust. Kortsiktigt lönsamhetstänkande, förenklade kalkyler och ett krasst ekonomiskt synsätt borde inte få väga tyngre än de mänskliga värden av omätbara dimensioner som här står på spel. Att ha personalen kvar vid våra fyrar innebär helt enkelt en livförsäkring med otroligt låg premie.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Det är som jag säger, Bengt Silfverstrand. Det finns inget ärende i kommunikationsdepartementet. Vad den tjänsteman i sjöfartsverket som Bengt Silfverstrand åberopade kan ha avsett var möjligen en framställning i bemanningsfrågan som gjordes på ett mycket tidigt stadium till den förra regeringen. Det ärendet avgjordes av den förra regeringen, så det finns alltså inte kvar i kommunikationsdepartementet.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Om det är så att det inte finns några formella framställningar, så kan jag förutskicka att det kommer sådana inom en mycket snar framtid, åtminstone från den kommun som här är berörd.

Som ytterligare ett exempel på denna typ av ensidigt och förenklat ekonomiskt resonemang vill jag också nämna vad som hände när sjöfartsverket drog in bemanningen vid lotsstationen Härnöklubb vid Härnösand. Efter att sjöfartsverket dragit in bemanningen, bemannade kustbevakningen lotsstationen, och den bemanningen blev då större än den som sjöfartsverket svarat för.

Jag tror inte att man kan påstå att man vinner något ekonomiskt på en avbemannning av fyrarna. Jag tror tvärtom att man förlorar på det. Sjöfartsverket har ju när det gäller Kullens fyr fattat beslut om att dess bemanning skall dras in den 1 januari 1979. Här står alltså mycket kort tid till buds, och därför är det viktigt att använda denna för att skaffa det underlag som behövs

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om bemanningen
vid Kullens fyr*

för att riva upp detta olyckliga beslut. Jag hoppas att kommunikationsministern kommer att använda den tiden till att skapa visshet i frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om postservicen i glesbygder

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Tore Nilssons* (m) den 17 maj anmälda fråga, 1977/78:468, och anförde:

Herr talman! Tore Nilsson har frågat mig om det kan anses vara förenligt med riktlinjerna för regeringens glesbygdspolitik att befolkningen i redan missgynnade regioner får ytterligare försämrad service.

I områden där posttrafikunderlaget inte är tillräckligt för att det skall vara praktiskt och ekonomiskt rimligt att bibehålla eller inrätta postkontor, postställe eller lantbrevbäring, betjänas kunderna genom postväskor. F. n. har ca 10 000 hushåll denna form av service.

Hittills har betjäningen med postväskor vanligen inneburit att de olika hushållen i en by erhållit sin post i en gemensam väska. Kunderna har sedan fått hämta sin post hos den person som haft ansvaret för expedieringen av väskan. Värdeförmedlingen har vanligen ordnats så att kunderna ena turen fått avierna till värdeförsändelserna för kvittering varefter de mottagit försändelserna vid nästa tur.

Systemet med postväskor har kritiserats av främst två skäl. Det ena är att brevhemligheten inte har ansetts tillräckligt skyddad på grund av den gemensamma väskan. Det andra är att värdeförmedlingen varit för långsam. Postverket har därför sedan flera år bedrivit försök med en modell av postväskservice där varje enskilt hushåll får en egen s. k. innerväska som transporteras i den gemensamma väskan. Förutom det enskilda hushållet är det bara berört postkontor som har åtkomst till innerväskan. Härigenom uppnås dels att brevhemligheten skyddas, dels att värdeförsändelserna kan gå ut direkt med samtidig kvittering.

Där så är lämpligt går flera hushåll samman om en gemensam ytterväska. I det nya systemet får någon av postkunderna ansvaret för utväxling, låsning och skötsel av ytterväskan och benämns postombud. Postombudet kommer enligt vad jag har erfarit att få sådana instruktioner att ombudet skall kunna ge råd i frågor som aktualiseras genom postväskservicen samt fungera som hushållens kontakt gentemot postkontoret. För sina bestyr erhåller postombudet viss ersättning. De totala kostnaderna för postväskbetjäningen beräknas öka från ca 800 kr. till 1 000 kr. per hushåll och år när det nya systemet är infört.

De hittillsvarande postombuden utgör en betjäningsform som enligt överenskommelse mellan postverket och de anställdas organisationer skall försvinna. F. n. betjänas ca 2 500 hushåll av postombud av det hittillsvarande slaget. Försöksverksamheten med den nya formen av postväskservice har fallit ut mycket väl. Postverket har därför i sin planering funnit det möjligt

Torsdagen den
25 maj 1978*Om postservicen i
glesbygder*

och lämpligt att, på de orter där de hittillsvarande postombuden fortfarande kvarstår, ersätta dessa ombud med den nya formen av postväskbetjäning. Verket har tänkt sig att på vissa orter ersätta hittillsvarande ordning med lämpligt antal postombud av det nya slaget. Jag föreställer mig att en sådan förändring skulle uppfattas mycket positivt av kunderna eftersom den kan innebära att man får avsevärt kortare vägsträcka till sitt posthämtningsställe. Avstånden i glesbygderna är ju ofta betydande.

I sammanhanget vill jag erinra om att några beslut om åtgärder i enlighet med de s. k. etableringsplanerna ännu inte har fattats. Innan postverket fattar beslut i frågor av detta slag ges kommuner och kunder utförlig information härom samt bereds tillfälle att lämna synpunkter. Det får därefter prövas, mot bakgrund av de lokala förhållandena, huruvida det är lämpligast att ersätta de hittillsvarande postombuden med postväskbetjäning eller glesbygdspost-ställen eller i vissa fall med lantbrevbäring.

Jag har själv haft postväskbetjäning och tror att förbättringar av det slag som postverket nu planerar kommer att uppskattas. Jag kommer också med intresse att följa utvecklingen inom detta område.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Det positiva i svaret är väl det sista beskedet, att det ännu inte fattats något beslut. Jag är ledsen över att svaret var så långt – jag har därför inte riktigt hunnit tänka igenom det, men jag hoppas kunna tala med Bo Turesson om denna fråga senare.

Vad är det som det här gäller? Jo, det är fråga om människor som i många avseenden har större problem med att klara sig än de flesta av oss andra. Fastän svaret innehåller mycket som är intressant, måste jag vara starkt kritisk inför det.

Jag har i min hand ett meddelande från postkontoret i berört område, där det bl. a. framhålls:

”I postverkets arbete ingår bl. a. att följa utvecklingen på landsbygden och anpassa dess postanordningar till föreskrivna normer och ändrade förhållanden.” Detta kanske kan slå väl ut i andra delar av Sverige, men i detta de väldiga avståndens land är det risk för att förhållandena kan försämrats. Jag tycker att postverket och statsmakterna måste akta sig för att tänka för mycket för de enskilda människorna. Jag har kopior av namnlistor med 388 namn från de berörda områdena Storuman och Sorsele, och jag förmodar att också de människorna har tänkt och väl vet vad det rör sig om.

Det förvånar mig att det i detta fall, som framhålls i svaret, är fråga om en överenskommelse mellan postverket och de anställda. Det kanske gäller för landet i dess helhet, men av det brev som poststyrelsen sänt till människorna i dessa områden framgår att förutsättningarna är helt felaktiga i det område det nu gäller. Planens ekonomiska inriktning ger ingen nämnvärd vinst. Inrättandet av nya tjänster i Storuman åter upp de eventuella rationaliseringsvinsterna. Postexpeditionen i Storuman har f. n. 276 postväskor att behandla dagligen. Om postombuden dras in, får man ytterligare 129 väskor att behandla. Man anser där att detta inte ger någon vinst. Man pekar också

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om postservicen i
glesbygder*

liksom postverket på verkets sociala skyldigheter i det område som det gäller.

Jag vet att Bo Turesson och jag är överens på den punkten, och jag hoppas kunna få kommunministern på andra tankar framöver, framför allt mot bakgrund av synpunkten att det gäller en skenbar vinst för staten och det allmänna, som till sist nog är en förlust. Man kallar det för rationalisering, men ratio, förnuftet, är väl inte alla gånger med. Det finns en risk för att man betraktar hela vårt väldiga land som en enda kaka och tror att förhållanden som är bra på det ena stället är bra också på det andra.

Jag har mycket stort förtroende för posttjänstemännen i Storuman, för kommunrepresentanter i Storuman och i Sorsele och för kommunikationsministern, och därför tror jag att denna fråga skall kunna lösas.

Alla de besked av teknisk natur som lämnas låter bra, men de uppgifter som befolkningen fått genom skrivelser och i förväg upprättade planer har inte övertygat den och alltså inte heller den ansvariga personalen. Därför hoppas jag att Bo Turesson, som själv har positiva erfarenheter av postväsksystemet, någon tid – kanske en sommar – ville resa upp till detta område och bo ett slag t. ex. i Norrbyberg eller Uvnäs och se hur systemet slår där uppe.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Tore Nilsson sade att han var ledsen över att svaret var så långt. Jag hade trott att han skulle vara glad över att jag ägnat denna fråga ett så stort intresse att jag lämnat ett utförligt och uttömmande svar. Det bör visa att vi i departementet och jag själv verkligen har prövat dessa frågor med stor omsorg. Men jag kan möjligen förstå Tore Nilssons argument, att han inte hunnit sätta sig in i svarets detaljer på den korta tid han har haft till förfogande.

Avsikten är naturligtvis att göra det bättre för kunderna – det vill jag försäkra Tore Nilsson och övriga ledamöter av kammaren. Jag försäkrar också att det inte är fråga om att genomföra en schematisk lösning, som skall gälla för hela landet. Här är det fråga om att försöka finna en form, som är speciellt avpassad till glesbygden, där avstånden är stora.

Fördelarna med det aktuella systemet skulle vara att man får flera postombud som tar hand om postväskorna. Man får därigenom kortare avstånd mellan de individuella kunderna och den plats där väskan öppnas. Vidare får man genom innerväskorna möjlighet att dels bevara brevhemligheten, dels med avier försnabba penningförsändelser, paket och sådant.

Jag har de olika typerna av väskor tillgängliga här i huset, och jag skall gärna efter frågestunden visa dem för Tore Nilsson och försöka beskriva tankegången bakom hela systemet.

Några beslut är ännu inte fattade, men försöksverksamheten har utfallit bra. De som har deltagit i försöksverksamheten, bybörna i Åscelet, säger att det fungerar mycket bättre än de någonsin kunde tro när de först ställdes inför förslaget.

Det är väl att hoppas att vi skall få samma erfarenhet, om det här nu skall genomföras.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag beklagar om Bo Turesson fattade det så att jag tyckte illa om svaret därför att han hade arbetat med det och gjort det långt. Tvärtom, det är jag mycket tacksam för, men om man har några få minuter på sig att tacka för svaret är det väldigt svårt att från det här papperet ta fram det man ville ta upp.

Kommunikationsministern säger att schemat inte är generellt, men enligt skrivelsen från postverket syns det som om det fanns en plan som skulle slå lika för hela Sverige. De behöriga och ansvariga i Kiruna har förstått talet om korta avstånd och tittat på hur det skulle slå, och de är överens med befolkningen om att det inte är så bra.

När det gäller Åseletområdet, som Bo Turesson nämnde, så har jag här tidningsurklipp från Västerbottens-Kuriren och Västerbottens Folkblad, där just befolkningen i de områden som det är fråga om säger att det inte har blivit bättre. Här finns det alltså olika uppfattningar. Dessutom har posttjänstemännen där uppe i skrivelse påstått att det, då det gäller paket, tvärtom skulle bli en försening. Det kan hända att det som Bo Turesson sade om de här nya fina väskorna håller streck när det gäller pengar. Men i skrivelsen till polisstyrelsen säger posttjänstemännen precis tvärtom.

Det är, som jag nämnt, mycket svårt att på den här korta repliktiden hinna säga mer. Men jag vill upprepa att jag tror att jag känner kommunikationsministern rätt om jag säger att det här kommer han att se noga på och jämföra de gamla och de nya förhållandena just med tanke på Kiruna och kanske inte med Mora.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Jag lovar Tore Nilsson att jag skall tänka noga på detta.

Beträffande Åseletfallet är det så att i oktober i fjol var man missnöjd. Det var då det nya systemet infördes. Men den 8 mars i år stod det i en artikel i tidningen Norra Västerbotten, som hade rubriken Det här går ju bra – Onödig osämja, att det för fem månader sedan var stor osämja men att man nu är nöjd. Det fungerar riktigt bra, säger en man som heter Erling Jonsson och som var en av dem som gick i spetsen för kravet på en annan organisation tidigare.

Det visar att inställningen inte enbart är negativ sedan man fått erfarenhet av det nya systemet.

Det är klart att vi noga skall följa denna försöksverksamhets vidare utformning och de erfarenheter som man kan få av den.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Tidningen Norra Västerbotten ges ut i Skellefteå och jag har inte läst just den där artikeln, men jag har en tidningsartikel i Västerbottens-Kuriren från den 13 april i år med rubriken Bybor rasar över sämre

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om postservicen i
glesbygder*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om alternativ
sysselsättning vid
nedläggningen av
postverkets stans-
filial i Kisa*

postservice. Vidare finns det i nr 15 av tidningen Land den 14 april i år ett reportage från Helgebodafors i Värmland om hur postens kunder där har ansett att vad som skett på serviceområdet är en försämring. Det är kanske inte helt jämförbart, men det visar att detta att tänka uppifrån på folkets vägnar skall man vara mycket försiktig med både inom postverket och inom departementet.

Jag tror att även om det är vinster med den nya ordningen så är det skenbara vinster. Även om de människor det gäller – det är ett mycket tåligt folk – så småningom finner sig i det nya systemet och kanske t. o. m. säger att det går bra – ja, nästan bättre, så har jag en stark känsla av att det är olyckligt om man alltför starkt betonar att vi vet bättre, och det här är en ekonomisk vinst.

Särskilt önskar jag att man skall inse att det stora antalet lösväskor i Storuman betyder en fördyring.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om alternativ sysselsättning vid nedläggningen av postverkets stansfilial i Kisa

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Anna Wohlin-Anderssons* (c) den 17 maj anmälda fråga, 1977/78:472, och anförde:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat om jag är villig att redovisa vilka åtgärder som har vidtagits eller eventuellt kan komma att vidtas för att lokalisera annan statlig verksamhet till Kisa som ersättning för sysselsättningsbortfallet vid nedläggningen av postverkets stansfilial.

Sommaren 1977 sammanträdde jag i Kisa med representanter för bl. a. Kinda kommun, länsstyrelsen och arbetsmarknadsmyndigheterna. Jag förklarade då att jag skulle undersöka om de verk som lyder under kommunikationsdepartementet hade någon verksamhet som kunde lokaliseras till Kinda kommun. Till dags dato har det inom kommunikationsverken inte befunnits vara någon verksamhet eller verksamhetsdel som är lämplig att nyetablera eller överföra till Kisa. Jag vill emellertid framhålla att i mina fortlöpande kontakter med berörda verk är frågan om lokalisering av arbetsplatser till Kisa alltjämt aktuell.

En förklaring till att någon ersättningsverksamhet ännu inte har kunnat finnas ligger bl. a. i den nuvarande ringa expansionen av statlig verksamhet. I fråga om flyttning av befintlig verksamhet är en sådan åtgärd självfallet förenad med stora olägenheter inte minst av personalpolitisk natur.

Regeringen beslöt den 3 november 1977 att Kinda kommun t. o. m. den 30 juni 1979 skall ingå i den s. k. grå zonen. Detta betyder att statligt regionalpolitiskt stöd kan utgå till företag som överväger en etablering eller utvidgning av befintlig verksamhet i Kinda. Något sådant stöd har ännu inte beviljats något företag i kommunen, men jag kan försäkra att regeringen i en

positiv anda skall pröva varje framställning om stöd till seriösa projekt som kan leda till nya sysselsättningstillfällen i kommunen.

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag får tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Jag har velat ta upp Kisa och Kinda kommuns problem och den roll som postverkets stansfilial har i detta sammanhang av tre skäl. För det första är Kinda kommun en av de kommuner som har det besvärligast i det län som jag representerar. Med tanke på att vi i länsplaneringarna har slagit fast vikten av att bevaka den negativa utvecklingen i södra Östergötland och försöka göra något åt denna anser vi att frågan om stansfilialens nedläggning och därmed frågan om sysselsättningen i Kinda kommun har stor regionalpolitisk betydelse. Att även regeringen har insett det framgår av att Kinda var en av de kommuner som förra året valdes ut för att ingå i den s. k. grå zonen – ett faktum som ju även kommunikationsministern anför här.

För det andra betydde, såsom jag också påpekar i frågan, de 80 arbetstillfällen som stansfilialen representerade mycket för Kisa. Iika mycket som 7 000 i Stockholm. Länsstyrelsen säger i en skrivelse den 29 april 1976: "Länsstyrelsen tror inte att poststyrelsen på det effektiva sätt som nu sker i Kisa utan vittgående effekter och en utomordentligt stark och välartikulerad opposition skulle kunna avveckla 7 000 arbetstillfällen i Stockholms kommun." Nej, det tror inte jag heller.

För det tredje sade kommunikationsministern i sitt svar till Börje Stensson den 9 december 1976 att postverket hade anmodats undersöka om något annat företag kunde etablera sig i Kisa men att denna undersökning pågick och att det då inte var möjligt att säga något om utgången. Ungefär samma besked fick vi när vi sammanträffade med kommunikationsministern i Kisa förra sommaren, ett sammanträde som ju kommunikationsministern också hänvisar till i svaret.

Eftersom varken kommunen eller länsmyndigheterna hört något om resultaten av dessa undersökningar är det naturligt att man frågar sig vad de lett till. Nu säger kommunikationsministern att de tyvärr ännu inte lett fram till någonting. Det tycker jag är litet märkligt och mycket tråkigt. Litet märkligt är det med hänsyn till att eftersom postverket sysselsätter ca 61 600 personer och televerket ca 43 600 – för att bara ta två verk som exempel – borde det väl med litet god vilja hos de affärsdrivande verken under kommunikationsdepartementet vara möjligt att hitta någon liten verksamhet för ett 80-tal personer som kunde förläggas till Kisa. Mycket tråkigt är det med tanke på hur glada kisaborna var över stansfilialens verksamhet och det faktum att den successivt byggdes ut mellan 1966 och 1972 samt hur mycket man hoppades att få ha den kvar och, när detta inte gick, hur mycket man önskade få en ersättningsindustri.

Tråkigt är det också med tanke på att det slogs fast i det regionalpolitiska beslut som riksdagen fattade i december 1976 att en mera decentralistisk inriktning av regionalpolitiken förutsätter att den statliga affärsdrivande

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om alternativ
sysselsättning vid
nedläggningen av
postverkets stans-
filial i Kisa*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om automatiska
telefonsvarare på
järnvägsstationer*

verksamheten också planeras in i den.

Det positiva i det här svaret är att kommunikationsministern säger att frågan ännu inte är avförd från dagordningen, utan att arbetet med att skaffa Kisa någon ersättningsindustri fortsätter. Jag hoppas att det arbetet omfattar såväl eventuell nyetablering som eventuell överföring av verksamheter.

Jag önskar kommunikationsministern varmt lycka till i det här arbetet. Jag gör det desto mer som jag är övertygad om att kommunikationsministern skulle bli lika glad som alla andra för en positiv lösning av problemet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om automatiska telefonsvarare på järnvägsstationer

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Rune Johanssons* i Åmål (s) den 17 maj anmälda fråga, 1977/78:473, och anförde:

Herr talman! Rune Johansson i Åmål har frågat mig om jag anser att SJ bör utrusta fler järnvägsstationer med automatiska telefonsvarare och om jag är villig att medverka till att så sker.

SJ arbetar ständigt på att förbättra informationen till sina kunder. Ett led i detta arbete har varit att vid de största stationerna använda automatiska telefonsvarare. Dessa upplyser om restider för de mest utnyttjade tågen. Det har dock visat sig att de automatiska telefonsvararna har begränsad användbarhet, eftersom de lämnar så litet information. Kunderna har oftast många olika frågor att ställa.

SJ har ansett att ett bättre sätt att mer allmänt förbättra informationen till kunderna vore att sammanföra upplysningstjänsten till ett antal upplysningscentraler, som skulle kunna nås på samma telefonnummer var man än befinner sig i landet enligt i princip samma system som televerkets nummerbyråservice. Dessa upplysningscentraler skulle kunna vara öppna mycket stor del av dygnet. SJ och televerket utreder nu gemensamt denna fråga. Det är ännu för tidigt att säga om och i så fall hur den kan lösas tekniskt och ekonomiskt.

RUNE JOHANSSON i Åmål (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Egentligen skulle en fråga av den här arten inte behöva tas upp här i kammaren, för SJ borde redan för länge sedan ha installerat automatiska telefonsvarare på alla järnvägsstationer som hålls stängda vissa tider på dygnet. Det skulle ha röjt undan en massa irritation, som i många fall helt felaktigt har gått ut över personalen.

Kommunikationsministern säger i svaret att de automatiska telefonsvararna har en begränsad användbarhet. Det kan vara riktigt, men de har i alla fall så pass stor användbarhet att de ofta skulle kunna ge människorna sådana upplysningar som de anser sig behöva om restider, var man kan lösa biljetter

osv. Man skulle inte heller kunna beskylla personalen därför att den inte svarar i telefon – beskyllningar som många gånger beror på att man inte vet att stationerna är stängda.

Jag känner mycket väl till att SJ och televerket tillsammans undersöker möjligheterna att få någon form av upplysningscentraler. I avslutningen av sitt svar säger kommunikationsministern att man utreder den frågan men att det ännu är för tidigt att säga om och hur den kan lösas tekniskt och ekonomiskt. Man vet alltså inte om eller när denna fråga över huvud taget går att lösa. Det är på den grunden jag menar att SJ i avvaktan på att denna utredning blir klar borde kunna satsa de få kronor som det kostar att installera automatiska telefonsvarare på de stationer som i dag inte är utrustade med sådana.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Rune Johansson i Åmål och jag är naturligtvis helt överens om behovet av möjligheter att få kontakt, få svar på frågor m. m. Frågan är bara vilket som är det bästa systemet. I en automatisk telefonsvarare kan matas in vissa data så att den ger vissa upplysningar vare sig man frågar om de sakerna eller inte. Det är väldigt svårt att föra ett vettigt samtal med en automatisk telefonsvarare. Men en upplysningscentral, som betjänas av en människa, har naturligtvis betydligt större flexibilitet. Där kan man få svar på frågor om tågtider även vid andra stationer än den man just ringer till. Där finns tillgång till kommunikationstabeller för hela landet, och där kan det bli ett helt annat, meningsfullt svarande.

Det är inget tvivel om att det går att lösa problemen med en upplysningscentral av samma typ som televerkets nummerbyrå. Vad man nu håller på och diskuterar mellan SJ och televerket är hur många det skall finnas i landet, vart de skall lokaliseras och naturligtvis också kostnadsfrågan. Det är en utmärkt idé, och jag skulle gärna se att den förverkligades. Såvitt jag kan bedöma skall det inte behöva ta så förfärligt lång tid att organisera en sådan verksamhet – om man stannar för att gå in för den.

RUNE JOHANSSON i Åmål (s):

Herr talman! Det gläder mig att kommunikationsministern i sin replik har ändrat litet på det han skrev i sitt svar. Nu säger kommunikationsministern att han är övertygad om att frågan går att lösa. I svaret står det "om" den går att lösa.

När det gäller telefonsvarare vet SJ-personalen av erfarenhet vad människor i regel frågar om. Man känner mycket väl till vilka frågor man får. Därför skulle det inte vara svårt att med en automatisk telefonsvarare ge SJ:s kunder de upplysningar som de i regel behöver. Och inte minst viktigt – SJ:s kunder får reda på när stationen hålls öppen och stängd. På den punkten kan vi väl ändå vara överens, kommunikationsministern.

Jag förutsätter att SJ:s generaldirektör fortfarande har god kontakt med sin

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om automatiska
telefonsvarare på
järnvägsstationer*

*Om åtgärder för
att öka hörbar-
heten av Radio
Östergötlands
sändningar*

förre chef, så att ni kan föra en dialog som gör att den här frågan blir löst så snart som det finns möjlighet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder för att öka hörbarheten av Radio Östergötlands sändningar

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Börje Stenssons* (fp) den 17 maj anmälda fråga, 1977/78:474, och anförde:

Herr talman! Börje Stensson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd vidtaga för att snabbt få bättre hörbarhetsförhållanden för sändningarna från Radio Östergötland.

I sin fråga säger Börje Stensson att många östgötar klagat över den dåliga hörbarheten i lokalradiosändningarna. Det är tyvärr så att även i andra län kan lokalradiolyssnare ha problem med att höra de egna programmen lika bra som andra sändningar. Som jag tidigare sagt här i kammaren beror mottagningssvårigheterna på att lokalradion sänds över det vanliga distributionsnätet för radiosändningar. Det har byggts ut för att ge goda mottagningsförhållanden i hela landet vid rikssändningar. Vi har därför ännu inte ett sändningsnät som är helt anpassat för lokalradions behov. Det är i första hand tillgången på frekvenser som begränsar våra möjligheter att få ett sådant nät. Mot mitten av 1980-talet kan vi nog räkna med att nya frekvensområden kan användas för att bygga upp ett lokalradioanpassat sändningsnät.

Under tiden har det befintliga nätet kompletterats med ett antal sändare för att täcka de mest angelägna behoven. För Radio Östergötlands del innebär det att en sändare i Norrköping och en i Linköping har satts upp speciellt med hänsyn till lokalradion. Radio Östergötland sänder i övrigt över de ordinarie stationerna i Kisa och Motala.

Eftersom vissa mottagningsproblem kan finnas i så gott som alla lokalradioområden kommer sändningsnätet efter hand att kompletteras ytterligare. De olika behoven av extra sändare måste givetvis vägas mot varandra och utgifterna prövas i budgetarbetet. Televerket samråder därför f. n. med Sveriges Radio och Sveriges Lokalradio om ett förslag till åtgärder som kommer att redovisas i verkets anslagsframställning i höst. Problemen med mottagningen av lokalradioprogrammet i Östergötland kommer enligt vad jag har erfarit att behandlas i det sammanhanget.

BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Först vill jag tacka kommunikationsminister Bo Turesson för svaret på min fråga.

Radio Östergötlands ledning har från starten den 9 maj 1977 och under förberedelserna inför starten varit medveten om vissa hörbarhetsproblem i Östergötland. Detta gäller för bl. a. Ödeshögsområdet, vilket ligger i skuggan av Omberg. Under det år som gått sedan Radio Östergötland startade sin

verksamhet har ytterligare hörbarhetsproblem påtalats i kontakter med televerket.

Den aktuella bakgrunden till min fråga är en skrivelse från länsstyrelsen i Östergötlands län till televerket. I skrivelsen framhålls mycket starkt att åtgärder för att förbättra hörbarheten är nödvändiga. Länsbor har vidare framhållit att det också är angeläget att få kommunikationsdepartementets syn på ärendet.

Min fråga förutsätter att kommunikationsministern har intresse för här påvisade problem. Trots det något allmänt hållna svaret vill jag gärna tro att det inom kommunikationsdepartementet finns ett stort intresse och en stor förståelse för medborgarnas berättigade anspråk på hörbarhet från sin egen lokalradio. Likaså har de som arbetar inom lokalradion berättigade krav på att de program som sänds också skall kunna avlyssnas av länsborna. Det kan inte vara särskilt stimulerande att gång på gång bli påmind om att många av dem som programmet var avsett för inte kunnat höra detsamma nöjaktigt. Goda program, ibland egentillverkade, får inte undanhållas östgötarna på grund av tekniska komplikationer på sändarsidan.

Mycket ambitiöst och med stor entusiasm har lokalradions personal gått till verket. Frisk pionjärande och helhjärtad personlig satsning har gjort lokalradions program efterfrågade och gärna avlyssnade. Publikundersökningar understryker den bedömningen. Kontakten mellan Radio Östergötland och lyssnarna synes god. Det är beklagligt att verksamheten uppenbarligen bromsas av tekniska svagheter på sändarsidan.

I t. ex. området kring Ödeshög är problemet gammalt. Lokalradion skulle komma befolkningen närmare med sina program och spegla det egna länet i högre grad än vad regionalradion förmått göra.

Anser kommunikationsministern att det är rimligt att östgötarna inom nämnda område i stället får nöja sig med lokalradioprogram från Radio Skaraborg?

Sändaren i Krokek är dock det helt överskuggande problemet. I samband med lokalradiostarten den 9 maj 1977 övertog Radio Sörmland den frekvens som regionalradion i östra distriktet tidigare hade. Radio Östergötland fick en egen frekvens.

Här menar nog Radio Östergötland och även många länsbor att det är väldigt svårt – och det gäller för bl. a. områdena kring Krokek, Finspång, Söderköping och Valdemarsvik – att få vettiga mottagningsförhållanden från Radio Östergötland.

Kan kommunikationsministern lova att televerket, när man äskar medel i departementet, understryker att det är förbättringar i lokalradiosammanhang som är angelägna?

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Det är väl alldeles klart att vi skall ställa krav på kvaliteten på radio- och TV-sändningarna både vad beträffar innehållet och vad beträffar tekniken.

Men när man inför en nyhet av det slag som lokalradion innebär, så har

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om åtgärder för
att öka hörbar-
heten av Radio
Östergötlands
sändningar*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om åtgärder för
att öka hörbar-
heten av Radio
Östergötlands
sändningar*

man att väga mellan å ena sidan om man skall göra det snabbt och få i gång verksamheten snabbt till priset av en på vissa orter något sämre kvalitet, å andra sidan om man skall vänta med genomförandet de år det tar till dess att man kan vara säker på att man har en fullständigt homogen kvalitet över hela landet.

Riksdagen fattade sitt beslut om lokalradion år 1975, och man var då medveten om att sändningarna måste ske över det befintliga FM-nätet med vissa kompletteringar. Men man var lika väl medveten om att det skulle innebära olika god kvalitet beträffande mottagningsförhållandena i olika delar av landet. Hade riksdagen velat garantera samma kvalitet överallt, skulle man inte ha satt beslutet i verkställighet så snabbt utan man skulle ha väntat några år – hur många vet inte jag – till dess att de tekniska förutsättningarna för samma kvalitet överallt förelåg. Men riksdagen valde inte den metoden.

Vi gör vad vi kan nu för att förbättra kvaliteten på sändningarna, som jag sagt i svaret. Jag vill, liksom jag gjort vid tidigare tillfälle när frågan var uppe, påpeka att lyssnarna själva också kan förbättra kvaliteten på sin mottagning genom den utrustning de har i sina hem beträffande framför allt antennerna. Här sker ett planmässigt arbete på att förbättra tekniken och mottagningsmöjligheterna, men som jag nämnde i svaret är det ont om lämpliga frekvensband, och det tar någon tid att klara frågorna.

BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för de här kompletterande synpunkterna. Man måste givetvis förstå att televerket har haft – och kanske fortfarande har – stora åtaganden i samband med att lokalradion startat över hela landet. Ambitionerna att komma i gång så pass snabbt i alla län får vi vara tacksamma för.

Radio Östergötland säger vid kontakt att man vid egna avlyssningar över hela länet kunnat konstatera att P 3-sändningarna över Sörmlandsändaren är kraftigare än de egna sändningarna. Man har skissat tre möjliga lösningar till förbättrad hörbarhet för Radio Östergötlands sändningar över Krokeksändaren:

1. Östergötland tar över den stora rundstrålande Krokeksändaren.
2. Om Sörmland skall behålla den måste den skärmas av.
3. Om inget av dessa alternativ är möjliga, bör Radio Östergötlands antenner placeras högre än Radio Sörmlands.

Detta är tekniska frågor, men jag tycker ändå att det är väsentligt att få dem framförda här.

Andra viktiga önskemål är att Ödeshögsområdet, som haft problem även under regionalradiotiden, får en s.k. slavsändare och att det sker en förstärkning av effekten från Linköpingsändaren. Den kom till i samband med lokalradion, men är alldeles för svag, vilket tar sig uttryck i att man har svåra mottagningsförhållanden i Linköping – på en resa mellan exempelvis

Linköping och Norrköping får man slå om mottagaren för att få god hörbarhet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om vissa testresultat avseende bekämpningsmedel, läkemedel och livsmedel

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels Bertil Måbrinks (vpk), dels Björn Eliassons (c) den 18 maj anmälda frågor, 1977/78:483, till socialministern, resp. 1977/78:488, och anförde:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat socialministern vilka åtgärder han ämnar vidta med anledning av de uppgifter som framkommit om det amerikanska företaget Industrial Bio-Tests undersökningsmetoder och testresultat avseende bekämpningsmedel, läkemedel och livsmedel. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Björn Eliasson har frågat vilka åtgärder som jag ämnar vidta med anledning av de ytterst bristfälliga analysresultaten från Bio-Test och vilka åtgärder man avser att för framtiden vidta för att säkerställa en noggrann kontroll och analys av de kemiska bekämpningsmedlen innan de tas i bruk.

Sedan det blivit känt att de tester som utförts av ifrågavarande laboratorium var bristfälliga påbörjade produktkontrollbyrån vid statens naturvårdsverk omedelbart en undersökning av vilka bekämpningsmedel på den svenska marknaden som berörts av testerna. När det gäller läkemedel och livsmedel görs motsvarande undersökning av socialstyrelsen resp. livsmedelsverket. Undersökningarna omfattar också en granskning av vilken betydelse resultaten från företagets tester haft vid bedömningen av de olika medlen i Sverige.

Det är i första hand en uppgift för de berörda myndigheterna att pröva vilka ytterligare åtgärder som erfordras i denna fråga. När det gäller bekämpningsmedel har produktkontrollnämnden möjlighet att upphäva registreringen av ett bekämpningsmedel om nämnden finner att osäkerhet råder om medlet är lämpligt från hälso- eller miljösynpunkt. Enligt vad jag erfarit kommer produktkontrollnämnden att redan vid ett sammanträde i början av juni ta upp det aktuella ärendet till prövning. Jag utgår från att nämnden med anledning av vad som nu inträffat också kommer att överväga hur en så noggrann kontroll som möjligt skall kunna genomföras innan nya bekämpningsmedel registreras i framtiden.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

Jag tycker naturligtvis att det är bra att naturvårdsverket och produktkontrollnämnden har agerat. Men om jag inte är fel underrättad fick man i augusti 1977 dessa uppgifter om att det förelåg risk för förfälskning av testresultaten.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

Om vissa testresultat avseende bekämpningsmedel, läkemedel och livsmedel

Om vissa testresultat avseende bekämpningsmedel, läkemedel och livsmedel

Frågan är väl då om det finns någon förklaring till att produktkontrollnämnden och naturvårdsverket har dröjt med att agera. Jag hoppas att man inte handlade först när massmedia hade kablat ut dessa uppgifter. Jag kanske kan få en förklaring.

Det inträffade visar att man, allteftersom bestämmelserna skärpts när det gäller hantering med gifter, inte får överlåta åt privata laboratorier att bedöma medlens farlighet. Man måste ställa krav på att staten svarar för testerna av de giftiga medlen. Därför är det viktigt att man från svensk sida äntligen börjar skaffa fram resurser så att vi själva kan sköta testerna av dessa bekämpningsmedel.

Jordbruksministern bekräftade en sak. Jag var litet tveksam till om analysresultaten också gällde läkemedel och livsmedel, men tydligen har Bio-Test funnits med i bilden även beträffande läkemedel och livsmedel.

De medel som har testats av Bio-Test måste omedelbart förbjudas. Det framgår inte klart av svaret. Jordbruksministern säger att produktkontrollnämnden har möjlighet att upphäva registreringen av dessa medel. Det måste väl i dag finnas klara uppgifter om vilka bekämpningsmedel, om jag nu håller mig till dem, som har testats av Bio-Test. Då måste väl kravet vara att de medlen omedelbart dras in tills man har fått klarhet i hur det ligger till med dessa medel. Det framgår inte klart av svaret vad jordbruksministern anser om detta.

BJÖRN ELIASSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Bakgrunden till frågan är uppgifterna om att det amerikanska företaget Industrial Bio-Test har förfalskat eller undanhållit viktiga analysresultat vid tester av kemiska medel, då också läkemedel och livsmedelstillsatser. Det som skett vid IBT är nu föremål för rättslig prövning i USA. Därefter får vi väl veta ytterligare om hur det har gått till.

På produktkontrollbyrån bekräftar man fusket med analysresultaten. Man uppskattar att uppemot 20 bekämpningsmedel är registrerade, delvis med testrapporter från IBT. Ovetande om att testresultaten för vissa bekämpningsmedel kan ha varit förfalskade har alltså produktkontrollnämnden registrerat preparaten och därmed godkänt dem såsom bekämpningsmedel. Vilka 20 preparat det här skulle vara fråga om tycks ännu inte vara klarlagt. Jag hoppas att man kan få besked om detta så snabbt som möjligt.

Nu uppstår naturligtvis frågan om vi genom det inträffade har bekämpningsmedel i bruk som genom fusket med analysresultaten vid IBT kan innebära risker för människor och miljö och även för dem som hanterar medlen. Det är naturligtvis av största vikt att man på produktkontrollbyrån undersöker vilka preparat som kan anses bristfälligt testade. De bör dras in i avvaktan på ytterligare dokumentation. Det är ett självklart handlande i detta läge.

Kemiska bekämpningsmedel har ofta bjudit på obehagliga överraskningar. Icke önskvärda bieffekter har upptäckts först efter långvarigt bruk. Nya medel tillkommer ständigt, och de blir allt effektivare. Det är därför

livsviktigt att kontrollen och analyserna av verkningar och egenskaper är så fullständiga som möjligt och testresultaten korrekt återgivna.

När nu uppgifterna om de förfälskade testresultaten från IBT blivit kända är detta mycket allvarligt i sammanhanget. Det aktualiserar också frågan om inte vi i det här landet bör fundera på att själva utföra analyser och tester av kemikalier för att kunna göra en säkrare bedömning.

Sedan är det naturligtvis också viktigt att bedömningen görs i förhållande till en ekologisk grundsyn. I Sverige är många bekämpningsmedel förbjudna som är tillåtna i andra länder och som sprids i väldigt stor omfattning. Det visar att vi ändå har en ganska god kontroll på det här området, men den kan alltså förbättras.

Av jordbruksministerns svar framgår att en utredning pågår hos produktkontrollnämnden och att man skall redovisa resultatet så snart den är färdig. Jag tycker att det är bra med den redovisning som jordbruksministern här har givit. Det är också bra att man har vidtagit åtgärder på produktkontrollbyrån för att sortera fram vilka preparat och kemikalier de förfälskade analysresultaten avser och att man också är beredd att vidta andra erforderliga åtgärder.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Bertil Måbrink vill ha en närmare förklaring till att det har dröjt med offentliggörandet från produktkontrollnämnden. Det är riktigt att produktkontrollnämndens kansli blev informerat om förhållandena på Bio-Test under hösten 1977. Det skedde genom att en stor tillverkare av bekämpningsmedel i USA skriftligen meddelade sin svenska representant, som i sin tur meddelade produktkontrollnämndens kansli. På grundval av de uppgifter som då fanns tillgängliga bedömde man inte frågan vara så alarmerande att det fanns anledning att vidta några andra åtgärder än att ta kontakt med det amerikanska naturvårdsverket. Genom detta har utvecklingen av den utredning som nu genomförs i samarbete med det amerikanska livsmedelsverket kunnat följas.

Graden och omfattningen av falsarierna ansågs enligt de ursprungliga uppgifterna vara tämligen begränsade. Enligt vad som framkom var det i första hand undersökningar av kronisk toxicitet, som utfördes genom tvåårstest på hund och råttor, som hade blivit oriktigt utförda. I det sammanhanget kan nämnas att det medicinska värdet av dessa tester har ifrågasatts av många toxikologer praktiskt taget så länge som de har utförts. Av den anledningen har produktkontrollnämnden i Sverige liksom motsvarande organ i andra länder inte tillmätt de här testerna någon större betydelse. Sedermera har det framkommit uppgifter som tyder på att klart oriktiga resultat har redovisats. Vad som gör den här frågan svår är ju att testerna och analyserna nu är en domstolsfråga i USA, varför man inte har kunnat få helt klar insyn.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

Om vissa testresultat avseende bekämpningsmedel, läkemedel och livsmedel

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om förbättrad
information rörande
föräldrapenning
vid tillfällig vård
av barn*

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag kan väl godta de senaste uppgifterna jordbruksministern lämnade. Men det finns också en annan fråga med i bilden.

Jag vet inte hur det förhåller sig, men jag tycker att man kan misstänka att Bio-Test inte är det enda privata testlaboratorium som har hållit på med den här verksamheten. Vi vet att det finns ytterligare ett antal privata laboratorier i olika länder som utför undersökningar av bekämpningsmedel och andra gifter. Jag tycker att det är väldigt viktigt att naturvårdsverket och produktkontrollnämnden och också jordbruksministern tittar på andra laboratorier som vi har anlitat och anlitar.

Jag återkommer till vad jag sade i mitt inledningsanförande: När man skärper bestämmelserna i fråga om giftiga medel av olika slag, är det då inte befogat att nu på allvar ta itu med uppgiften att bygga upp egna resurser för analyser av olika bekämpningsmedel?

Man kan säga att det kostar pengar, men vad kan det komma att kosta samhället om vi ständigt och jämt skall få uppleva de privata laboratoriernas falsarier? De kan ju åsamka enorma skador på människor och miljöer.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Får jag säga, herr talman, att med anledning av de uppgifter som numera finns beträffande verksamheten vid Bio-Test har produktkontrollnämndens kansli avbrutit all handläggning av ärenden som helt eller delvis är baserade på rapporter ifrån detta laboratorium. Vidare pågår nu en genomgång av beslut som är fattade med sådana data som grund. Det gäller 15–20 medel som godkänts för användning i Sverige. Men det är viktigt att framhålla, herr talman, att inget av dessa medel har godkänts *enbart* på dokumentation ifrån Bio-Test. Det finns också andra laboratorietester, som icke har ifrågasatts, som låg till grund när prövningen gjordes i Sverige.

Vilka åtgärder som nämnden nu kommer att vidta beträffande bekämpningsmedel som registrerats med stöd av Bio-Tests analyser kommer att avgöras på nämndens sammanträde redan den 9 juni i år.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om förbättrad information rörande föräldrapenning vid tillfällig vård av barn

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara Kersti Swartz (fp) den 26 april anmälda fråga, 1977/78:435, till socialministern, och anförde:

Herr talman! Kersti Swartz har frågat socialministern om han avser att ta några initiativ för att förbättra informationen till de enskilda vad gäller reglerna för erhållande av föräldrapenning för tillfällig vård av barn. Frågan är begränsad främst till de statsanställda och lärare inom det kommunala

skolväsendet för vilka i regel gäller s. k. arbetsgivarinträde. På grund av arbetsfördelningen inom regeringen är det jag som skall svara på frågan.

Anställda med arbetsgivarinträde behöver inte själva kontakta försäkringskassan för att få ut ersättning vid tjänstledighet för sjukdom eller i samband med barns födelse eller adoption. Däremot måste den som tar ledigt för tillfällig vård av barn under 10 år, t. ex. då barnet är sjukt, själv anmäla detta till försäkringskassan för att få föräldrapenning.

Anmälningsskyldigheten behandlas ganska utförligt i en informationsbroshyr, "Nyanställd", som delas ut av många myndigheter, främst till de nyanställda. Dessutom har statens avtalsverk i ett cirkulär (A:19 1978) behandlat kravet på anmälan till försäkringskassan i dessa fall.

Som Kersti Swartz har påpekat är det emellertid viktigt att de som berörs av frågan görs uppmärksamma på anmälningsskyldigheten. Regeringen har också uppdragit åt statens personalnämnd att bl. a. undersöka hur de anställda skall kunna ges ytterligare information om rätten till ledighet för vård av barn. I avvaktan på resultat av denna undersökning, som naturligtvis får betydelse också för den nu aktuella frågan, finner jag inte anledning att f. n. ta några ytterligare initiativ.

KERSTI SWARTZ (fp):

Herr talman! Jag tackar budgetminister Ingemar Mundebo för svaret. Jag är tacksam för att svaret andas förståelse för detta problem. Regeringen har också visat förståelse när den tagit ett initiativ och uppdragit åt statens personalnämnd att undersöka hur man skall kunna ge bättre information i den här frågan.

Min fråga var föranledd av en tidningsinsändare. En pappa, som är polis, behövde vara ledig en tid för att sköta tre barn när det fjärde barnet föddes. När han på sin arbetsplats ansökte om ledighet upplystes han om att dagar med C-avdrag ersattes av försäkringskassan. Eftersom arbetsgivarinträde praktiseras på berörd arbetsplats var den här pappan van att endast ta kontakt med arbetsgivaren vid sjukdom. Jag tycker man väl kan förstå att han trodde att det också i det här fallet skulle vara tillfyllest att ta kontakt med arbetsgivaren, särskilt då varken han eller flera kolleger enligt uppgift nåtts av information om någon annan ordning.

När sedan pengarna skulle hämtas på försäkringskassan, kunde han bara få beskedet att han inte fanns i det aktuella registret. Man meddelade att arbetsgivaren skulle ha informerat sina anställda. Nu återstod bara överklagningsförfarandet.

Barnet föddes den 17 november. För en dryg timme sedan fick jag per telefon besked om att pappan ännu inte har fått några pengar. Jag undrar om budgetministern kan svara på frågan om det finns risk för att han inte får några pengar alls.

I varje fall tycker jag att det inte får vara så här lätt att missa en värdefull förmån. Kunde man inte kräva av arbetsgivare med arbetsgivarinträde att de utöver en rejäl information också, när en ledighet av det här slaget anmäls, påminner den anställde om att försäkringskassan skall kontaktas?

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om förbättrad
information rörande
föräldrapenning
vid tillfällig vård
av barn*

*Om förbättrad
information rörande
föräldrapenning
vid tillfällig vård
av barn*

Även om de pengar vederbörande har rätt att få ut från försäkringskassan kommer så småningom, efter ett överklagande, så blir det ju ett dröjsmål, och det kan vara nog så kännbart för en barnfamilj.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Tyvärr kan ju stundom något misstag och något fel begås vid hanteringen av lagstiftningen. Nu tror jag att de fallen är sällsynta. Det ges i de allra flesta fall en hygglig information. Den normala gången vid ledighet är ju ändå att man tar kontakt med den myndighet där man är anställd för att anmäla sin ledighet, och då är det naturligt att också frågan om ersättning aktualiseras. Både myndigheter och personalorganisationer lämnar som sagt vid upprepade tillfällen information. Men jag medger att det kan förekomma fall då misstag och fel har begåtts, och det är ju angeläget att man kan undvika sådana fall, även om de är sällsynta.

Nu vill jag inte kommentera detta enskilda ärende. Det måste i första hand vara myndigheten som har att avgöra de besvär som tydligen fortfarande är under prövning. Jag vill alltså inte svara med anknytning till det fallet. Men jag vill betona min grundsyn, att det är angeläget att vi kan undvika misstag av det slag som här har skett. Den rapport som jag nämner i mitt svar – från statens personalnämnd – beräknar nämnden kunna lägga fram i augusti eller september detta år. Rätt snart skall vi alltså kunna få ett underlag för att bedöma vilka ytterligare åtgärder vi eventuellt från statens sida skall behöva vidta för att undvika att fler misstag sker.

KERSTI SWARTZ (fp):

Herr talman! Jag tackar Ingemar Mundemo för dessa ytterligare upplysningar. Det är positivt att man nu verkligen vill göra något åt detta, och jag hoppas att det kommer att ha god verkan.

Men så sällsynta tror jag ändå inte att de här fallen är och har varit. Sedan jag ställde frågan har jag kontaktats av ett antal människor som har kommit i samma svåra situation som den pappa jag talade om. Det tycker jag talar för att detta kanske inte är alltför ovanligt.

Jag hade gärna sett att jag hade fått ett klarare svar i fråga om pengarna. Själv tror jag väl inte att det kan vara så illa att den här pappan skulle bli utan de pengar han har rätt att få. Men sådant vet man inte förrän besked har kommit från den berörda myndigheten.

Jag hoppas emellertid att budgetministern ger mig rätt när jag säger att det inte kan vara riktigt och bra att barnfamiljer utsätts för sådana här dröjsmål när det gäller pengar. Det kan ju ändå röra sig om inte alltför små summor, som kan ha rätt stor betydelse i en barnfamiljs budget.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Självfallet har jag uppfattningen att de anställda bör få snabba och korrekta besked och att lagstiftningens förmåner skall komma alla till del. Min uppfattning är nog ändå att så är fallet i de allra flesta situationer. De

misstag som kan förekomma, de fel som eventuellt kan ha begåtts skall vi försöka finna metoder för att i framtiden undvika.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om förlängning av vissa redovisningsperioder för mervärdeskatt

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara Johan Olssons (c) den 3 maj anmälda fråga, 1977/78:448, och anförde:

Herr talman! Johan Olsson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att förlänga tiden för redovisning av mervärdeskatt för de redovisningsperioder som slutar den 30 juni från den 5 augusti till den 20 augusti och för de redovisningsperioder som slutar den 31 december från den 5 februari till den 20 februari. Johan Olsson har uttalat att semestrarnas förläggning skapar stora svårigheter för företagen att hinna med att lämna en korrekt redovisning den 5 augusti. Önskemålet beträffande redovisningen i februari har sin bakgrund i anhopningen av bokslutsarbete och uppgifter för inkomsttaxeringen under januari månad.

Jag har förstäelse för att de av Johan Olsson åberopade omständigheterna kan skapa svårigheter för en del företag att fullgöra sin redovisning av mervärdeskatt i rätt tid och på ett korrekt sätt. Frågan om att förlänga tiden för redovisning av mervärdeskatt i vissa fall kommer därför att tas upp till prövning. Denna prövning bör göras i samband med att regeringen tar ställning till de förslag i olika frågor som mervärdeskattutredningen har lagt fram i sitt tredje delbetänkande. Jag räknar med att detta ställningstagande kan ske i höst.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få rikta ett tack till budgetministern för svaret på min fråga.

Som framgår av det lämnade svaret är bakgrunden till frågan de problem som uppstår vid redovisningen av mervärdeskatt vid de perioder som slutar den 30 juni och den 31 december. Problemen har avsevärt ökat genom den förlängda semesterperioden. I den nya semesterlagen föreskrivs ju att de anställda har rätt till en sammanhängande ledighet i fyra veckor.

Tillgängliga uppgifter visar att det helt övervägande antalet företag förlägger semestern till de fyra veckorna i juli – helt i linje med önskemål som har framställts från de anställda. Det blir därigenom stora svårigheter i de flesta företag att fullgöra sin uppgiftsskyldighet. Det blir en stark press på personalen, det krävs övertid och det uppstår risk för att redovisningen kanske inte blir helt tillfredsställande. Det kan också bli förseningsavgifter och skattetillägg.

Man frågar sig om det är rimligt att företagen, som i det här fallet är skatteindrivare åt staten, skall åläggas så korta redovisningsperioder att de

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om förlängning
av vissa redovis-
ningsperioder för
mervärdeskatt*

*Om förlängning
av vissa redovis-
ningsperioder för
mervärdeskatt*

riskerar att inte efterleva gällande bestämmelser. Det är väl rimligt att man här ger en tillräckligt lång period för att på vanligt sätt kunna fullgöra sina skyldigheter.

Detta drabbar särskilt redovisningsbyråerna och de små företagen. Av de 274 000 företag som är redovisningsskyldiga är inte mindre än 88 % företag med färre än tio anställda. Flertalet av dessa har inte kapacitet att själva klara de här uppgifterna utan anlitar redovisningsbyråer. Dessa har i sin tur haft svårigheter att ta någon semester under det första halvåret, eftersom deras intensiva arbetsperiod sammanfaller med deklarations- och taxeringsarbetet. Med nu gällande bestämmelser torde det vara omöjligt att ge dem en sammanhängande semester under juli. Denna ordning är inte tillfredsställande.

Ett flertal näringslivsorganisationer har i ett brev till regeringen av den 3 april begärt att redovisningsperioderna skall förlängas på det sätt som antytts i min fråga. Därvid har givetvis också avsetts den redovisningsperiod som slutar den 5 augusti innevarande år. Den nyligen inrättade delegationen för företagens uppgiftslämnande, DEFU, har understött framställningen från näringslivet.

Jag finner svaret positivt till en del. Statsrådet uttalar förståelse för kravet från näringslivets organisationer och utlovar en prövning av frågan till hösten. Jag hade emellertid gärna sett att budgetministern också avgivit någon form av viljeyttring eller en deklaration innebärande att budgetministern avser att medverka till att åstadkomma en förlängning av redovisningsperioderna. Av svaret framgår inte heller om regeringen är beredd att göra någonting avseende instundande redovisningsperiod som skall deklareras senast den 5 augusti i år, och jag vore tacksam för synpunkter också på den delen av frågan.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Eftersom det nu pågår en beredning av ett delbetänkande från mervärdeskatteutredningen som tar upp olika delfrågor med viss anknytning till den fråga som Johan Olsson aktualiserat tycker jag det är naturligt att vi prövar dessa frågor samtidigt. Denna beredning pågår således, och en längre gående viljeyttring än den som finns i mitt svar, där jag säger att jag har förståelse för de svårigheter som föreligger inom en del företag, vill jag inte gärna göra förrän beredningen är färdig. Jag skulle ändå tro att såväl Johan Olsson som många andra i denna viljeyttring kan utläsa ett ganska långtgående besked om hur jag ser på den här frågan.

För augustiperioden i sommar gäller alltså den nuvarande lagstiftningen. Det tillkommer ju riksdagen att ändra denna, och riksdagsarbetet kommer om planerna håller att avslutas om en dryg vecka, vilket innebär att nuvarande lagstiftning gäller under denna sommar.

Jag vill i detta sammanhang peka på att länsstyrelserna har rätt att i enskilda fall medge anstånd med redovisningen. Det är alltså länsstyrelserna som har att besluta om detta. Hittills har man där hanterat dessa ärenden relativt restriktivt, men länsstyrelserna kan beakta de nya omständigheter

som den nya semesterlagen medfört. I enskilda fall kan man således gå till länsstyrelserna och begära anstånd.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Budgetministern avgav inte någon direkt viljeyttring om att det kommer att bli en lagändring inför kommande år, men jag får ändå tolka hans uttalande som ganska positivt. Han gav på nytt uttryck åt sin förståelse för problemet, och det borde kunna leda till att åtgärder av permanent karaktär kommer att vidtas, vilket vore helt rimligt.

Jag vill verkligen beklaga att man inte förutsåg de problem som sammanhänger med augustiredovisningen, när man fattade beslutet om semesterlagen. Regeringen borde rimligen ha haft ansvaret för att åtgärder vidtogs för att åstadkomma en lagändring på denna punkt gällande även för innevarande år, eftersom semesterbestämmelserna redan i år träder i kraft och således påverkar semesterperioderna.

Jag har velat utröna om det förelåg intresse för att i riksmötets slutskede genom ett utskottsinitiativ försöka få en ändring i det här avscendet till stånd, men det ansågs att så extraordinära åtgärder som jag här föreslagit inte var påkallade och att det inte var möjligt att nu göra någon ändring. Men jag tycker att länsstyrelserna här på ansökan av de företag som har svårigheter borde kunna lämna dispens, medge en förlängning av redovisningsperioden i augusti i år. Om personalen kräver semester och företagen inte kan fullgöra sina uppgifter bör det kunna anses vara ett synnerligt skäl för att få en sådan förlängning.

Det kan bli många som ansöker om detta, men jag hoppas verkligen att uttalandet av budgetministern här kan medverka till att länsstyrelserna är generösa vid behandlingen av de som jag förutsätter många ansökningar det kommer att bli om förlängning av redovisningsperioden till efter den 5 augusti.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om åtgärder för att bevara sysselsättningen i Sollefteå

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara Björn Eliassons (c) den 20 april anmälda fråga, 1977/78:424, och anförde:

Herr talman! Björn Eliasson har frågat mig om jag är beredd att sätta in särskilda åtgärder för att klara sysselsättningen i Sollefteå kommun.

Regeringen lade den 27 april fram sin kompletteringsproposition för nästa budgetår. Där framhålls att det kommer att behövas fortsatta kraftiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att hävda sysselsättningen under andra halvåret 1978, även om en långsam konjunkturförbättring börjar skönjas. Under tolfte huvudtiteln föreslås ett nytt bidrag för nyrekrytering i industrin och tjänstesektorn. Dessutom förlängs tiden för 25-kronan, det tillfälliga sysselsättningsbidraget, äldrestödet till tekoindustrin och andra liknande

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om åtgärder för
att bevara syssel-
sättningen i Sol-
lefteå*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om åtgärder för
att bevara syssel-
sättningen i Sol-
lefteå*

åtgärder. För att stimulera fram fler beredskapsarbeten som är lämpliga för ungdom, kvinnor m. fl. införs ett nytt bidragssystem för kommunala beredskapsarbeten. Regeringen har dessutom nyligen lagt fram en särskild proposition med en rad åtgärder för att främja ungdomens sysselsättning.

Inom kort kommer regeringen att tidigarelägga ett stort antal statliga byggen för att främja sysselsättningen. Allt det här är åtgärder som gäller hela landet, men självfallet kommer de att behövas särskilt i de orter som har den svagaste arbetsmarknaden. Sollefteå är en ort som kräver omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser, och regeringen följer noga utvecklingen där. Regeringen har bl. a. gett AB Fiser i uppdrag att lämna offert för att under viss begränsad tid upprätthålla driften vid koncernens anläggningar i Norsjö och Sollefteå.

BJÖRN ELIASSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden till att jag ställt den är det ytterst bekymmersamma sysselsättningsläge som råder i kommunen. Jag tycker det är viktigt att fästa uppmärksamheten på detta och på att det är nödvändigt med snabba åtgärder för att råda bot på den akuta situationen. Efter det att jag ställt frågan har regeringen beslutat att driva Fiser i Sollefteå vidare, och det är naturligtvis positivt.

Svåra sysselsättningsproblem är inget unikt för Sollefteå kommun. Det har ju här varit fråga om en kontinuerlig utflyttning under en mycket lång följd av år, och den nuvarande situationen utgår till stor del från detta faktum. Den trenden har brutits något under de senaste åren, men risken finns att utflyttningen tar ny fart om inga åtgärder sätts in.

Situationen som den ter sig i dag är följande. Det finns 722 arbetslösa som har att dela på 38 lediga platser. Ingenstans i Västernorrland är läget mer akut. Av antalet arbetslösa är ca 200 ungdomar under 24 år och ca 300 kvinnor. Drygt 1 100 personer har kontaktat arbetsförmedlingen för att höra sig för om möjligheterna till arbete. Det är drygt 10 % av de förvärvsarbetande i kommunen.

Särskilt ungdomsarbetslösheten i Sollefteå är mycket oroande. 197 ungdomar har någon form av beredskapsarbete. Av dessa beräknas uppemot 170 förlora denna anställning i juli. Sammantaget skulle då drygt 350–360 ungdomar i Sollefteå vara utan jobb. Mot bakgrund av sociala och samhälls-ekonomiska aspekter är denna situation helt oacceptabel.

Skogsbruket, som tidigare år sysselsatt både ungdomar och kvinnor i skogsvårdsarbete med plantsättning m. m., kommer enligt uppgift från arbetsförmedlingen inte i år att erbjuda dessa grupper denna sysselsättning. Därmed bortfaller den möjlighet som nu väl skulle ha behövts för att i någon mån lindra situationen. Risk föreligger också för ytterligare företagsnedläggningar, som skulle kunna innebära uppemot 100 friställningar.

Beträffande ungdomsarbetslösheten är det möjligt att en bättre information om de regler som gäller vid anställning av ungdomar och om de

möjligheter företag har att få stöd skulle kunna bidra till att underlätta situationen något. Beträffande Sollefteå tycks det ha förhållit sig så att informationen i varje fall inte i någon större omfattning nått ut till företagen.

De av mig redovisade siffrorna beträffande den rådande situationen i Sollefteå visar att det är absolut nödvändigt att snabbt sätta in åtgärder för att klara situationen där. Det är naturligtvis att hoppas att de åtgärder som arbetsmarknadsministern redovisar i sitt svar skall innebära att situationen förbättras, men jag tror att det är viktigt att regeringen nu följer utvecklingen i Sollefteå speciellt noga och försöker vidta de nödvändiga åtgärderna för att klara sysselsättningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Om uppförande
av ett industrihus
i Filipstad*

§ 11 Om uppförande av ett industrihus i Filipstad

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara Bertil Jonassons (c) den 10 maj anmälda fråga, 1977/78:456, och anförde:

Herr talman! Bertil Jonasson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att ett industrihus uppförs i Filipstad som beredskapsarbete.

Formerna för statligt stöd till industrihus övervägs inom regeringskansliet. Med hänsyn till det besvärande sysselsättningsläget i Filipstadsregionen kommer emellertid regeringen att medge att det industrihus som Bertil Jonasson avser kan uppföras med statligt stöd.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Rådande lågkonjunktur i världen är besvärande, och det gäller inte minst för Sverige, även om förhållandena varierar starkt också här. På grund av den näringsstruktur som vi har i Värmland är detta län särskilt ansatt. Stora strukturförändringar är där på gång, och det är svårt att hålla sysselsättningen uppe, trots att stora ansträngningar görs och har gjorts av såväl regeringen som myndigheter i Värmland, däribland den särskilt tillsatta Värmlandsdelegationen.

Filipstadsområdet är en av de svårast drabbade länsdelarna, och det är ett av de områden där sysselsättningsbristen är besvärligast. Under 1970-talet har järnbruket i Nykroppa lagts ned. Gruvhanteringen i området har minskat successivt, betydande rationaliseringar kommer att genomföras vid Wasa-bröd AB och nedläggning av Finnshyttans Bruk, där ett sjuttioal friställts, har aviserats. Filipstad behöver en ny företagsamhet, men för att nyetablerade eller nylokaliserade mindre företag skall kunna starta behövs det lokaler. Kommunala industrihus är därvid en bra form för att klara lokalfrågan.

Enligt min mening är det nödvändigt att ett sådant industrihus kommer till stånd och också att om så behövs det sker genom beredskapsarbeten.

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

Filipstads kommun har inte särskilt goda ekonomiska förhållanden. Den ligger också strax intill det inre stödområdet och har samma betingelser som kommuner inom detta.

I ett svar på en fråga av mig meddelade dåvarande arbetsmarknadsministern Ahlmark den 10 maj 1977 att denna fråga skulle prövas i vanlig ordning, men fram till i dag har det inte hänt någonting. Med hänsyn till Filipstads situation är ett positivt och snabbt beslut av stort värde. Det beslutet har jag nu fått besked om av vår nye arbetsmarknadsminister. Jag vill framföra ett stort tack från Filipstad och på egna vägnar för detta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkande 1977/78:55
Lagutskottets betänkanden 1977/78:30 och 32
Trafikutskottets betänkande 1977/78:28
Jordbruksutskottets betänkande 1977/78:34
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:38
Civilutskottets betänkanden 1977/78:32–35

§ 13 Kvinnliga präster m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:48.

KERSTI SWARTZ (fp):

Herr talman! Om en del av anförandena i går i detta ärende kunde anses ge en riktig bild av kyrkans situation i dag, är läget inte alltför ljus.

För några veckor sedan läste jag i en daglig tidning ett uttalande av en kvinnlig präst, nybliven kyrkoherde. Hon säger:

”Det är klart att jag har mött en del frågor och kritik. Men jag har aldrig tagit åt mig personligen, eftersom jag är så övertygad om att Gud har kallat mig.

Och jag vet ju att de andra är lika övertygade om att de har rätt när de protesterar mot kvinnliga präster.” Och hon fortsätter:

”Vi måste försöka se varandra i kärlek och fortsätta.”

Ja, det är en angelägen önskan, inte bara från den som i över 35 år haft lekmanarbete och lekmanansvar inom svenska kyrkan, utan säkert från de allra flesta som känner och upplever att denna kyrka betyder något för människorna – en önskan att denna kvinna i prästtjänst kan leva upp till det hon vill samt att även hennes meningsmotståndare har samma önskan och vilja som hon.

Kanske man också kunde önska att pressen litet oftare än vad som sker publicerade uttalanden av detta slag även om de som pekar på att det finns vilja till samarbete, där åsikterna på vissa punkter går isär, inte är lika många

och klara som de vilka innehåller angrepp.

En av de motioner som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:48 är undertecknad av åtta av folkpartiets nio kvinnliga ledamöter. Eftersom jag är den som inte undertecknat motionen vill jag i första hand i korthet klargöra varför.

Jag är ingen motståndare till kvinnliga präster. Jag ser med vanda och oro på de svårigheter som gång efter annan dyker upp inom svenska kyrkan därför att vi inte klarat den situation vi befinner oss i. I en annan fråga, som också rör svenska kyrkan – angående ändrade relationer till staten – är för mig ett av de starkaste skälen för en ändring att staten inte bör besluta i kyrkans inre angelägenheter. Det skall kyrkan själv få göra. Här rör det sig om en kyrkans inre angelägenhet. Därför har jag inte skrivit på motionen, men jag vill här något ge uttryck för hur jag ser på de här problemen.

Eftersom jag ser den fråga som aktualiserats i motionen som en inomkyrklig angelägenhet är jag tacksam för att ett enigt utskott avgivit ett betänkande som jag finner i stort sett positivt och som klart pekar på vad som sker inom svenska kyrkan för att rätta till det som har tagits upp i motionen.

Det är också tillfredsställande att utskottet angående det förslag som kan förväntas från biskopsmötets samrådsgrupp betonar vikten av att det utformas så att de som har avvikande mening i ämbetsfrågan kan bevara hemortsrätt i svenska kyrkan.

Vi har en svår situation, som verkligen kräver alla goda krafter medverkan för att en förändring till det bättre skall ske.

Kvinnor fick möjlighet att gå in i prästämbetet 1956. Kvinnliga präster har kommit för att stanna.

Vi har manliga präster som på grund av sin bibelsyn inte anser att en kvinna kan vara präst.

Vi har manliga präster som på grund av sin bibelsyn ser det naturligt att kvinnor nu är präster.

Vi har hela den stora kyrkoförsamlingen – den får vi inte glömma i dag – där många med stor oro ser på vad meningsmotsättningarna ibland kan leda till. En del har ingen åsikt i frågan, men många har faktiskt en bestämd mening. Här går meningarna alltså isär, men de flesta är positivt inställda till kvinnliga präster.

Inom den här stora församlingen har vi också gruppen aktiva lekmän, dit jag vill räkna mig själv. Vi är också olika i våra uppfattningar.

Samveten finns i alla de här grupperna; det är helt klart. Det kan inte vara så att det finns en fråga som är en samvetsfråga för bara *en* av grupperna. Det är säkert något som vi alla behöver påminna oss.

Som aktiv lekman får man kanske erfara ett och annat som inte kommer alla till del. Det gäller också de problem vi i dag diskuterar. Vi har dock ibland möjlighet att sätta in problemen i ett större sammanhang, vilket kan ha sin betydelse.

Jag tror vi är många lekmän som kan vitsorda hur ett samarbete kan fungera väl, trots ett olik tänkande, när man respekterar varandra. Sådant

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

Kvinnliga präster
m. m.

förekommer. Men vi vet att det förekommit sådant som inte borde få förekomma i umgänget kristna människor emellan. Vi vet att även kvinnoprästmotståndare har fått uppleva en del icke önskvärt. Det talas inte så ofta om det, men det känns inte bra att vara vittne till det heller.

I vår stora kyrkoförsamling måste vi finna en form för samexistens. Präster och andra tjänsteinnehavare, aktiva lekmän och förtroendevalda har ett särskilt ansvar. Vi behöver se på verkligheten utan skyggglappar. Vi har olika åsikter. Detta borde kunna berika vårt samarbete och inte omöjliggöra det.

Man behöver nu inom kyrkan kraftfullt arbeta med det som inte är bra. En del har börjat. Nu har konstitutionsutskottet i sitt betänkande givit en stöt till fortsatt arbete.

Herr talman! Här föreligger ett enigt utskottsbetänkande. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Det är en djupt allvarlig fråga som diskuteras här i dag, om någon till äventyrs tror något annat.

Det är en andlig fråga. Det är en trosfrihetsfråga. Det är en samvetsfråga för många, många människor. Jag menar att man inte skall lagstifta mot människors samvete. När det här finns olika uppfattningar i en samvetsfråga, där två olika åsikter båda anser sig grundade i bibelordet, då skall inte den ena åsiktsriktningen med lagstiftningens hjälp, med riksdagens hjälp, tillåtas att trycka ner den andra åsiktsriktningen. Detta skall inte få ske!

Om man börjar lagstifta mot rätten att ha samvetsbetänkligheter är man inne på farliga vägar. Om man då skall vara konsekvent, kan det bli aktuellt att också lagstifta mot rätten att t. ex. slippa medverka i abortingrepp för sjukvårdspersonalen eller rätten att slippa bära vapen för de värnpliktiga. Allesammans är de frågor där enskilda personer kan ha mycket djup samvetsnöd. Detta gäller också den fråga vi diskuterar här i dag.

Vi skall inte med lagstiftningens hjälp försöka avskaffa tro och samvete. Jag stöder det yrkande som har framlagts av Per Petersson. Kyrkliga frågor skall i första hand lösas i kyrkliga sammanhang. Man skall ha kommit mycket långt på det området innan riksdagen skall lägga sig i. Det gäller alltså andliga frågor, och när det gäller sådana frågor och trosfrågor i allmänhet bör man vara mycket ödmjuk. Det är helt fel om politikerna trampar in och lagstiftar mot någons rätt att ha en tro, grundad på övertygelse och samvete, och mot rätten att kunna utöva denna sin tro i praktisk handling. Skall något göras på det området, då skall det göras av samfundet självt eller av kyrkan i fråga själv. Varje sådan förändring skall föregås av studium av Guds ord och bön till Herren om hans ledning. Det är en naturlig väg när det gäller andliga frågor och trosfrågor. Om något uttalande skall göras av riksdagen i sådana här frågor skall naturligtvis även det föregås av förberedelser på samma sätt.

Herr talman! Jag har inte anledning att ytterligare uppta tiden efter de anföranden som hölls här i går kväll framför allt av Tore Nilsson och Per

Petersson, utan jag vill bara med det anförda yrka bifall till det av Per Petersson framlagda yrkandet.

YVONNE HEDVALL (m):

Herr talman! Jag vill börja med att deklarerat att jag inte kan sympatisera med min partikollega Tore Nilssons åsikter i den här frågan.

Sedan, herr talman, vill jag liksom Evert Svensson gjorde i går konstatera att frågan om kvinnliga präster inte är någon unik företeelse för vårt land. Kvinnliga präster förekommer i dag i flertalet av de lutherska och anglikanska kyrkorna världen över. Detsamma gäller flertalet av metodist- och baptistkyrkorna. Det är i stort sett endast inom de romersk-katolska och de ortodoxa kyrkorna man ännu inte givit kvinnor tillfälle att inneha prästämbetet. Man skall dock inte glömma bort att det inom den katolska kyrkan redan i dag finns en massa uppgifter för kvinnor. Då tänker jag inte bara på nunnor, abbedissor, lärare och lekfolk. I t. ex. Sydamerika råder i dag stor brist på präster, och av den anledningen har man överlåtit åt nunnorna att utföra en stor del av prästernas arbete, t. ex. utdelning av nattvarden.

Här i Sverige har vi sedan 1958 en lag som givit kvinnor och män behörighet att efter förtjänst och skicklighet befordras till prästerlig tjänst. I samband med att denna lag skulle antas förberedde 1958 års kyrkomöte lagstiftningen. Det var det särskilda utskottet som hade till uppgift att bereda ärendet. I det särskilda utskottet uppkom då en diskussion, och man gjorde vissa uttalanden. Det är de uttalandena som sedan har kommit att betecknas "samvetsklausulen". Den här klausulen har alltså inte samma dignitet som en lag, även om det ibland har kommit att synas så i debatten, utan den grundar sig på ett uttalande som hade till syfte att under en övergångsperiod förebygga en söndring bland dem som redan då – alltså 1958 – var verksamma inom svenska kyrkan.

Nu har vi haft den här klausulen under 20 år, men den har under den perioden kommit att få alltmer vittsyftande tolkning och tillämpning. Inte sällan har motståndarna använt sig av den här klausulen för att kunna motarbeta kvinnors möjligheter att vigas till präst och att erhålla prästtjänst. Klausulen har delvis kommit att bli en täckmantel för alla motståndare till kvinnliga präster. Och den separata prästvigningen har därtill blivit ett led i särbehandlingen av kvinnor. Dessutom förefaller det aktiva motståndet mot kvinnliga präster att vara i tilltagande.

Det här är, till skillnad från kvinnliga präster, unika företeelser för vårt land. I övriga länder där kvinnliga präster är verksamma har man inte problem att brottas med i samma utsträckning som vi har här. De är nära nog obefintliga. De kvinnliga prästerna har i andra länder möjlighet att utföra sitt arbete på samma villkor som sina manliga kolleger. Och inte heller förekommer i andra länder någon s. k. samvetsklausul av det slag vi har här i Sverige. Även klausulen är således ett unikum för vårt land.

Här hemma är det biskopen själv som avgör om en person skall få prästvigas eller ej. I biskopens tjänsteåliggande ingår att pröva om gällande villkor för prästvigning är uppfyllda eller inte. Den här prövningen omfattar

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

bl. a. en allmän lämplighetsprövning. Men även om prästkandidaten uppfyller de formella kraven ger detta inte någon ovillkorlig rätt att bli prästvigd. Biskopen kan således inte tvingas viga den han finner olämplig. Och han kan i dag vägra prästviga såväl man som kvinna om han finner att de är olämpliga för prästämbetet. Samvetsklausulen fyller alltså inte någon som helst funktion vad gäller själva lämplighetsprövningen. Däremot bidrar den till att vi vidmakthåller en icke jämlik syn på man och kvinna inom svenska kyrkan, eftersom den möjliggör för biskopen att vägra prästvigning på grund av kön. Detta är en inkonsekvens som jag har svårt att finna något hållbart försvar för – alldenstund vi har en lagstiftning som ger kvinnan samma rätt som mannen till prästämbetet. Vid utövandet av detta yrke – lika väl som av alla andra yrken – måste det anses vara lämpligheten och inte könet som är avgörande. Jag kan inte heller finna att en sådan här klausul har något som helst berättigande i ett land som anslutit sig till den västerländska demokratins principer.

Det är därför glädjande att utskottet nu så klart och entydigt – och därtill enhälligt – har intagit den här ståndpunkten i dessa frågor, även om jag kanske hellre sett att utskottet gått ännu litet längre än det gjort. Det är därför min förhoppning att kammaren om en liten stund kommer att bifalla konstitutionsutskottets hemställan.

Herr talman! Jag skall till sist be att få citera en indisk präst från Tamulkyrkan, där man ännu ej har kvinnliga präster. Hans svar på frågan varför han accepterar kvinnliga präster, trots att de ännu inte själva hade infört sådana, vill jag helt ställa mig bakom. Han svarade:

”För mig som kommer från ett land med så oerhörda klasskillnader och som sett vad det har betytt för människor, är det orimligt att förstå att kristendomen – Jesu lära – kan göra skillnad på människorna och dela upp dem i två hälfter, där den ena hälften inte skulle få vara Kristi sändebud. Det är orimligt.”

GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Ett sår i svensk kristenhet – så har kvinnoprästfrågan blivit karakteriserad. När efter 35 års diskussioner beslut fattades 1958 om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst trodde väl de flesta att striden snart skulle vara ett minne blott. Men kampen fortsatte och fortsätter alltjämt. Den kan liknas vid ett slags gerillakrigsföring och den har på senare tid t. o. m. intensifierats.

Motståndet mot kvinnliga präster kommer inifrån kyrkan, från prästmän med en kvinnofientlig, uråldrig människosyn, byggd på teorin om halva människosläktets underlägsenhet – kvinnan som en ofullständig man med oren kropp. Man talar om rena och orena stift, där rena betyder kvinnoprästfria. Det samarbetsorgan inom svenska kyrkan som genom råd och anvisningar verkar för rena stift kallar sig Kyrklig samling. Bakom detta organ står ett stort antal präster och lekmän, kvinnor och män, i alla delar av vårt land. Kyrklig samling har stiftskommittéer i samtliga stift.

Enligt Kyrklig samlings tolkning av Bibeln strider beslutet att öppna

prästämber för kvinnor mot Guds vilja och Kristi anvisningar. Därför har man utarbetat 17 punkter som innehåller råd till präster och lekmän hur man på olika sätt skall motarbeta kvinnliga präster. Det är ett skrämmande dokument som anvisar utstuderade sätt att trakassera och förnedra kvinnliga präster. När man läser dessa råd ställer man sig frågan: Kan detta verkligen vara förenligt med Kristi kärleksbud? Har man glömt bort att enligt evangeliernas skildring av Kristus var han i relationerna till kvinnorna en helt revolutionerande föregångsman?

Nu har en majoritet av biskopsmötet förklarat vid ett sammanträde i januari i år att de 17 punkterna måste betraktas som ett historiskt dokument. Det låter bra. Men nog hade det varit mer hedrande för kyrkoledningen om man i stället tagit avstånd från början då dessa punkter antogs. Genom biskopsmötets tidigare tystnad har man del av ansvaret för de illgärningar som begås mot kvinnor inom svenska kyrkan.

Biskopsmötets förhoppning att de 17 punkterna skall vara ett historiskt dokument har tyvärr inte infriats. Senast i denna vecka har en kvinnopräst-motståndare i mitt eget stift, Skara stift, vägrat en grupp barn i kyrkans ungdomsverksamhet att tillsammans med en kvinnlig präst komma in i kyrkan. Motiveringen var hans omsorg om pastoratet. En i sanning märklig förklaring.

Det har sagts att kvinnoprästfrågan rönt ett orimligt stort intresse, att det egentligen inte är en väsentlig fråga. Men är det en oväsentlig fråga, sedd ur rättfärdighets- och jämlikhetssynpunkt? Utgör inte kvinnoprästfientligheten bara toppen på det isberg av uråldrig könsdiskriminering som, trots alla bedyranden om motsatsen, kyrkan står för ännu i dag?

Beslutet om kvinnors och mäns lika rätt till prästämbetet tillkom i hög grad genom Märta Leijons agerande i utredningen om kvinnans behörighet till kyrkliga ämbeten och tjänster. Märta Leijon var en föregångs kvinna och eldsjäl inom centerns kvinnoförbund. Det var hennes reservation i denna utredning som kom att ligga till grund för propositionen. Centerns kvinnoförbund har alltsedan dess konsekvent arbetat för att kvinnors och mäns likaberättigande till prästämbetet också skall tillämpas i praktiken.

Förbundet har på olika sätt agerat mot kvinnoprästmotståndet. Som exempel kan nämnas brev till kyrkominister och ärkebiskop 1974, där vi påtalade missförhållandena och ställde ett antal frågor. I januari i år ägde på initiativ av centerns kvinnoförbund en uppvaktning rum inför ärkebiskopen. Företrädare för de fyra politiska kvinnoförbunden framförde gemensamt sina krav. I riksdagen har under flera år inlämnats motioner i denna fråga av centerkvinnor. Vid behandlingen av dessa motioner har efter hand gjorts allt klarare uttalanden från riksdagens sida om att det finns behov av ytterligare åtgärder för att jämställa kvinnorna med männen såväl i fråga om prästvigning som när det gäller arbetsförhållanden.

I motionen 1977/78:214 av Karin Andersson och Anna Eliasson återkommer krav om att den diskriminering av kvinnor som förekommer i den svenska kyrkan måste upphöra.

Utskottet, som är enhälligt, har i betänkandet nu ytterligare klargjort sin

inställning. Några trakasserier på grund av kön får inte förekomma inom den svenska kyrkan. Man hänvisar till att det inom kyrkans ledning finns ett klart medvetande om att hithörande frågor måste drivas med stor kraft och att såväl opinionen inom kyrkan som den allmänna opinionen med uppmärksamhet kommer att följa frågan. Jag vill då som företrädare för den allmänna opinionen med skärpa understryka vad utskottet har anfört. Den förföljelse som sker inom svenska kyrkans ram mot kvinnliga präster står helt i strid med vad en överväldigande del av svenska folket anser vara ett kristligt handlande.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

I detta anförande instämde Fritz Börjesson, Kerstin Göthberg och Anne-Marie Gustafsson (samtliga c).

GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Vid en uppvaktning hos ärkebiskopen i vintras krävde, som Gunilla André nyss nämnde, de politiska partiernas kvinnoförbund att diskrimineringen av kvinnliga präster och teologistuderande skulle bringas att upphöra. Tanken med att gå till ärkebiskopen var naturligtvis att det i första hand är en kyrkans angelägenhet att ta sig an de problem som samvetssklausulen har givit upphov till. Man vände sig mot de uppenbara missbruk som förekommit.

Men också riksdagen har sin del av ansvaret, vilket flera talare före mig har betonat. Stiftade lagar måste efterlevas – inte bara nödortfikt till lagens bokstav utan också till dess andemening.

Samtliga motioner i det här ärendet fördömer trakasserierna mot kvinnliga präster, och man anvisar olika vägar att råda bot på missförhållandena – utifrån helt skilda utgångspunkter. Utskottet har enigt valt att föreslå en omprövning av samvetssklausulen, en åtgärd som stöds av en överväldigande majoritet av svenska folket – därom är jag övertygad. Att åtgärden dessutom ligger i linje med biskopsmötets senkomna men kraftiga uttalande i januari i år gör den inte mindre motiverad.

År 1974 klargjorde ärkebiskop Sundby att samvetssklausulen var avsedd att bereda dem som av samvetsskäl var emot kvinnliga präster möjlighet att fortsätta att verka inom kyrkan. Ordet fortsätta innebär att klausulen bara kunde avse dem som då, 1958, var präster. Att den kommit att betraktas såsom förlängd på obestämd tid har, som vi vet, medfört orimliga konsekvenser. Vissa unga teologer anser att de med hänvisning till tros- och åsiktsfriheten kan avvisa behörighetslagen och dessutom på ett mycket okristligt sätt trakassera kvinnliga kolleger. De förfördelade har inte sällan svarat med nyfeminismens kraftigaste argument, och polariseringen har blivit ett faktum.

Vid våra fakulteter har också en ny kvinnoteologi med rötter i USA dykt upp, som gör upp räkningen med patriarkala symboler och skapar en egen ny liturgi grundad på kristen tro i intim förening med den s. k. nyfeminismen.

Detta är inte en hoppingivande utveckling. Den bygger upp nya barriärer.

Varje förnuftig människa måste säga sig att det finns en tredje standpunkt – och vi vet att den finns. Den praktiseras i alla de församlingar där manliga och kvinnliga präster samverkar på ett förtroendefullt sätt. Här liksom i övriga sammanhang tiger hälsan still. De problemfria församlingarna är i flertal än så länge, men polariseringen kan gripa kring sig så länge samvetsklausulen finns och därför också kan missbrukas. Det förtjänar att påpekas, vilket Kersti Swartz nyss gjorde, att också kvinnoprästmotståndarna blir föremål för trakasserier.

De talare som i den här debatten gjort jämförelser med samvetsömma värnpliktiga, abortfrågan och liknande har, tycker jag, funnit adekvata jämförelsepunkter. Ofta kommer i samhällets liv lagfasta principer i konflikt med varandra – i det ärende vi nu diskuterar åsiktsfriheten och ämbetsansvaret. Lösningen måste innebära att man stannar någonstans på värderingsskalan. En total tolerans mot oliktankande kan leda in absurdum. Hur ett totalt tvång ser ut vet vi alltför väl från andra samhällsskick.

Det yrkande av Per Petersson m. fl. som har delats ut till ledamöterna är en annan kompromiss än utskottets – det ligger vid en annan punkt på värderingsskalan. Men enligt min mening fyller det inte syftet att förhindra ytterligare missbruk av klausulen.

Samvetsklausulen var en gång avsedd att bevara kyrkans enhet. I dag har den en splittrande effekt, inte bara teologer emellan. Många människor begär utträde ur svenska kyrkan. Det uppges att det under första kvartalet i år utträtt lika många som under hela 1977, dvs. betydligt över 14 000 – någon sammanräknad statistik finns ännu inte –, och anledningen är enligt vad de själva ofta uppger behandlingen av de kvinnliga prästerna.

Herr talman! Det läge som råder i dag kan inte accepteras. Om problemen kvarstår – och i sämsta fall t. o. m. förvärras – riskerar kvinnoprästfrågan och samvetsklausulen att komma upp till behandling enligt den föreslagna lagen mot könsdiskriminering, vilket vore ovärdigt och till skada för kyrkan.

Den samrådskommitté som biskopsmötet tillsatt har redan nått vissa resultat – man har t. ex. enats om att särvigningar inte skall äga rum – och efter vad jag fått mig berättat finns det också i stiftens samrådskommittéer som arbetar framgångsrikt för att överbrygga motsättningarna. Men biskopsmötets kommitté och samrådskommittéerna i stiftens behöver det stöd av riksdagen som ett otvetydigt hävdande av 1958 års beslut om kvinnors behörighet till prästtjänst innebär. Utskottets väl motiverade betänkande bör ges regeringen till känna och föreläggas nästa kyrkomöte.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! I moralteologin möter man ett begrepp, som kallats reservatio mentalis, det tysta förbehållet: löftesgivaren säger tyst för sig själv något som utan att mottagaren vet det helt eller till väsentlig del upphäver löftet. Det förefaller som om man på sina håll menar, att samvetsklausulen vore förknippad med ett sådant förbehåll, då man hävdar att den bara tillkommit för att underlätta övergången till ett system med även kvinnliga präster. Jag

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

kan för min del absolut inte minnas, att någon sådan avsikt uttalades i samband med riksdagsbehandlingen 1958 utan skulle tvärtom vilja påstå att detta är en ren efterhandskonstruktion. Jag kan alltså inte alls dela utskottets uppfattning att klausulen måste ses mot det *då* aktuella läget i frågan.

Hela den debatt vi nu för är olycklig och onödig. Det framgår både av föredragningslistan och av en del inlägg i debatten att man tror att kärnpunkten skulle vara kvinnliga präster eller ej. Det är helt felaktigt. Mig veterligt föreligger inte något som helst yrkande om upphävande av 1958 års riksdagsbeslut i detta avseende. För säkerhets skull kanske jag bör framhålla att jag såväl 1958 som senare ställt mig klart positiv till just de kvinnliga prästerna och inte för min del kan tolka Bibeln till att på något sätt innebära förbud mot deras existens.

Men jag är ingen teolog. Det faller mig inte in att upphöja mig till domare över alla de teologer världen runt som förfäktar en annan mening. Just genom att åsikterna är så delade bör stor försiktighet vara påkallad, så mycket mer som det här gäller en fråga om kristen tro och *inte* en rent juridisk angelägenhet, något som man annars skulle kunna tro av flera, delvis i hätsk ton framförda, anföranden i denna debatt.

Här har flera gånger nämnts ordet trakasserier, och det verkar som om man vill avskaffa samvetsklausulen som något slags hämnd för mer eller mindre förmenta oförrätter. I en radiointervju för någon tid sedan uttalade biskop Lindegård, att han och kollegan i Lund hade utrett frågan om trakasserier och att ingen av dem i något enda fall funnit belägg för att sådana verkligen ägt rum.

Nog borde vi väl kunna lämna den frågan därhän; har trakasserier förekommit, så har de sannerligen inte bara varit i en riktning – det är glädjande att Kersti Swartz har påpekat den saken. Jag behöver bara nämna namnet Gustaf Adolf Danell som ett exempel på hur trakasserierna kunnat gå i motsatt riktning.

Visst förekommer det bristande samarbete – men var gör det inte det? Det förekommer såväl kvinnor emellan som män emellan utan sådana drastiska motåtgärder som här påyrkats.

Många – och jag hör själv till dem – tycker väl att unga prästkandidaters krav på särvigning närmast är ett uttryck för omogenhet. Men vad är det i så fall för märkvärdigt med det? Vi har väl alla i vår ungdom i någon fråga intagit en ställning så omedgörlig att vi i dag inte skulle vilja kännas vid den.

Det där med ungdom går över med tiden – tyvärr eller lyckligtvis, hur man nu vill ta det.

Men vad några av oss kanske tycker är ungdomligt oförstånd, är för andra en hörnsten i deras kristna tro, med en varaktighet inte bara knuten till ungdomen. Det är inte bara någon mer eller mindre isolerad sekt som vill bygga vidare på den hörnstenen, utan många, lekmän såväl som teologer i hela den kristna världen, är av samma åsikt.

Vilken riktning som har majoritet vet väl ingen, och det spelar inte heller någon roll, eftersom trosfrågor inte är något som avgörs genom majoritetsbeslut.

Denna fråga är ur min lekmannasynpunkt trots allt så liten, att det vore djupt beklagligt om den genom riksdagens inbrott skulle vålla någon splittring inom svenska kyrkan.

Det vore grovt svek från riksdagens sida att sedan samvetsklausulen införts för att få bred uppslutning kring 1958 års beslut, nu – under påstående att den vore tidsbegränsad – avskaffa den. Vi har gott om plats i vår svenska kyrka för olika uppfattningar i den här frågan. De motsättningar som tyvärr finns och som underblåses från håll som inte alltid har kyrkans bästa för ögonen, måste kunna tonas ner. Där kan samvetsklausulen genom sin blotta existens fungera som en sorts säkerhetsventil.

Jag kan därför tyvärr inte dela utskottets tillfredsställelse över de uteblivna särvingningarna, som tvärtom kan befäras slå igen den dörr som kunnat leda till en samling kring Jesu bergspredikan som den enande grunden för Sveriges kyrka.

Av den orsaken yrkar jag bifall till det av Per Petersson under gårdagens debatt framställda yrkandet.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Utskottet har tagit klar ställning till de kvinnliga prästernas och prästkandidaternas aktuella situation. Det är vi från vpk:s sida nöjda med. Vi skall heller inte gå i polemik med de oförbätterliga, som här återoppar sig på två tusen år gamla fördomar, uttalade av privatpersonen Paulus från Tarsus.

När jag tar till orda här, är det för att uttala vårt stöd för de kvinnor som inom den svenska kyrkan kämpar för sin rätt till erkännande och likaberättigande. Vi vill uppmana dem att inte låta skrämman sig av reaktionära trakasserier, inte låta hindra sig av ovilja och fördomar i sin personliga frigörelse och sin arbetsuppgift.

Det kyrkliga etablissemangen har tyvärr spelat en beklaglig roll för att befästa myter och diskriminering när det gäller kvinnor. Kyrkliga auktoriteter har i alla tider bekämpat kvinnörelsen, fördömt den som gudlös och stridande mot den s. k. naturliga, gudomliga ordningen.

Det är först sent som kvinnor vunnit erkännande inom kyrkolivet. Ända tills för ett fåtal år sedan var de hänvisade bara till underordnade uppgifter i skuggan av de predikande och administrerande männen i kyrkans stora apparat.

Men den nya brytningstiden och kvinnokampen har trätt in också inom kyrkans landamären. Den nya teologin, som ser människan som en myndig varelse, inte som ett objekt för en auktoritär gudomlighet, har medfört att progressiva och radikala tendenser brutit fram främst i den unga kristna generationen i vårt land.

Ofta finner vi oss som socialister stå på samma linje i många samhällsfrågor som dessa nya strömningars företrädare. Det har vi ingenting emot. Vi känner inom vpk solidaritet med de kvinnor, som trots alla mörkmäns motstånd, nu kräver att få arbeta inom kyrkan i enlighet med vad de känner vara sin övertygelse och sin kallelse. De, herr talman, har vårt fulla stöd.

Torsdagen den
25 maj 1978

Kvinnliga präster
m. m.

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Den från början långa talarlistan blir allt längre. Vi som anmält oss senare hade ju trott att ett enigt utskottsbetänkande skulle innebära att riksdagen utan stor debatt skulle ansluta sig till konstitutionsutskottets förslag. Men debatten har blivit sådan att vi måste ta till orda.

Vissa talareshar påmint mig om en klassisk replik från 1920-talet när striden gällde kvinnornas behörighet till statlig tjänst. Det var Emilia Bromé som sade: Det är riktigt att de flesta kvinnor icke äga förutsättningar att bekläda högre befattningar i statens tjänst, men det gäller förvisso även flertalet män.

Det kan man också säga om prästämbetet. Men det räcker ju inte. De senaste årens utveckling har visat att riksdagen inte längre stillatigande och utan att ingripa kan bevittna hur ett fåtal män trakasserar kvinnor och bekämpar deras rätt att bli präster när de – liksom de här männen säger sig göra – bekänner sig till den kristna tron och gör det så starkt att de vill tjäna som präster.

Herr talman! Somliga påstår att kyrkan riskerar splittring, ifall riksdagen säger att jämställdhet mellan könen måste råda även i kyrkan. Jag tror faktiskt svenska kyrkan om bättre. Vi vet f. ö. att en överväldigande majoritet i församlingarna är kristna i den anda som skapat respekt för kyrkan och bekänner sig till principen om alla människors lika värde. Samtidigt måste jag beklaga att det dröjt så länge innan riksdagen velat ta det beslut vi skall fatta i dag. Under de år som gått – och fortfarande – har många kvinnliga teologer fått utstå trakasserier som inte stämmer med vare sig kristendomens eller demokratins läror. Jag vill uttrycka min respekt och högaktning för alla de kvinnor i kyrkan som trots det hårdnackade motståndet vågat och orkat följa sin tro. Riksdagen och regeringen kan göra detsamma genom att följa konstitutionsutskottets betänkande.

Jag finner det också nödvändigt att yttra mig eftersom kommunministern har hänvisat till jämställdhetskommitténs förslag om jämställdhet mellan kvinnor och män. Vi har särskilt diskuterat frågan om jämställdhet och trosfrihet i anslutning till den paragraf som förbjuder diskriminering på grund av kön. Huvudregeln är att ingen får missgynnas till följd av kön. Det finns två undantag, när man kan tåla diskriminering. Det första är den positiva diskrimineringen. Det andra är om särbehandlingen är ofrånkomlig för att tillgodose ett intresse som inte rimligen bör vika för intresset för jämställdhet. Så lyder lagtextförslaget.

I vår kommentar säger vi att religionsfrihet är ett sådant särskilt intresse som inte bör vika för jämställdheten. Vi framhåller därför att statsmakterna således inte genom denna lag bör kräva att t. ex. romersk-katolska kyrkan skall införa kvinnliga präster. Men vi har inte i lagtextförslaget gjort ett särskilt undantag för trossamfund, utan vi har tvärtom i kommentaren skrivit att ett sådant undantag för trossamfund i texten skulle kunna ses som ett uttryck för uppfattningen att könsdiskriminering inom samfundet är godtagbar, även där sådan diskriminering inte är ofrånkomlig av hänsyn till trosfriheten.

Jag skall inte resonera mer om betänkandet. Men jag vill tillägga att enligt kommitténs uppfattning är den diskriminering som f. n. förekommer inom svenska kyrkan inte acceptabel. Vi anser att man måste tillämpa full jämställdhet inom svenska kyrkan, eftersom svenska präster är statstjänstemän och som sådana har ämbetsansvar. Vi har också vid en uppvaktning hos kyrkoministern påtalat denna diskriminering. Många har vittnat för oss om att kvinnoförtryck och andra uttryck för förlegad kvinnosyn lever kvar i kyrkan, att den inte bara drabbar de kvinnliga prästerna utan också andra kvinnor i kyrkan, och det är helt oacceptabelt 1978 i en kyrka som bekänner sig till jämställdhet. Vi har därför hemställt att kyrkoministern skall ta sådana initiativ att kvinnans rätt till prästämbetet enligt 1958 års lag helt kommer till uttryck och att kvinnans ämbetsutövning inte förhindras och försvåras. Vi har sagt ifrån att den grupp som undantar sig själv från gällande lag inte längre bör få diktera arbetsvillkoren för andra i kyrkan.

Jag vill till sist, herr talman, understryka att alla partiets ledamöter i kommittén står bakom både vad som anförts i frågan i betänkandets text och den uppvaktning som vi gjorde hos kommunministern.

PER-ERIK NISSER (m):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande nr 48 angående ärenden rörande kvinnliga präster är ett sedan många år diskuterat och i synnerhet nu högaktuellt ämne. Flera motioner har också knutits till detta betänkande, och jag vill bara med några ord, herr talman, beröra bakgrundstankarna till motionen I421 väckt av mig. Motionen har i vederbörlig ordning avstyrkts av ett enigt utskott. Något annat var väl heller inte att vänta, eftersom tankegångarna i motionen för dagen tydligen inte kan betraktas som särskilt *comme-il-faut*.

Motionens huvudsyfte är inte att taga ställning för eller emot någon viss grupp i och för sig. Vad den vill plädera för är att även minoriteter skall ha rätt att göra sig hörda och att varje människa i andliga-etiska frågor skall ha rätt att följa sitt samvete – och respekteras härför – även om dessa åsikter till äventyrs inte skulle omfattas av ett för dagen passande majoritetstyckande. Vidare ifrågasätter motionen om en profan-etisk institution som riksdagen verkligen är rätt forum att avgöra frågor av det nu berörda slaget – även om riksdag och regering formellt äger full rätt att göra detta.

Den kristna kyrkan har under sin snart tvåtusenåriga tillvaro utsatts för mängder av orosincidenter, orosmoln, *comme-il-faut*-tyckande, vrånga tolkningar hit och underfundiga åsikter dit. I alla tider har det funnits människor som tyckt sig åsidosatta eller missförstådda, och i alla tider har olika åsiktsriktningar kämpat mot varandra inom kyrkan. Ändå har den kristna kyrkan bestått och gått vidare genom seklers dammoln och virvelvindar. Det som var högsta graden av vishet och därför okränkbart under en tidsperiod, blev sedan högsta graden av dumhet, för att inte säga skumraskighet, under den därpå följande perioden i kristenhetens historia. Jag tänker härvid bl. a. på hur det var under medeltiden då man exempelvis med avlat – avgift – kunde friköpa sig från sina synder. Herre min Skapare! Tänk om i dag

människor skulle kunna friköpa sig från sina synder – kanske inte minst i denna ädla församling – då skulle ju kyrkan i sanning bli minst sagt stenrik.

Många fel har begåtts av kyrkan och kyrkans tjänare – fel, som ställer avlatstankegångarna i en nästan löjlig dager i dag. Jag tänker mera på alla de grymheter som i kyrkans namn begåtts mot oliktyckande och människor av annan ras, ofta illdåd utförda av fanatiskt hängivna Herrens tjänare. I dag vänder vi oss med rätta bort från dylikt. Men kyrkan går som sagt vidare i sin gärning till synes oberörd av dylika intermezzon, och vi skall f. ö. inte tro att vi i dag är så mycket bättre. Man kan lätt se för sitt inre hur på flera platser inom kristenheten många lätt höjer på ögonbrynen och något roat frågar sig vad infödingarna på östra delen av Skandinaviska halvön håller på med egentligen. Har man börjat betrakta kyrkan som något slags arbetsmarknads-terapeutiskt jämställdhetssällskap, som under högljudda tillmälen, ofta av oförskämt slag, sitter i den svenska leklådan och sprätter sand i ögonen på varandra? Utifrån ter sig kanske den s. k. kvinnoprästfrågan ganska förbryllande och bagatellartad, men det är kanske att taga alltför lätt på frågan.

På många håll utomlands har dock kvinnoprästfrågan diskuterats tidigare och med frenesi. För många enskilda människor är denna fråga tvärtom av mycket djup religiös-ideologisk betydelse. Vad som är mest förbryllande är inte, herr talman, att man hyser olika åsikter inom kyrkan utan fustmera att man på många håll så hästskt engagerar sig. För de flesta är kanske frågan om en präst kan vara man eller kvinna ganska intressant men i och för sig betydelselös. För andra återigen är denna fråga helt en trosfråga och därför ytterst allvarlig. För min egen del anser jag den till största delen vara en trosfråga och sålunda icke en arbetsmarknadspolitisk könsjämställdhetsfråga. Trots detta är jag, herr talman, inte alls någon motståndare till kvinnliga präster och jag tager bestämt avstånd från ofta dumma, provocerande handlingar från båda sidor i denna fråga. Båda fraktionerna – för eller emot – bör kunna få plats inom den svenska kyrkans hägn. Men vad jag och många med mig är motståndare till det är att denna fråga eventuellt skall avgöras eller ledas av en profan institution, riksdagen, när den egentligen helt är en fråga för den andliga institutionen – den svenska kyrkan. Visserligen är formellt riksdagen den högsta lagstiftande församlingen i landet och kan sålunda i stort som smått bestämma även i kyrkliga frågor. Men att sätta en profan, alltmer sekulariserad församling som riksdagen att besluta i religiösa, andliga frågor, det kan onekligen bli som att sätta bocken till trädgårdsmästare i Herrans örtagård. Det är farligt att stifta lagar, som ej har förankring i det allmänna rättsmedvetandet. Det har vi nogsamt fått erfara i denna kammare. Det skapar missnöjda människor, och missnöjda människor blir ofta lagöverträdare. Och det är lika farligt att stifta lagar som ej har resonans i människornas samveten och själar. Det skapar martyrer av olika slag. Det är just vad som kan bli följden om riksdagen i kvinnoprästfrågan lägger fram ett lagförslag om exempelvis borttagande av samvetsklausulen, som bara gör ont värre och som skapar nya martyrer. Dessutom skapar det lätt supporters som minsann brukar lägga lök på laxen genom att med uttalanden och manifes-

tationer försämra samarbetet ytterligare. Många påstår eller tycker att det händer ingenting om kyrkan får råda. Det har ju inte hänt något på tjugotals år i denna fråga. Det beror på hur man mäter tiden. För en institution som verkat i 2 000 år är 20 år verkligen som en droppe i havet. Att det dock blåser en viss föränderlighetens vind inom kyrkan är uppenbart. Önskvärt vore dock att kyrkan själv finge bestämma sitt eget vinddrag och inte hetlevrade dagstyckande profana politiker.

Vid ett kyrkomöte år 1958 var man mycket medveten om att kvinnopräst-frågan skulle bli en för många mycket svår nöt att knäcka – ett problem helt enkelt. Den bakomliggande orsaken var ju också att riksdagen och Kungl. Maj:t lämnat ett förslag i fråga om tillsättandet av kvinnliga präster, vilket förslag man sedan så varligt och fint som möjligt fick bära till arkivet. Omslagspapperet blev så att säga den s. k. samvetsklausulen. Förslaget om kvinnliga präster var det inget fel på i och för sig kanske, men det skulle ha framlagts på ett mycket smidigare sätt och inte som något slags halvdiktat. Samvetsklausulen har blivit en mycket omdiskuterad och av åtskilliga häcklad företeelse. Många anser att den är mogen för avskrivning. Men, herr talman, kan man över huvud taget avskriva en samvetsklausul? Är inte rätten att följa sitt samvete det dyrbaraste en människa äger? Det är ju detta som gör henne så specifik som varelse i vår Herres hage.

Om inte omgivningen – samhället – tar hänsyn till människornas önskan och vilja att följa sina samveten, var är det då för demokrati? Då får vi ju en åsiktsdiktatur med i förlängningen mentalsjukhus och korrektionsarbetsläger som slutvinjetter. Har vi inte sett tillräckligt av detta? Skulle riksdagen verkligen med vett och vilja önska radera bort medborgares absoluta rätt att följa sina samveten i stort som i smått, då är det verkligen fara å färde, herr talman, för då börjar ju faktiskt ett av världens äldsta parlament att frivilligt gräva sin egen parlamentariska grav!

Underlaget för all demokrati är ju rätten att fritt få ge till känna och följa sitt samvete. Många anser då att de som partout vill följa sitt samvete i kvinnoprästfrågan inte borde bli präster eller byta yrke – – så sluppe vi denna upprörande interna kyrkostrid. Men då kan man lika gärna ställa frågan: Varför skall över huvud taget folk behöva lida för att de vill följa sina samveten i en känslig fråga? Båda parter – motståndare som förespråkare för kvinnliga präster – får ju lida för att de följer sina samveten. Kyrkan torde ha plats för båda riktningarna inom sitt hägn. Men vad kyrkan definitivt *inte* har plats för inom kyrkans hank och stör är sådana politiker som inte vill eller kan se att saker och ting har olika orsakssammanhang utan som mer eller mindre enögt vill genomdriva *en* typ av lösning utan hänsynstagande till andra åsikter och lösningar. Riksdagen borde vara neutral och låta denna kalk gå sig ifrån, så att kyrkan själv får avgöra denna fråga.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till det på riksdagens bord lagda särskilda yrkandet av Per Petersson, enär detta i stora drag torgför de tankgångar som återfinns i motionen 1421.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag känner inte igen min vän ifrån personvalsutredningen Per-Erik Nisser. Där lärde jag känna honom som en mycket lågmäld och försiktig man. Här kastar han ut beskyllningar som, om någon toge dem på allvar, egentligen skulle innebära, att om vi följde vad 97 % av det svenska folket enligt opinionsundersökningar vill och det som troligen en överväldigande majoritet i riksdagen kommer att rösta för, skulle vi avskaffa parlamentet och införa diktatur. Då skulle vi upprätta korrekptionsanstalter osv.

Vad är detta för prat från den svenska riksdagens talarstol? Jag måste allvarligt vädja till vännen Per-Erik Nisser att i en replik ta tillbaka dessa beskyllningar.

Per-Erik Nisser sade att det här inte har någon resonans hos det svenska folket. Enligt opinionsundersökningar är 3 % emot förslaget. Är det dessa 3 %, minoriteten, som skall bestämma? Det är i varje fall inte demokrati.

Men sedan det värsta av allt. Självfallet har var och en rätt att följa sitt samvete, även de kvinnliga prästerna. Den rätten slår vi vakt om. Även kvinnoprästmotståndarna har naturligtvis rätt att följa sina samveten. Inte bara det, de får också föra fram sina åsikter i tidningar, i radio och här i riksdagen. Detta betraktar vi som självklart. Men skall det vara lika självklart att de skall behöva ha särbestämmelser för att inneha ett ämbete? Det är en omöjlig konstruktion man här gör.

Efter de inlägg som här har gjorts tror jag att frågan är mera allvarlig än vad jag från början räknade med. Jag trodde nämligen att man respekterade lagen och demokratin, men tydligen vill man ha särbestämmelser som gör att några få skall ha rättigheter som ingen annan har här i Sverige.

PER-ERIK NISSER (m) kort genmäle:

Herr talman! Om Hilding Johansson läser motionen på nytt, skall han finna att den egentligen är mycket mjuk. Den går ut på att båda åsiktsriktningarna skall kunna finnas inom kyrkan, och att den här hårda och bittra striden inte skall behöva fortsätta.

Jag är inte säker på att vännen Hilding Johansson har rätt när han säger att en så fantastisk stor majoritet av det svenska folket vill att riksdagen skall lägga sig i denna fråga. Åtskilliga tycker nog att riksdagen i sådana här frågor inte bör agera utan om möjligt överlåta avgörandena åt kyrkan.

Beträffande samvetsklausulen ville jag ha sagt, att om vi börjar fingra på detta och inte låter människor följa sina samveten, kan även i det här fallet en rännil till sist bli en stor flod. Det finns en risk för att vi råkar in i vad jag vill kalla för en åsiktsdiktatur. Vi har ju sett och ser, Hilding Johansson, hur det är i sådana länder, där man inte fritt får ge till känna sina åsikter och följa sina samveten. Jag tycker att det är bättre att dra fram detta nu och här medan tid är än att komma senare när det kanske är för sent.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste erkänna att jag känner mig mycket beklämd efter det senaste inlägget av Per-Erik Nisser. Han menar att vi håller på att införa något slags åsiktsdiktatur. Det är egentligen beklämande att en ledamot av riksdagen går upp och förklarar detta utan att lägga fram något som helst bevis.

Det får förekomma vilka åsiktsriktningar som helst inom svenska kyrkan, vilket jag också deklarerade här i går. Vi skall försöka att åstadkomma en samexistens, men detta kan ju inte ske på det villkoret att endast de som är kvinnoprästmotståndare får rätt att hävda sina åsikter.

PER-ERIK NISSER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det är lika beklämande att notera att Hilding Johansson inte bryr sig om historiska fakta. Se på utländska parlament, där man börjat fingra på sådana här klausuler, exempelvis den tyska riksdagen på sin tid. Vi såg ju vart det barkade hän. Det finns många exempel, och jag tycker det är beklagligt, om vi skall börja göra klausuler som innebär att vi inte respekterar människor som tillhör en minoritet och vilkas åsikter för dagen inte är passande.

Tredje vice talmannen anmälde att Hilding Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Frågan om kvinnliga prästers möjligheter att arbeta på lika villkor som de manliga prästerna, frågan om samvetsklausulens vara eller icke vara, är ingen jämställdhetsfråga har somliga som deltagit i debatten sagt. Låt gå för det, men det innebär enligt min mening inte att saken förbättras utan att den snarare förvärras. Det betyder att teologie studerande och präster, som gör anspråk på att själva försöka leva efter och för andra levandegöra Jesu kärleksbud: "Du skall älska din nästa såsom dig själv", eller den gyllene regeln " -- -- allt vad I viljen att människorna skola göra eder, det skolen I ock göra dem", de förkastar och förnekar kallelsemedvetandet hos sina medmänniskor och kränker därmed de kvinnliga teologie studerandenas och de kvinnliga prästernas integritet. En kyrkas inre liv är ingen statlig angelägenhet, sägs det när det passar, medan man i andra sammanhang säger att förändrade relationer mellan stat och kyrka vore en katastrof.

Vi måste väl ändå sätta in det som står i Bibeln i ett historiskt skeende. Jesus var en revolutionär i jämförelse med sina samtida. Han körde ut månglarna ur templet, han tog sig an fariséer och syndare. Han bröt mot traditionen, han talade med kvinnor på jämställd fot. Det var också därför han upplevdes som farlig och korsfästes.

Att han inte kunde omge sig med kvinnliga apostlar må vi förstå med hänsyn till den tid han levde i, men jag är övertygad om att om han levde nu hade han omgett sig med både kvinnliga och manliga apostlar.

I Bibeln finner både de som är för kvinnliga präster och de som är

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

motståndare till kvinnliga präster stöd för sin tro. Varför väljer man då som man gör? Hur kommer man fram till den ena eller den andra ståndpunkten? Ja, jag tror det är beroende på ens människosyn vilken uppfattning man har, medveten eller omedveten, om människors lika värde och värdighet. Den som uppfattar att kvinnor och män har lika värde, den finner stöd i Bibeln för detta, medan den som menar att mannen är förmer, även om man inte erkänner det eller har det klart för sig, finner stöd för tanken att kvinnliga präster är något som strider mot Bibelns syn. Kvinnoprästmotståndarna finner helt naturligt stöd i ordet: Mannen skall vara kvinnans huvud och kvinnan tige i församlingen.

Det är väl att kyrkan nu själv visar att något måste göras åt kvinnoprästmotståndet – den som skall föra ut Bibelns kärlekslära får icke vara kärlekslös. Trovärdigheten riskeras.

Det sades i går att FPK:s och Charlotte Brantings uttalanden i kvinnoprästfrågan var ett märkligt eko av en döende liberalism. Jag vill svara med att säga, att FPK:s uttalande är helt i linje med liberalismens idé om frihet och rättvisa, idén att värna de svaga och slå vakt om människors värde och värdighet. Det är också i linje med det arbete som folkpartiet och FPK har lagt ner för att för det första ge kvinnor möjlighet att verka som präster, för det andra väcka opinion för att män och kvinnor på lika villkor skall kunna verka i vår kyrka för människornas bästa.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Linnea Hörlén, Bernt Ekinge, Karin Ahrland, Ingegärd Fränkel, Britta Bergström och Margot Håkansson (samtliga fp).

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag har uppmärksammat lyssnat på denna långa och engagerade debatt. Även om det enligt rubriken på konstitutionsutskottets betänkande i sak närmast gäller kvinnliga präster handlar den uppenbarligen på djupet om tros- och bekännelsefrågor, eftersom argumenten för och emot kvinnliga präster är dels teologiska, dels jämställdhetsargument.

Vad jämställdhetsargumenten beträffar har jag naturligtvis själv en positiv inställning till kvinnliga präster. I den teologiska frågan saknar jag kompetens, och i och för sig också nämnvärt engagemang. Men just därför tvingas jag fråga mig med vilken rätt det tillkommer mig att vara med och besluta i denna fråga.

Det sades i går att riksdagen inte kan undandra sig sitt ansvar att stifta kyrkolag. Jag kan naturligtvis tänka mig att medverka till kyrkolagstiftning i materiella hänseenden, men jag finner det absurt att behöva medverka till att bestämma vad vissa medborgare skall tro.

Den här gången gäller det att tolka Bibeln beträffande kvinnans rätt till prästämbetet. En annan gång kan det gälla treenigheten, den obefläckade avelsen eller uppståndelsen och livet efter detta. Hur skall vi kunna votera om sådant? Jag vill erinra om att vi för bara någon månad sedan med knapp nöd undgick att behöva ta ställning till en ifrågasatt revision av den år 1593 på

Uppsala möte antagna augsburgska trosbekännelsen.

Jag kan för egen del inte komma till någon annan slutsats, efter att i går ha lyssnat till konstitutionsutskottets vice ordförandes uttolkning av statskyrkans konstitutionella subordination under regering och riksdag, än att om det är så, måste kyrkan själv för sin själs salighets skull – i sin helhet, eller i varje fall en utbruten del därav – skilja sig från staten för att själv kunna bestämma om sin tro och sin bekännelse. Eftersom frågan om kyrkans skiljande från staten är under beredning – den frågan måste givetvis riksdagen i sinom tid ta ställning till – och eftersom den väl inte bör avgöras som en konsekvens av ett beslut i en annan fråga, kommer jag att avstå från att delta i dagens omröstning.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Eftersom det var midnatt när jag höll mitt anförande och det kanske var en del saker som var oklara, som jag vill förklara, har jag begärt ordet även i dag.

Jag vill först till KU säga, beträffande det jag i natt sade om att deras handläggning av denna fråga var underlig, eftersom de hade talat om begreppet bekännelse, att jag av Linnea Hörlén nu fått veta att man kanske stöder sig på ett uttalande från ärkebiskopen, där han nämner ordet bekännelse i ett sammanhang som det inte i vanliga fall används i. Vi talar om en kyrkas tro och bekännelse. Och då menar vi att svenska kyrkans bekännelse är Bibeln och bekännelseskrifterna. Den sista bekännelseskrift vi antog var Luthers lilla katekesförklaring. Det som sedan kallas bekännelse kan vara tyckande hit och dit, men det är inte det som skall avgöra en sådan här fråga. – Detta som en förklaring till KU, som kanske är vilseledd av ingen mindre än ärkebiskopen.

Sedan talade Hilding Johansson om att åsiktsdiktatur inte skall få förekomma, ingen skall behöva lämna kyrkan. Men man måste anse sig tvungen att lämna kyrkan nu fr. o. m. beslutet i dag, eller när det kommer ytterligare beslut från kyrkomötet och riksdagen, om man har den gammal-troende uppfattningen. Jag tycker att Per-Erik Nisser kom mycket nära verkligheten i sin beskrivning. Jag är tveksam om man kan jämföra med vad som har hänt i kommunistiska eller nazistiska länder. Men de facto blir det ett åsiktsförtryck om det finns ett antal präster och andra här i Sverige som måste lämna kyrkan. Jag har fått andra uppgifter när det gäller de som går ur kyrkan nu, nämligen att det framför allt är ekonomiska skäl man åberopar. Men det kanske är fel.

Jag vill framföra att senast i dag har en präst och medlem av ett domkapitel ringt mig och sagt att han tycker förslaget som jag tror Ingegärd Fränkel framförde kunde vara värt att begrunda. Det var förslaget att man skulle lägga vigningen av präster på episkopatet som sådant, icke på enskild biskop. Då kan biskoparna tillsammans ange vem som skall viga.

En ung prästkandidat har anført att biskopen också är själavårdare. Och den biskop det är fråga om, i Göteborgs stift, skulle i sin domkyrka kunna – enligt vad som framfördes i går, jag tror det var av kommunministern själv –

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

få se att en annan biskop prästvigde de kvinnliga kandidaterna. Då säger man nu att motsatsen också skulle kunna ske; att de gammaltroende prästkandidaterna, de som nu kallas kvinnoprästmotståndare, skulle få rätt att kalla sin biskop och själavårdare för att prästviga sig i sina hemstifts domkyrkor. Det är väl jämställdhet. Jag vill framföra detta till kommunminister Antonsson – han har gått, men det går att skicka ett bud till honom.

Sedan måste man fråga: Vad stöder de sig på som talar om trakasserier? Det sades här i dag av någon talare rent av "illgärningar" – jag tror det var fru André. Jag vet att övertramp kan ske. Gamle Adam bor också hos kvinnoprästmotståndare.

Jag hade tänkt redovisa samma undersökning som Hans Wachtmeister. När man verkligen gått till roten med det onda har man funnit att det i regel är obekräftade rykten. Jag tycker att man här skall tala mycket lågt.

Jag vill som replik på det Hilding Johansson sade i natt säga följande. Det stora felet med konstitutionsutskottets betänkande är att utskottet över huvud taget har tagit upp motionerna just nu. Praxis borde även nu ha följts – man borde ha väntat på beredningens remissomgång, varefter man hade kunnat ta upp den här frågan.

Det var någon som talade om frikyrkorna – jag tror att det var fru Hedvall. Inom frikyrkorna har man ända till helt nyligen i princip haft män som församlingsföreståndare, men det finns ju en rad andra tjänster både där och inom kyrkan. Jag har nyligen tagit del av ett teologiskt arbete från amerikanskt frikyrkohåll – där finns ju många fria kyrkor. Det sägs i arbetet att kyrkan inte enbart har haft positiva erfarenheter av kvinnliga präster och att en återgång nu är på gång. Det finns en mängd tjänster där kvinnan kan tjäna kyrkan mycket bättre än männen. Vi har helt enkelt olika förutsättningar. Det är inte alls fråga om nedvärdering av den ene eller den andre.

Jag vill gärna hänvisa kammarens ledamöter till det som skrevs i en ledare i Svenska Dagbladet den 14 maj angående samvetsklausulen. Där står bl. a.: "Som det tydligt kan läsas är detta sannerligen ingen klausul 'som diskriminerar kvinnliga präster' – såsom saken ofta framställs. Uttalanden är tillkomna enbart för att skydda 'kvinnoprästmotståndarna' mot kränkningar. Men de ger verkligen inte dessa motståndare rätt att kränka kvinnliga präster." Jag tycker att man många gånger har talat om samvetsklausulen med en absolut felaktig beskrivning.

Slutligen vill jag ta upp frågan hur många som är för resp. emot samvetsklausulen. Det har anförts att det är 93 % som är emot – andra har sagt 97 %. Jag har tagit del av en undersökning som visar varför man har intagit den ståndpunkt som man har när det gäller kvinnoprästfrågan. 3 % hänvisar till Bibeln, 5 % till religiös övertygelse, 31 % till den allmänna jämställdhetsdebatten och 51 % till det sunda förnuftet. Om det är det sunda förnuftet, jämställdhetsdebatten och den allmänna opinionen som skall bestämma i kyrkan, förstår jag att det kommer att bildas en ny kyrka, bredvid den nuvarande, av dem som tycker att de här frågorna, precis som Gunnar Biörck i Värmdö sade, inte kan avgöras mot den bakgrunden. Dessutom skall vi komma ihåg att nio av tio väljer ståndpunkt i den här frågan på världsliga

grunder. Det borde väl ändå vara en tankeställare för oss här i dag.

En talare talade om 2 000 år gamla fördomar, om privatpersonen Paulus. Tydligt räknar hon inte med någon Guds uppenbarelse. Hur kan hon då orda om kyrkliga ting? Jag har respekt för Inga Lantz när det gäller andra ting, men jag tror att hon inte här skall tala i kyrkliga frågor. Hon blir en bra historieskribent i det nya samhälle som kommer att uppstå, men vad hon säger stämmer absolut inte med den bibliska synen på kyrkan.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Den föregående talaren fortsätter att påstå att utskottet har gått ifrån den praxis som man tillämpar i riksdagens utskott. I det förslag som nu är ute på remiss tas inte frågan om kvinnliga präster upp. Skall vi då avvakta en utredning som kan komma om detta, eller vad menar den ärade talaren?

Det verkar emellertid som om han helt bortser från två grundläggande fakta. Det ena är att svenska kyrkan har en offentligrättslig ställning. Då kan vi inte låta bli att ta ställning i kyrkolagsfrågor. Han har, om jag har fattat honom rätt, gett anvisning på hur man skulle skilja sig från detta, men den frågan diskuterar vi inte här i dag. Då kan vi inte göra på det sättet att vi alla säger att vi skall lägga ner våra röster. I så fall går vi ju ifrån det ansvar vi har som riksdagsledamöter.

Det andra Tore Nilsson bortser ifrån är att bestämmelsen om kvinnliga präster infördes 1958. Det har inte inträtt någon ny situation i det stycket. Och när det gäller talet om att man kommer att fly ifrån den svenska kyrkan efter det här, får vi väl se vad som händer. Också i samband med beslutet 1958 sade man att det skulle bli massflykt ut ur den svenska kyrkan, men vi vet att det är ett fåtal präster som har lämnat den på grund av detta. Men anser man att det är principiellt felaktigt att kvinnor tjänstgör som präster, då får man givetvis driva denna åsikt, även om det kanske kan vara svårt att samtidigt därmed stå kvar i ett samfund som har bestämt att män och kvinnor kan vara präster med likvärdig ställning. Om man underkänner kvinnans ställning som präst kan man åberopa både det ena och det andra, men kvar står att det här handlar om kyrkomötets beslut, inte bara riksdagens. Och man kan aldrig säga att man tummar på demokratin, när man följer en lag som har kommit till på det sätt grundlagen föreskriver.

INGEGÄRD FRÄNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! För att det inte skall bli något missförstånd när det gäller det förslag jag lade fram här i kammaran i går, vilket kommunministern var vänlig nog att säga att han ville pröva, vill jag något förtydliga vad det innebär.

För det första skulle detta gälla under en övergångstid, till dess Göteborgs stift fick en biskop som var villig att prästviga kvinnliga teologer.

För det andra kan jag naturligtvis tänka mig en liknande lösning. Det väsentliga är att kvinnliga teologer i Göteborgs stift inte blir diskriminerade, utan att de kan få prästvigas där.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

För det tredje lät det från herr Nilssons mun som om det skulle bli fråga om en ny typ av särvigning. En biskop från ett annat stift skulle komma till Göteborg och viga enbart de kvinnliga teologerna. Men jag hoppas att framtidens manliga teologer kommer att ha en sådan ryggrad att de vill prästvigas tillsammans med sina kvinnliga kolleger, så att det blir en samvigning i stiftet.

TORE NILSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det torde vara ganska fruktlöst att debattera det här med utskottets ordförande. Hilding Johansson, men jag stöder mig på min egen erfarenhet av arbetet inom kulturutskottet under sju åtta år. Då det gällt motioner som framför allt har tagit upp kyrkans inre frågor men även en del formella frågor, har vi hänvisat till pågående utredningar. Om det är sant som Hilding Johansson säger att det inte genom det ärende vi nu behandlar är meningen att ändra på någonting i just detta avseende, varför skall vi då ta upp det just nu, när förhållandet kyrka–stat bevisligen står inför ett avgörande som kan innebära att vi slipper diskutera det i riksdagen framdeles?

Hilding Johansson talade om kyrkolagen, men här har ju frågan kommit att utsträckas till att gälla en troslagstiftning. Jag kan möjligen gå med på att vi i riksdagen kan diskutera frågor om kyrkans yttre gränser, t. ex. frågor som gäller om kyrktaken skall vara av koppar o. d. – men det vi nu kommit in på anser jag inte att vi är kompetenta att besluta om. Riksdagen är inte rätt forum för det.

Hilding Johansson säger vidare att vi underkänner kvinnans ställning som präst. Men det är ju egentligen inte det vi resonerar om i dag. Det gäller nu dem som har den uppfattningen att Bibeln bara talar om manliga präster och att kvinnan kan ha andra ämbeten, andra tjänster, inom kyrkan – de anser att man kan arbeta tillsammans inom kyrkan som man och kvinna utan att ha precis samma tjänst. Resonemanget gäller om de som har den uppfattningen skall kunna fortsätta sitt arbete inom kyrkan. Även om det nu har fattats ett kyrkomötesbeslut i den här frågan, så skall den ju omprövas. Då bör kyrkomötets uppfattning komma i främsta rummet – det är min mening.

Sedan tycker jag det är tråkigt att även fru Fränkel en gång till talar om diskriminering av kvinnor. Jag kan absolut inte begripa att det är fråga om det. Ordet diskriminering är fel ord att använda i den här debatten. Om fru Fränkel verkligen menar att det inte skall bli någon prästvigning där de som har den gamla kyrkliga uppfattningen får vigas för sig, då anser jag att *det* är snudd på diskriminering.

Detta visar ju att det inte går att ta upp de här frågorna i riksdagen, och därför borde vi skicka frågan till kyrkomötet. Och om den pågående remissomgången verkligen för till att kyrkan och staten skiljs åt – jag vet inte om det är bra eller dåligt – blir ju detta kyrkans egen sak.

I detta läge anser jag att det hade varit bättre om motionerna behandlats på ett annat sätt.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Tore Nilsson ansåg att riksdagen skulle besluta i fråga om utsmyckning av kyrkorna. Det skulle innebära att riksdagen övergav grundlagen. Detta är en kommunal angelägenhet. Däremot stadgas det att riksdagen skall besluta i de frågor vi nu behandlar, och det får vi hålla fast vid.

Nu lär jag inte övertyga den föregående talaren om min ståndpunkt. Men om jag tolkar honom rätt är han helt enkelt motståndare till kvinnliga präster. Den uppfattningen har han rätt att hysa och föra fram, men den skrivelse som han vill att vi skall skicka innebär att man skall ha kvinnopräster men att initiativet skall utgå från kyrkomötet.

Men det säregna med denna lagstiftning är ju att riksdagen inte ensam kan lagstifta. Någon antydde att riksdagen kunde besluta i alla frågor, men det kan den inte i den här frågan. Däremot kan riksdagen ta initiativ, och det är därför den här formen har valts. Vi bör hålla fast vid att inte föregripa en eventuell förändring av relationerna mellan stat och kyrka.

Om jag fattade ärkebiskopen rätt i det samtal vi hade med honom inom konstitutionsutskottet, så var han mycket noga med att hålla isär frågan om relationerna mellan stat och kyrka och frågan om kvinnliga präster.

TORE NILSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är möjligt att vi inte kan bli eniga, men jag tror att Hilding Johansson – som väl är vice ordförande i utskottet, kanske sade jag fel förut – förstår mig på sätt och vis. Jag vill än en gång understryka att just i det här skedet – några månader före ett ställningstagande – hade det, eftersom det gäller tron, varit klokt om utskottet besvarat motionerna på annat sätt.

Hilding Johansson påstår att jag är motståndare till kvinnliga präster. Jag vill säga: Jag är med Bibeln och emot ordningen med kvinnliga präster, men jag är inte emot kvinnorna som präster. När de ändå finns trakasserar jag dem inte. Skall man betrakta kyrkan bara som ett statligt organ måste de finnas där, och då bör också präster som inte har den nya uppfattningen inte trakasseras – det är riktigt.

Men jag menar att det är olyckligt om vi nu kommer till ett beslut som betyder att de som nu har den gamla uppfattningen att kvinnorna har sina ämbeten och männen sina skulle finna det omöjligt att vara kvar i kyrkan. Och särskilt olyckligt vore det väl om detta skulle ske just innan kyrkan själv skall ta över det hela och kanske göra som Hilding Johansson och andra önskar: se till att det blir bara en riktning. Det är ju bättre om kyrkan själv åstadkommer det.

Jag får ännu mer den uppfattningen att riksdagen är fel forum för den här diskussionen och att det framför allt är fel tid i dag.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag kan inte finna annat än att det är med Tore Nilssons anförande här som med den kristna trosupplevelsen – den är inte tillgänglig för förnuftet utan måste upplevas och kan därför inte diskuteras. Därför skall

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

Kvinnliga präster
m. m.

jag inte heller ta upp de synpunkter som Tore Nilsson har framfört.

Det har sagts här i debatten att vi inte skall lagstifta i trosfrågor. För det första kan jag inte fatta annat än att riksdagen skall lagstifta i den utsträckning konstitutionen förutsätter det. Det är en inte helt okomplicerad fråga med det statskyrkosystem vi har i vårt land, i varje fall än så länge. För det andra har det förslag till beslut som konstitutionsutskottet framlägger ingenting med trosfrågan att göra.

Utskottet har över huvud taget icke behandlat trosfrågan. Där finns redan ett uttalande, gjort av kyrkans högsta myndighet, om hur kvinnliga präster är förenliga med kyrkans lära. Vad konstitutionsutskottet vill är att trygga rätten för alla att kunna följa sitt samvete, inte bara rätten för män anställda i svenska kyrkan utan också rätten för kvinnor att i enlighet med sitt samvete verka i svenska kyrkan utan risk för att bli diskriminerade av sina manliga kolleger.

Med konstitutionsutskottets betänkande och förslag finns det också i fortsättningen utrymme för präster i svenska kyrkan, som i och för sig är motståndare till kvinnliga präster. De har rätten att göra sin egen bibeltolkning. Det är ingen som har begärt att de skulle köras ut ur kyrkan och ingen som velat hindra dem från att utöva sin verksamhet i kyrkan. Vad vi har velat undvika är att de gör det på ett sätt, som är diskriminerande för andra i svenska kyrkan, som har en motsatt uppfattning.

Vi har från medborgarhåll haft ett stort tålamod i denna fråga. De flesta av oss har sedan länge ansett att kyrkan borde få tid på sig för att klara upp denna besvärliga fråga inom svenska kyrkan. Jag tillhör dem som menar att vi skall fortsätta att ha en generös attityd i denna fråga. Denna generösa inställning har tagit sig ett starkt uttryck i konstitutionsutskottets förslag åtminstone på två punkter.

För det första skulle konstitutionsutskottet kunna hävda att frågan om samvetsklausulen gällde dem som 1958 hade tjänst i svenska kyrkan. Där tar konstitutionsutskottet ett långt steg fram till dagens situation. För det andra har konstitutionsutskottet intagit den generösa ståndpunkten att också de som i dag är inskrivna som teologie studerande skall ha denna rätt att återropa motivuttalandena eller den s. k. samvetsklausulen. Vi har gjort det därför att vi har menat att de kan ha påbörjat sina studier mot bakgrund av den praxis och de förutsättningar som nu gäller och därför inte plötsligt skall få uppleva att vi nu kanske har ett något annorlunda synsätt än vad vi tidigare haft i denna fråga. Det är en utomordentligt generös attityd, och det har också påpekats här av flera talare, som ifrågasatt om inte detta är att vara alldeles för tolerant i denna fråga.

Vad vi nu kan konstatera är att kyrkan, trots att hon nu har haft 20 år på sig, icke har lyckats att lösa denna fråga inom sig. Tendensen går snarare åt andra hållet, att svårigheterna ökar att leva under, så att säga, en samexistens i svenska kyrkan. Det kan vi utläsa av den statistik som finns. Den har tidigare redovisats i kammaren, och jag skall inte ta upp tiden med att gå igenom den igen.

Men en sak tror jag att det finns skäl att påpeka, nämligen att samexi-

stensen i denna fråga inom svenska kyrkan kommer att försvåras och har försvårats i takt med ökningen av antalet kvinnliga präster. Så länge vi bara hade ett fåtal kvinnliga präster, kanske ett tiotal, gick det ganska bra att placera dem på ett sätt som gjorde att konflikthanledningar inte uppstod. Nu ha vi 250 kvinnliga präster, och deras antal ökar. Det är klart att ju flera kvinnliga präster vi får, desto svårare blir det att upprätthålla möjligheterna att låta dem tjänstgöra på ett sätt, som innebär att det inte uppstår konflikt. Konflikthanledningarna växer således ständigt. Därför kommer vi att uppleva att denna fråga ingalunda har lösts utan att motsättningarna i stället kommer att öka i takt med att vi får fler kvinnliga präster i svenska kyrkan.

Vi har från konstitutionsutskottets sida inte gett oss in på frågan huruvida den ena bibeltolkningen är att föredra framför den andra. Men det förhåller sig i sak på det sättet att teologer av facket i Sverige har delade meningar om denna punkt. Vi kan leta upp dem som anser det stå klart i överensstämmelse med Bibeln att tillåta kvinnliga präster, och vi kan leta upp dem som har motsatt uppfattning. Jag tycker för egen del att man ändå kan våga anlägga den lekmannasynpunkten att om i denna fråga de som verkligen kan ämnet har så utomordentligt delade meningar, så skulle de som är motståndare till kvinnliga präster kunna följa den gamla goda domarregeln att hellre fria än fälla. Jag tror nog att om de anknyter till den Gud som är den allsmäktiga kärlekens, så skulle de få förlåtelse om det skulle visa sig att de tagit fel.

Sedan har det i denna debatt sagts att det inte bara är kvinnorna som blir diskriminerade. Det gäller också männen. Men jag har aldrig upplevt att det är någon kvinna som i skydd av samvetsklausulen har vägrat att samarbeta med manliga kolleger. Kan det ges ett enda sådant exempel?

Herr talman! Enligt min mening får det nu vara slut med att männen i skydd av motivuttalande i anslutning till av riksdagen stiftad lag får stöd för att uppträda diskriminerande mot sina kvinnliga kolleger i svenska kyrkan.

TORE NILSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Förre kommunministern kan nog inte leta fram några teologer av facket som kan bevisa att kvinnliga präster i kyrkan är förenligt med Bibeln.

Teologer av facket har slutat att göra det försöket.

Jag nämnde Seppo Teinonen i natt, men Hans Gustafsson kanske inte lyssnade. Jag skall be att Hans Gustafsson på nytt läser anförandet av Anders Nygren den 1 oktober 1957 vid kyrkomötet, där han bl. a. citerar gamle Fridrichsen, som ju var liberal m. m. men som kunde Bibeln, och denne sade att det går inte att anföra något därifrån till försvar för kvinnan som präst.

Hans Gustafsson motsäger sig själv. Han säger att det inte är trosfrågor som vi lagstiftar om. Men sedan säger Hans Gustafsson att ingenting som står emot den troende anfördes. Och därefter yttrar han: Om det inte snabbt sker en förändring, måste det vara slut. Slut alltså för den som har en annan trosuppfattning. I så fall måste det väl gälla trosfrågor. Det är ganska tydlig

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

Kvinnliga präster
m. m.

klartext Hans Gustafsson talar på detta område.

Sedan talar Hans Gustafsson om att kyrkan måste få tid på sig och i nästa ögonblick säger han att kyrkan inte har lyckats – underförstått att därför måste riksdagen gripa in.

Jag håller med Gunnar Biörck mer än förut om att det här visar att det är helt orimligt att behandla här. Om kyrkan bara vore en avdelning av staten, då vore det alldeles riktigt att ha samma ordning på den här fronten som när det gäller andra statstjänstemän. Men det gäller ju ändå någonting mycket mer. Och det måste ändå i praktiken betyda att de som har annat synsätt – när nu bestämmelserna enligt 1958 års beslut försvinner – har ju ingenting annat att göra än att gå.

Jag kan inte finna att detta är förenligt med demokrati. Det är mycket upprörande. Men den här debatten hade vi som sagt kunnat bespara riksdagen. Jag ber ledamöterna ta del av det som Bertil Gärtner säger. Han är en ganska erfaren och bibelkunnig man och han säger att "vi drivs ut ur kyrkan". Nyss påstod Hans Gustafsson och Hilding Johansson att ingen drivs ut.

Är det då inte fråga om tro utan om någonting annat, ja, då begriper jag inte det här.

HANS GUSTAFSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag inser det meningslösa i att föra en debatt med Tore Nilsson i denna fråga. Men när han ber mig ta fram någon teolog av facket som anser att kvinnliga präster i svenska kyrkan är förenligt med Bibeln, föreställer jag mig att han vill underkänna den omständigheten att 11 biskopar av 13 är beredda att viga och f. n. viger kvinnliga präster och att han är beredd att säga att de inte är teologer.

Jag vill ånyo hävda att ingen drivs ut ur svenska kyrkan genom konstitutionsutskottets förslag. Vi har lämnat utrymme för dem som är motståndare till kvinnliga präster att vara kvar och verka i svenska kyrkan i enlighet med sitt samvete, men vi har krävt av dem att det skall ske på ett sådant sätt att deras samvetsfrid inte upprätthålls på bekostnad av andra människors samvetsfrid utan de skall som alla andra ta hänsyn till hur de upprätthåller sin samvetsfrid.

Sedan vill jag ånyo hävda att ingen drivs ut ur svenska kyrkan genom konstitutionsutskottets förslag. Vi har lämnat utrymme, även för dem som är motståndare till kvinnliga präster, att stanna kvar i den svenska kyrkan och där verka i enlighet med sitt samvete, men vi har krävt av dem att det skall ske på ett sådant sätt att deras samvetsfrid inte upprätthålls på bekostnad av andras samvetsfrid, utan att de, liksom alla andra, skall ta hänsyn till hur de utövar sin samvetsfrihet.

TORE NILSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ju inte några uppgifter om biskoparnas namn och utbildning och deras föregående verksamhet framför mig. Jag är dock ganska övertygad om att ingen av de biskopar som diskussionen i dag rör har i någon

lärostol som gäller t. ex. kyrkohistoria eller nya testamentets exegetik yttat sig med anledning därav. Biskoparna har nog känt vart vinden blåser. Detta är visserligen stygt sagt, men man får den uppfattningen, eftersom alla tidigare teologer och biskopar bör ha läst Bibeln på ett annat sätt och eftersom den övriga delen av kristenheten gör detsamma.

Jag kan inte fatta Hans Gustafssons sista inlägg i frågan på något annat sätt än att kvinnoprästmotståndarna skall få ha kvar sina samveten men att samvetena skall riktas. Vi skall se till att samvetena inte råkar i konflikt, t. ex. vid arbetet tillsammans med en kvinnlig präst. Men om Bibeln tycks säga det, enligt denna tolkning, måste ju ändå samvetena lyda – inte Bibeln, utan bara den uppfattning som 93 eller 97 % av svenska folket har! Då förstår jag hur det kommer att gå med dessa män: de blir tvungna att lämna kyrkans samfund.

HANS GUSTAFSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller frågan huruvida biskoparna är teologer av facket eller inte kan jag bara hänvisa till uppgifterna i statskalendern.

ERIC CARLSSON (c):

Herr talman! Det är med tvekan jag tar till orda i den här debatten. Det har sagts här i dag – och det sades också i går – att den här frågan är en kyrkans angelägenhet, som alltså kyrkan har att besluta i och som vi i riksdagen inte är kompetenta att ge oss i kast med. Får jag då bara påminna om att praktiskt taget allesammans i den här församlingen är med i kyrkan. Vi har också synpunkter på – och *skall* ha synpunkter på! – hur kyrkans verksamhet skall bedrivas, till vår uppbyggelse och till vårt gagn.

Jag blev en gång tillfrågad av en kvinnoprästmotståndare om vilket som för mig var det väsentligaste, Ordet eller paragraferna. Jag svarade att Ordet är det väsentliga. Men, sade jag, Ordet, dvs. det kristna budskapet, har samma värde antingen det förkunnas av en man eller av en kvinna i predikstolen, av en av vardagens enkla människor, som med sin livserfarenhet i ord och gärningar visar ett kristligt leverne, grundat på Ordet, hämtat ur Bibeln.

Få saker har så djupt skadat svenska kyrkan som debatten om och motståndet mot kvinnliga präster. Man har frågat sig: Vad är det för kyrka vi har egentligen, där man för en sådan diskussion och där man ifrågasätter varandras ärliga uppsåt? Och man har frågat sig: Skall samvetsklausulen bara gälla i en riktning? Skall den gälla bara för dessa oförsonliga teologer, som i många fall har utsatt de kvinnliga prästerna för en förnedrande behandling? Kristi lära är ändå en kärlekslära, som vi har att leva efter. Skall inte den kärleksläran gälla också för dessa teologer, som sedermera skall gå ut för att förkunna det budskapet?

För någon månad sedan såg jag ett TV-program en söndagsförmiddag, vilket visade förföljelserna av kristna i en av öststaterna. Strax efteråt kom det en predikan med en kvinnlig präst. Då slog det mig att det ändå finns paralleller mellan vårt land och denna öststat: här har man på visst håll hårt bekämpat och förföljt de kvinnliga prästerna. Och jag vill säga att den

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

parallellen gjorde man inte osökt! För mig gäller Galaterbrevets ord: "Här är icke jude eller grek, här är icke träl eller fri, här är icke man och kvinna: alla ären I ett i Kristus Jesus."

Riksdag och kyrkomöte har att gemensamt stifta lag och att ta sitt gemensamma ansvar, som vilar på den grundlag som vi här antagit. Det är det ansvaret – som vi i vår ställning som medlemmar i svenska kyrkan och som medlemmar i riksdagen – har att i dag ta genom det beslut som vi strax skall fatta.

Jag skall mot bakgrunden av vad jag här anfört, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Jag skall inte gå in på sakfrågan. I det hänseendet ansluter jag mig till utskottets betänkande. Men Tore Nilsson lämnade uppgifter om kvinnliga pastorer i frikyrkan som jag inte anser får stå oemotsagda. Han menade att det var först på sistone som man haft kvinnliga församlingsföreståndare, att erfarenheterna skulle ha varit mindre goda och att kvinnorna i detta hänseende skulle vara på tillbakagång.

Det är självklart att pionjärer – på vilket område det vara må – möter vissa svårigheter. De svårigheterna har drabbat också kvinnliga pastorer i frikyrkan. Men svårigheter är till för att övervinnas.

Kvinnliga församlingsföreståndare har för Svenska missionsförbundets del funnits sedan 1950-talet – med goda erfarenheter. Enligt statistiska uppgifter, som just nu håller på att sammanställas på Svenska missionsförbundets expedition inför det hundraårsjubileum man står inför, har de kvinnor som gått in i pastorsgårningen i större utsträckning än männen stannat kvar i sina uppgifter och också funnit sig väl till rätta.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Per Petersson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Petersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 48 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit det av Per Petersson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Petersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 284
Nej - 16
Avstår - 8

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

§ 14 Energiforskning, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkanden

1977/78:67 med anledning av propositionen 1977/78:116 med förslag till anslag till statens vattenfallsverk för budgetåret 1978/79, m. m. och propositionen 1977/78:125 i vad avser kraftstationer m. m. jämte motioner,

1977/78:68 med anledning av propositionen 1977/78:110 om energiforskning m. m. jämte motioner,

1977/78:69 med anledning av propositionen 1977/78:100 i vad avser anslag till Sveriges geologiska undersökning, propositionen 1977/78:101 i vad avser anslag för prospektering i Arjeplog och propositionen 1977/78:124 om lån för forskningsverksamhet i Ranstad jämte motioner och

1977/78:70 med anledning av propositionen 1977/78:125 i vad avser vissa naturgasfrågor och propositionen 1977/78:128 om stöd till prospektering efter olja och naturgas jämte motioner.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden nr 67, 68, 69 och 70 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Näringsutskottets betänkande nr 67

I propositionen 1977/78:116 (industridepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1978/79 under statens affärsverksfonder anvisa ett investeringsanslag av 2 310 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Propositionen innehåller förslag rörande investeringsanslaget Kraftstationer m. m. för budgetåret 1978/79. Över anslaget anvisas medel för statens vattenfallsverks investeringar.

Förslagen i propositionen innebär i vad avser vattenkraftutbyggnad att tidigare beslutade utbyggnads- och ändringsarbeten avseende Ritsem,

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Harsprånget, Porjus och Ligga i Lule älv, Juktan i Umeälven, Söderfors och Näs i Dalälven samt Lilla Edet i Göta älv kan fortsätta planenligt. Härutöver föreslås att medel ställs till förfogande för planerade utbyggnader av kraftstationerna vid Åsele och Stenkullafors samt av ytterligare ett aggregat vid Näs och Messaure kraftstationer.

Medel föreslås ställas till förfogande även för planenlig fortsatt utbyggnad av kärnkraftblocken 3 och 4 vid Ringhals kraftstation och kärnkraftblocken 1 och 2 vid Forsmarks kraftstation. För block 3 vid Forsmarks kraftstation föreslås ingen ytterligare medelstilldelning i avvaktan på kommande energipolitiskt beslut.

Vidare redovisas förslag rörande investeringar i distributionsanläggningar, huvuddelen hänförande sig till beslutade och påbörjade arbeten, samt vissa övriga investeringar. Medel föreslås ställas till förfogande för de särskilda åtaganden från statens sida rörande Gotlands elförsörjning som tidigare har beslutats.

Sammantaget innebär det föreslagna investeringsprogrammet att 2 310 milj. kr. bör anvisas över investeringsanslaget Kraftstationer m. m. budgetåret 1978/79."

I propositionen 1977/78:125 bilaga 11 hade regeringen (industridepartementet) under punkten 8, Kraftstationer m. m. (s. 73–82) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att godkänna konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk och Östersunds Elektriska AB om bl. a. utbyggnad av Granboforsens kraftverk i vad staten genom avtalet åtog sig att teckna aktier och i övrigt iklädde sig ekonomiska förpliktelser,

2. bemyndiga regeringen att godkänna konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk och Södertörns Fjärrvärmeaktiebolag om utbyggnad av ett kraftvärmeverk i Botkyrka kommun i vad staten genom avtalet åtog sig att teckna aktier och i övrigt iklädde sig ekonomiska förpliktelser,

3. bemyndiga regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån intill sammanlagt 4 673 000 000 kr., varav högst 140 000 000 kr. för lån till eldistributionsföretag.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen 1977/78:116 väckta motionerna 1977/78:1816 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. till vattenfallsverket för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 77 milj. kr. för utbyggnad av Forsmark 3,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om en kartläggning och redovisning av vilka konsekvenser dieselskraftverk på Gotland skulle medföra för hälsa och miljö samt kulturminnesmärken.

1977/78:1856 av Ylva Annerstedt (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att vattenfallsverket utarbetade förslag till alternativ sträckning för kraftledningen från Forsmark,

1977/78:1857 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen i anledning av propositionen 1977/78:116 uttalade att statens vattenfallsverk inte fick använda eventuellt överblivna medel på andra områden till block 3 vid Forsmarks kraftstation eller till reaktor- och reaktortanktillverkningar,

dels den med anledning av punkten 8 i propositionen 1977/78:125 bilaga 11 väckta motionen 1977/78:1882 av Ivar Nordberg (s) och Anna Lisa Lewén-Eliasson (s),

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:254 av Oswald Söderqvist m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära förslag om folkomröstning i kärnkraftsfrågan,
2. bevilja ett anslag på 100 000 kr. till Rikskommittén för folkomröstning om kärnkraft,

1977/78:306 av Nils Hjorth m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen som sin mening uttalade att det tredje aggregatet i Forsmark snarast fick byggas färdigt,

1977/78:477 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), såvitt gällde hemställa att riksdagen uttalade sig för

1. att 1975 års beslut om 13 reaktorer borde fullföljas utan ytterligare dröjsmål,
2. att alla leden i kärnbränslecykeln borde utvecklas inom landet och som statliga företag,

1977/78:796 av Tore Claeson m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen om en aktiv insats för att ASEA-Atoms och Uddcombs verksamhet fick en icke-nukleär inriktning,
2. att riksdagen, därest de övriga delägarna i nämnda bolag inte accepterade en sådan förändring, skulle anhålla hos regeringen om att avsluta det statliga engagemang i de båda företagen,

1977/78:806 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. uttala sig för en sådan inriktning av energipolitiken att inhemska förnyelsebara energikällor kraftigt utbyggdes och att kärnkraftsenergin helt avvecklades,
2. anhålla att regeringen snarast fastställde ett preciserat program för genomförandet av den under 1 angivna energipolitiska inriktningen,

1977/78:1304 av Per-Axel Nilsson m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde en skyndsam översyn av frågan om elförsörjningen på

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Gotland som belyste även miljöeffekterna av olika alternativa lösningar, varvid organ som Sveriges geologiska undersökning, naturvårdsverket och andra möjliga expertorgan bereddes tillfälle att utveckla sina synpunkter,

1977/78:1405 av Karl-Erik Häll m. fl. (s) såvitt gällde yrkandet 2,

1977/78:1410 av Gösta Andersson (c) och Ivan Svanström (c),

1977/78:1641 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen under B I 6 Statens affärsverksfonder: Vattenfallsverket för budgetåret 1978/79 beräknade i förhållande till regeringens förslag med 300 milj. kr. förhöjda inkomster av 1 555 milj. kr., och

1977/78:1642 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. till Statens vattenfallsverk på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 65 000 000 kr.,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande möjligheterna till avtappning av hetvatten.

Utskottet hemställde

1. beträffande kraftvärmeverk i Botkyrka att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1977/78:125 bilaga 11 punkten 8 moment 2 bemyndiga regeringen att godkänna konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk och Södertörns Fjärrvärmeaktiebolag om utbyggnad av ett kraftvärmeverk i Botkyrka kommun i vad staten genom avtalet åtog sig att teckna aktier och i övrigt iklädde sig ekonomiska förpliktelser,

b) avslå motionen 1977/78:1882,

2. beträffande Granboforsens kraftverk att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:125 bilaga 11 punkten 8 moment 1 bemyndigade regeringen att godkänna konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk och Östersunds Elektriska AB om bl. a. utbyggnad av Granboforsens kraftverk i vad staten genom avtalet åtog sig att teckna aktier och i övrigt iklädde sig ekonomiska förpliktelser,

3. beträffande principuttalande om energipolitiken att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:477 yrkandena 1 och 2 och motionen 1977/78:806.

4. beträffande folkomröstning om kärnkraft, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:254,

5. beträffande AB Asea-Atom och Uddcomb Sweden AB att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:796,

6. beträffande kärnkraftblocket Ringhals 3 att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1641,

7. beträffande kärnkraftblocket Forsmark 3 samt anslag till Kraftstationer m. m. att riksdagen skulle

a) avslå motionen 1977/78:1642 yrkandet 1,

b) med bifall till propositionen 1977/78:116 och med avslag på motionen 1977/78:306 och motionen 1977/78:1816 yrkandet 1 till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1978/79 under Statens affärsverksfonder: Statens vattenfallsverk anvisa ett investeringsanslag av 2 310 000 000 kr.,

c) avslå motionen 1977/78:1857.

8. beträffande borgensåtaganden av statens vattenfallsverk att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:125 bilaga 11 punkten 8 moment 3 bemyndigade regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån intill sammanlagt 4 673 000 000 kr., varav högst 140 000 000 kr. för lån till eldistributionsföretag,

9. beträffande utnyttjande av hetvatten från kärnkraftblocket Forsmark 3 att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1642 yrkandet 2,

10. beträffande alternativ sträckning av kraftledning från Forsmark att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1856,

11. beträffande begränsning av byggandet av större kraftledningar att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1410,

12. beträffande Gotlands elförsörjning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1304 och motionen 1977/78:1816 yrkandet 2,

13. beträffande utbyggnad av vattenkraft i Norrbottens län att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1405 yrkandet 2.

Följande fem reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Ingvar Carlsson, Lilly Hansson, Ivar Högström och Rune Johansson i Ljungby (samtliga s):

1. beträffande kärnkraftblocket Ringhals 3, vari reservanterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1641 under inkomstilln Statens affärsverksfonder: Statens vattenfallsverk för budgetåret 1978/79 beräknade i förhållande till regeringens förslag med 950 000 000 kr. förhöjda inkomster av 2 205 000 000 kr.,

2. beträffande kärnkraftblocket Forsmark 3 samt anslag till Kraftstationer m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) avslå motionen 1977/78:1642 yrkandet 1,

b) med anledning av propositionen 1977/78:116 och med bifall till motionen 1977/78:306 och motionen 1977/78:1816 yrkandet 1 till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1978/79 under Statens affärsverksfonder: Statens vattenfallsverk anvisa ett investeringsanslag av 2 387 000 000 kr.,

c) avslå motionen 1977/78:1857,

3. beträffande borgensåtaganden av statens vattenfallsverk, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:125 bilaga 11 punkten 8 moment 3 bemyndigade regeringen att medge statens vattenfalls-

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

Energiforskning,
m. m.

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

verk att teckna borgen för lån intill sammanlagt 5 123 000 000 kr., varav högst 140 000 000 kr. för lån till eldistributionsföretag,

4. beträffande utnyttjande av hetvatten från kärnkraftblocket Forsmark 3, vari reservanterna ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1642 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

5. beträffande Gotlands elförsörjning, vari reservanterna ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1304 och motionen 1977/78:1816 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Näringsutskottets betänkande nr 68

I propositionen 1977/78:110 (industridepartementet) hade framlagts förslag om dels utökat statligt stöd till forskning och utveckling inom energiområdet, dels riktlinjer och anslag för verksamheten vid AB Atomenergi.

I propositionen hade föreslagits i första hand – under punkten 5 (s. 167) – att riksdagen godkände

1. de riktlinjer för inriktningen av forskning och utveckling inom energiområdet som föredragande statsrådet hade förordat,

2. de riktlinjer för ändrad inriktning av verksamheten vid Aktiebolaget Atomenergi som föredragande statsrådet hade förordat.

Vidare framlades – under punkten 6 – förslag om vissa anslag för budgetåret 1978/79. Under angivna punkter hade föreslagits

F 13. Energiforskning (s. 167 f.)

att riksdagen skulle

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1978/79, i enlighet med vad föredragande statsrådet hade anförde, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till forskning och utveckling inom energiområdet som, inberäknat löpande beslut, innebar åtaganden om högst 200 000 000 kr. för vart och ett av budgetåren 1979/80–1981/82.

2. till Energiforskning för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 238 500 000 kr.

F 14. Bidrag till verksamheten vid Aktiebolaget Atomenergi (s. 168 f.)

att riksdagen till Bidrag till verksamheten vid Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 46 000 000 kr.

F 15. Energiteknisk forskning och utveckling vid Aktiebolaget Atomenergi (s. 169)

att riksdagen till Energiteknisk forskning och utveckling vid Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 12 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag om utökat statligt stöd till forskning och utveckling *m. m.* inom energiområdet. De största insatserna föreslås i fråga om förnyelsebara energikällor, särskilt vindenergi och energi ur biomassa, samt beträffande energianvändning inom bebyggelse och i industriella processer.

Huvuddelen av insatserna föreslås ske inom ett nytt sammanhållet, treårigt Huvudprogram Energiforskning. I propositionen läggs fram förslag om riktlinjer och medelsberäkningar för programmet under budgetåren 1978/79–1980/81.

Vidare läggs i propositionen fram förslag om riktlinjer och anslag för verksamheten vid AB Atomenergi. Bolaget föreslås få betydande uppgifter vad gäller utvecklingen av främst inhemska bränslen.

För treårsperioden 1978/79–1980/81 beräknas i propositionen statliga insatser om sammanlagt 1 000 milj. kr. Härav utgör 842 milj. kr. en treårig ram för Huvudprogram Energiforskning och vissa därmed sammanhängande insatser. Som bidrag till verksamheten vid AB Atomenergi beräknas en motsvarande treårsram om 140 milj. kr.”

I detta sammanhang hade behandlats

*del*s de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1808 av Bernt Ekinge (fp), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts angående den fortsatta verksamheten vid AB Atomenergis anläggning vid Studsvik,

1977/78:1809 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. avslå hemställan att godkänna de riktlinjer för inriktningen av forskning och utveckling inom energiområdet och den ändrade inriktning av verksamheten vid AB Atomenergi som förordats i propositionen,

2. bevilja 30 milj. kr. för budgetåren 1978/79–1980/81 för att bygga upp en experimentell handelsträdgårdsorganisation i Tornedalen för utnyttjande av solvärme, i överensstämmelse med Gunnar Hietalas pionjäranläggning, plus konservindustri, en effektiv försäljnings- och transportorganisation etc.,

3. föra upp anslaget Bidrag till verksamheten vid AB Atomenergi med begärda 48,7 milj. kr. men utan vidhängande ”mer preciserade planeringsföresättningar”.

4. bevilja ett rambelopp om 10 milj. kr. för fortsatt utvecklingsarbete av värmereaktorer,

5. för budgetåret 1978/79 bevilja 5 milj. kr. för insatser i fråga om anrikning av uran samt metodutveckling och internationellt samarbete beträffande

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

behandling och slutförvaring av högaktivt avfall samt

6. uttala sig för ett svenskt forsknings- och utvecklingsprogram för att med hög prioritet få fram en vätgasdriven bil och vätgas i lätttransportabel och säker form,

1977/78:1810 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande överföringen av 30 milj. kr. från Reserv för oförutsedda behov till delprogrammet Avancerad energiteknik,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av övergripande planering för energihushållning i bebyggelsen,

3. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande organisationen av forskning kring inhemska bränslen och utnyttjandet av AB Atomenergi i energiforskningsprogrammet,

4. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande nyttiggörande i näringslivet av utvecklingsarbetet på energiområdet,

1977/78:1811 av Olle Svensson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen framhållits om beredningen av förslaget om den framtida verksamheten vid R 2 i Studsvik,

1977/78:1812 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. med ändring av propositionen 1977/78:110

a) till delprogrammet Åtgärder i transportsystemet för perioden 1978/79–1980/81 bevilja ett anslag av 14 milj. kr.,

b) till delprogrammet Solvärmesystem och energilagring m. m. för perioden 1978/79–1980/81 bevilja ett anslag av 70 milj. kr.,

c) till delprogrammet Lättvattenreaktorer för perioden 1978/79–1980/81 bevilja ett anslag av 30 milj. kr.,

d) till delprogrammet Vindenergi för perioden 1978/79–1980/81 bevilja ett anslag av 145 milj. kr.,

e) till programmet Allmänna energisystemstudier m. m. för perioden 1978/79–1980/81 bevilja ett anslag av 31 milj. kr.,

f) till delprogrammet Fusionsenergi för perioden 1978/79–1980/81 bevilja ett anslag av 20 milj. kr.,

2. som sin mening uttala

a) att forskning för geotermisk energi inom delprogrammet Hetvattentechnik och för solenergi/energilagring inom delprogrammet Avancerad energiteknik skulle prioriteras samt att någon briderforskning ej skulle få förekomma,

b) att Sverige borde utträda ur Euratom den 1 juli 1979,

dels den med anledning av propositionen 1977/78:111 om statens stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. väckta motionen 1977/78:1853 av Rune Ångström (fp) och Börje Hörnlund (c),

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:343 av Bernt Ekinge (fp),

1977/78:477 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), såvitt gällde hemställan (yrkandet 4) att riksdagen uttalade sig för att forskningen beträffande fusionsenergin (vätekraften) gavs det ekonomiska stöd som krävdes,

1977/78:636 av Nils Hörberg (fp),

1977/78:1285 av Fritz Börjesson (c) och

1977/78:1637 av Bertil Jonasson (c).

Utskottet hemställde

1. beträffande den allmänna inriktningen av energiforskningsprogrammet att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1809 yrkandet 1 i ifrågavarande del godkände i propositionen 1977/78:110 under punkten 5 moment 1 angivna riktlinjer för inriktningen av forskning och utveckling inom energiområdet såvitt de inte omfattades av utskottets hemställan i det följande,

2. beträffande bidrag till en experimentell handelsträdgårdsorganisation i Tornedalen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1809 yrkandet 2,

3. beträffande forskning rörande energianvändning för transporter och samfärdsl att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1812 yrkandet 1 a godkände i propositionen 1977/78:110 under punkten 5 moment 1 angivna riktlinjer för inriktningen av forskning och utveckling inom energiområdet i ifrågavarande del,

4. beträffande forsknings- och utvecklingsprogram rörande vätgas som drivmedel att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1809 yrkandet 6,

5. beträffande forskning rörande energianvändning för bebyggelse att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:110 punkten 5 moment 1 i ifrågavarande del och med avslag på motionen 1977/78:1812 yrkandet 1 b godkände av utskottet angivna riktlinjer för inriktningen av forskning och utveckling inom energiområdet i ifrågavarande del,

6. beträffande uttalande om övergripande planering för energihushållning i bebyggelsen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1810 yrkandet 2,

7. beträffande forskning rörande torv att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1977/78:636,

b) motionen 1977/78:1853,

8. beträffande information om användning av inhämskt bränsle att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1637 yrkandet 1,

9. beträffande distributions- och mottagningsapparat för vedbränslen att

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1637 yrkandet 2,

10. beträffande uttalande om forskning rörande geotermisk energi att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1812 yrkandet 2 a,

11. beträffande forskning rörande vindenergi att riksdagen skulle

a) med avslag på motionen 1977/78:1812 yrkandet 1 d godkänna i propositionen 1977/78:110 under punkten 5 moment 1 angivna riktlinjer för inriktningen av forskning och utveckling inom energiområdet i ifrågavarande del,

b) avslå motionen 1977/78:1285 om ett vindkraftsaggregat på Öland,

12. beträffande fortsatt utveckling av värmerektorer att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1809 yrkandet 4,

13. beträffande stöd till forskning om anrikning av uran m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1809 yrkandet 5,

14. beträffande forskning rörande lättvattenreaktorer och rörande avancerad energiteknik att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1810 yrkandet 1 och motionen 1977/78:1812 yrkandet 1 c och yrkandet 2 a i ifrågavarande del godkände i propositionen 1977/78:110 under punkten 5 moment 1 angivna riktlinjer för inriktningen av forskning och utveckling inom energiområdet i ifrågavarande del,

15. beträffande forskning rörande solenergi och energilagring att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1812 yrkandet 2 a i ifrågavarande del,

16. beträffande forskning om fusionsenergi att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1977/78:477 yrkandet 4,

b) motionen 1977/78:1812 yrkandet 1 f,

c) motionen 1977/78:1812 yrkandet 2 b,

17. beträffande allmänna systemstudier att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:110 punkten 5 moment 1 och med avslag på motionen 1977/78:1812 yrkandet 1 c godkände av utskottet angivna riktlinjer för inriktningen av forskning och utveckling inom energiområdet i ifrågavarande del,

18. beträffande näringslivets möjligheter att utnyttja utvecklingsarbetet på energiområdet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1810 yrkandet 4,

19. beträffande anslag till energiforskning m. m. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:110 punkten 6 i vad avsåg anslaget F 13 skulle

a) bemyndiga regeringen att under budgetåret 1978/79, i enlighet med vad föredragande statsrådet hade anfört, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till forskning och utveckling inom energiområdet som, inberäknat löpande beslut, innebar åtaganden om högst 200 000 000 kr. för vart och ett av budgetåren 1979/80–1981/82,

b) till Energiforskning för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 238 500 000 kr.,

20. beträffande inriktning av verksamheten vid AB Atomenergi att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:110 punkten 5 moment 2 i ifrågavarande del och med avslag på

a) motionen 1977/78:1808 i ifrågavarande del,
b) motionen 1977/78:1810 yrkandet 3
godkände i propositionen 1977/78:110 under punkten 5 moment 2 angivna riktlinjer.

21. beträffande verksamheten vid R2-reaktorn i Studsvik att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:110 punkten 5 moment 2 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1808 i ifrågavarande del och motionen 1977/78:1811 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför,

22. beträffande bidrag till verksamheten vid AB Atomenergi att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:110 punkten 6 i vad avsåg anslaget F 14 och med avslag på motionen 1977/78:1809 yrkandet 3 till Bidrag till verksamheten vid Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 46 000 000 kr.,

23. beträffande anslag till energiteknisk forskning och utveckling vid AB Atomenergi att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:110 punkten 6 i vad avsåg anslaget F 15 till Energiteknisk forskning och utveckling vid Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 12 000 000 kr.,

24. beträffande inrättande av en central energimyndighet att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1977/78:343,
- b) motionen 1977/78:1808 i ifrågavarande del.

Följande tre reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Ingvar Carlsson, Lilly Hansson, Ivar Högström och Rune Johansson i Ljungby (samtliga s):

1. beträffande uttalande om övergripande planering för energihushållning i bebyggelsen, vari reservanterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1810 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

2. beträffande forskning rörande lättvattenreaktorer och rörande avancerad energiteknik, vari reservanterna ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:110 punkten 5 moment 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1977/78:1810 yrkandet 1 och med anledning av motionen 1977/78:1812 yrkandet 1 c och yrkandet 2 a i ifrågavarande del godkände av reservanterna angivna riktlinjer för inriktningen av forskning och utveckling inom energiområdet i ifrågavarande del,

3. beträffande inriktningen av verksamheten vid AB Atomenergi, vari reservanterna ansett att utskottet under 20 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:110 punkten 5 moment 2 i ifrågavarande del och motionen 1977/78:1808 i ifrågavarande del

samt med bifall till motionen 1977/78:1810 yrkandet 3 godkände av reservanterna angivna riktlinjer.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande forskning om vindenergi av Fritz Börjesson (c).

Näringsutskottets betänkande nr 69

I propositionen 1977/78:100 bilaga 17 (industridepartementet) hade föreslagits under nedan angivna rubriker

D 1. Sveriges geologiska undersökning: Geologisk kartering samt information och dokumentation (s. 114–123)

att riksdagen till Sveriges geologiska undersökning: Geologisk kartering samt information och dokumentation för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 27 982 000 kr.

D 2. Sveriges geologiska undersökning: Uppdragsverksamhet (s. 123–128)

att riksdagen till Sveriges geologiska undersökning: Uppdragsverksamhet för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 3. Sveriges geologiska undersökning: Prospektering m. m. (s. 128)

att riksdagen till Sveriges geologiska undersökning: Prospektering m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 11 132 000 kr.

D 4. Sveriges geologiska undersökning: Utrustning (s. 128–130)

att riksdagen till Sveriges geologiska undersökning: Utrustning för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 9 266 000 kr.

I propositionen 1977/78:101 bilaga 11 (industridepartementet) hade föreslagits under nedan angiven rubrik

4. Lån för prospektering i Arjeplog (s. 51 f.)

att riksdagen till Lån för prospektering i Arjeplog på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisade ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.

I propositionen 1977/78:124 (industridepartementet) hade föreslagits att riksdagen till Lån till processutveckling i Ranstad för budgetåret 1978/79 under fonden för låneunderstöd anvisade ett investeringsanslag av 49 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

*del*s de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:223 av Alf Lövenborg (apk), vari hemställts att riksdagen uttalade

sig för uranbrytning i Pleutajokk och att tillräckliga medel skulle anslås för att förbereda gruvdrift,

1977/78:477 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), såvitt gällde hemställan (yrkandet 3) att riksdagen uttalade sig för att LKAB eller ett särskilt för detta ändamål bildat statligt bolag skyndsamt borde inleda exploateringen av den svenska alunskiffern för uran- och oljeutvinning, utvinning av vanadin, molybden, nickel, kobolt och andra värdefulla metaller samt konstgödselproduktion,

1977/78:606 av Sten Svensson (m) och Per Unckel (m), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av fortsatt uranprospektering,

1977/78:1303 av Birger Nilsson m. fl. (s),

1977/78:1644 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt gällde hemställan (yrkandet 2) att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om (c) tillstånd för statens vattenfallsverk att använda vissa medel som bidrag till Svensk Kärnbränsleförsörjning AB (SKBF) för uranprospektering, (d) Svensk Kärnbränsleförsörjning AB:s övertagande av vissa koncessioner m. m. och (e) LKAB:s prospekteringsarbete i Arjeplogsområdet,

1977/78:1647 av Gunnar Richardson (fp) och Rune Ångström (fp), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna

1. att forsknings- och utvecklingsarbetet i Ranstad fullföljdes med den inriktning och den omfattning som angivits i motionen,

2. att prospekteringsverksamheten i vad gällde uranfyndigheter i Norrlands inland och fjälltrakter fullföljdes med inriktning på en fullständig kartläggning av existerande fyndigheter i dessa områden,

3. att verksamheten i Pleutajokk i Norrbotten fortsatte med prospektering och provbrytning, syftande till en kommande gruvdrift,

dels de med anledning av propositionen 1977/78:124 väckta motionerna

1977/78:1818 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna att frågan om Mineralprojekt Ranstad borde prövas enligt de riktlinjer som föreslagits av länsstyrelsen i Skaraborgs län,

2. i avvaktan på att prövning enligt 136 a § byggnadslagen kunde ske, till lån till processutveckling i Ranstad för budgetåret 1978/79 beräkna ett investeringsanslag av 26 milj. kr.,

3. som sin mening ge regeringen till känna att prospekteringen efter uran och andra mineraler i Sverige borde fortsätta,

1977/78:1859 av Sten Svensson m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen

som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande inriktningen av den fortsatta forsknings- och utvecklingsverksamheten i Ranstad, samt

1977/78:1860 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1977/78:124.

Utskottet hemställde

1. beträffande anslagsfinansierad uranprospektering, m. m. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 bilaga 17 punkten D 3 till Sveriges geologiska undersökning: Prospektering m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 13 505 000 kr. samt med bifall till motionen 1977/78:606, motionen 1977/78:1647 yrkandet 2 i ifrågavarande del och motionen 1977/78:1818 yrkandet 3 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde om fortsatt uranprospektering i Sverige.

2. beträffande SKBF:s uranprospekteringsprogram att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1644 yrkandena 2 c och 2 d och motionen 1977/78:1647 yrkandet 2 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

3. beträffande övriga anslag till Sveriges geologiska undersökning att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 bilaga 17 punkterna D 1, D 2 och D 4 skulle

a) till Sveriges geologiska undersökning: Geologisk kartering samt information och dokumentation för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 27 982 000 kr.,

b) till Sveriges geologiska undersökning: Uppdragsverksamhet för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

c) till Sveriges geologiska undersökning: Utrustning för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 9 266 000 kr.,

4. beträffande lån för prospektering i Arjeplog, m. m. att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1977/78:101 bilaga 11 punkten 4 och med avslag på motionen 1977/78:223 till Lån för prospektering i Arjeplog på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.,

b) med anledning av motionen 1977/78:1644 yrkandet 2 e och motionen 1977/78:1647 yrkandet 3 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde om fortsatt prospektering efter uran i Pleutajokkområdet,

5. beträffande lån för forskningsverksamhet i Ranstad att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:124 och med avslag på motionerna 1977/78:1818 och 1977/78:1860 till Lån till processutveckling i Ranstad för budgetåret 1978/79 under fonden för låneunderstöd skulle anvisa ett investeringsanslag av 49 000 000 kr. och därvid som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde samt avslå motionen 1977/78:1647 yrkandet 1 och motionen 1977/78:1859 i den mån de inte härigenom hade tillgodosetts.

6. beträffande inventering av alunskiffertillgångarna i Jämtlands län att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1303,

7. beträffande bildande av ett bolag för exploatering av alunskiffrar att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:477 yrkandet 3.

Reservation hade avgivits beträffande lån för forskningsverksamhet i Ranstad av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg, Ingvar Carlsson, Karl-Erik Häll och Wivi-Anne Radesjö (samtliga s), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:124, med bifall till motionen 1977/78:1818 yrkandet 2 och med avslag på motionen 1977/78:1860 till Lån till processutveckling i Ranstad för budgetåret 1978/79 under fonden för låncunderstöd skulle anvisa ett investeringsanslag av 26 000 000 kr. samt med anledning av motionen 1977/78:1647 yrkandet 1, motionen 1977/78:1818 yrkandet 1 och motionen 1977/78:1859 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande SKBF:s uranprospekteringsprogram av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg, Ingvar Carlsson, Karl-Erik Häll och Wivi-Anne Radesjö (samtliga s).

Näringsutskottets betänkande nr 70

I propositionen 1977/78:125 bilaga 11 (industridepartementet) hade föreslagits under nedan angiven rubrik

11. Lån till förprojektering av naturgasledningar m. m. (s. 85–89)

att riksdagen till Lån till förprojektering av naturgasledningar m. m. på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisade ett investeringsanslag av 18 000 000 kr.

I propositionen 1977/78:128 (industridepartementet) hade föreslagits att riksdagen skulle

1. anta ett inom industridepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1973:1216) om särskild beredskapsavgift för oljeprodukter,

2. godkänna de grunder för stöd till prospektering efter olja och naturgas som föredragande statsrådet hade förordat,

3. medge att de inkomster som svarade mot höjningen enligt 1 av den särskilda beredskapsavgiften för oljeprodukter fick fonderas hos riksgäldskontoret och disponeras i enlighet med vad föredragande statsrådet hade förordat,

4. godkänna vad föredragande statsrådet hade förordat beträffande användningen av reservationsanslaget Oljeprospektering.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning.
m. m.*

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1977/78:128 anfördes följande:

”I propositionen föreslås statligt stöd till prospektering efter olja och naturgas i form av bidrag med villkorlig återbetalningsskyldighet. Det förutsätts att Petroswede AB, som ägs till hälften av det statliga oljebolaget Svenska Petroleum AB och till hälften av enskilda företag, skall bli huvudmottagare av stödet i fråga om prospektering utomlands. De enskilda intressenterna i Petroswede har åtagit sig att lämna vissa tillskott till verksamheten utöver den ram av 100 milj. kr. som fastställdes vid bolagets bildande år 1973. Prospekteringsbidrag skall kunna lämnas även till andra företag.

Bidrag skall utgå med högst 50 % av projektkostnaden. Som huvudvillkor för bidrag anges att sådan olja som företaget får tillgång till om prospekteringen leder till utvinning skall tas hem till Sverige. För projekt av särskilt försörjningspolitiskt intresse, i första hand på svenskt område, skall bidrag för hela kostnaden kunna lämnas till Svenska Petroleum.

Genom bidragssystemet bedöms nuvarande prospekteringsinsatser av 30–40 milj. kr. om året kunna öka till ca 100 milj. kr. efter två å tre år. Det förutsätts att verksamheten liksom hittills kommer att inriktas i första hand på svenskt område och Nordsjön med angränsande områden.

Finansieringen av bidragssystemet skall ske genom en höjning från den 1 juli 1978 av den särskilda beredskapsavgiften för oljeprodukter såvitt avser motorbrännolja, eldningsolja och bunkerolja med 4 kr. för kubikmeter. Inkomsterna skall tillföras en särskild fond, oljeprospekteringsfonden.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:477 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), såvitt gällde hemställan (yrkandet 5) att riksdagen uttalade sig för att de multinationella oljebolagens svenska dotterföretag förstatligades.

1977/78:1311 av Arne Pettersson m. fl. (s) såvitt gällde yrkandet 2,

1977/78:1645 av Karl-Anders Petersson m. fl. (c),

dels den med anledning av propositionen 1977/78:128 väckta motionen

1977/78:1903 av Ingvar Svanberg m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. godkänna vad som i motionen anförts beträffande grunderna för stöd till prospektering efter olja och naturgas,

2. hos regeringen anhålla om en årlig redogörelse för oljeprospekteringsfondens verksamhet,

dels den med anledning av propositionen 1977/78:174 väckta motionen 1977/78:1938 av Ulla Tillander (c).

Utskottet hemställde

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

1. beträffande lån till förprojektering av naturgasledningar, m. m. att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1977/78:125 bilaga 11 punkten 11 till Lån till förprojektering av naturgasledningar, m. m. på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 18 000 000 kr.,

b) avslå motionen 1977/78:1311 yrkandet 2 samt motionerna 1977/78:1645 och 1977/78:1938.

2. beträffande grunder för stöd till prospektering efter olja och naturgas att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1977/78:128 punkten 2 och med avslag på motionen 1977/78:1903 yrkandet 1 godkänna vad föredragande statsrådet hade förordat.

b) som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet hade anfört om återbetalningsskyldighet för bidrag.

3. beträffande särskild beredskapsavgift för oljeprodukter att riksdagen skulle anta det i propositionen 1977/78:128 under punkten 1 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1973:1216) om särskild beredskapsavgift för oljeprodukter.

4. beträffande inrättande av en oljeprospekteringsfond att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:128 punkten 3 medgav att de inkomster som svarade mot höjningen av den särskilda beredskapsavgiften för oljeprodukter enligt den under 3 angivna lagen fick fonderas hos riksgäldskontoret och disponeras i enlighet med vad föredragande statsrådet hade förordat.

5. beträffande årlig redogörelse till riksdagen för oljeprospekteringsfondens verksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1903 yrkandet 2;

6. beträffande användningen av reservationsanslaget Oljeprospektering att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:128 punkten 4 godkände vad föredragande statsrådet hade förordat.

7. beträffande förstatligande av de multinationella oljebolagens svenska dotterföretag att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:477 yrkandet 5.

Följande två reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Ivar Högström, Rune Jonsson i Husum, Sivert Andersson och Rune Johansson i Ljungby (samtliga s):

1. beträffande grunder för stöd till prospektering efter olja och naturgas, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1977/78:128 punkten 2 och med bifall till motionen 1977/78:1903 yrkandet 1 godkänna vad reservanterna anfört,

b) som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet hade anfört om återbetalningsskyldighet för bidrag.

2. beträffande årlig redogörelse till riksdagen för oljeprospekteringsfon-

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

dens verksamhet, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1903 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till kända vad reservanterna anförde.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande lån till förprojektering av naturgasledningar, m. m. av Fritz Börjesson, Karl-Anders Petersson och Ingegärd Oskarsson (samtliga c).

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! En ny energipolitik håller successivt på att ta form. Låt mig kortfattat återge några av de reformer vi har hunnit med på ett och ett halvt år, dvs. sedan regeringsskiftet hösten 1976. Några av regeringsförslagen behandlas i dag och i morgon här i riksdagen.

På hushållningsområdet har satsningen på energisparande åtgärder i byggnader och inom industrin mångdubblats. Om riksdagen antar regeringens förslag kommer anslagen för byggnader för nästa budgetår att bli mellan fyra och fem gånger större än för budgetåret 1976/77.

Energisparplanen, som behandlas av riksdagen i morgon, rör sig med ekonomiska ramar på mellan 30 och 50 miljarder kronor, i runda tal, under en tioårsperiod. En jämförelse vad gäller industrin mellan budgetåren 1976/77 och 1978/79 visar på en sjudubbling av anslagen. Det har bl. a. lett till installation av nio olika mottrycksanläggningar, som när de väl blir färdiga kommer att ge ett eltillskott som motsvarar vad utbyggnad av Mellanljusnan skulle ha gett – och den älvdalen har som bekant riksdagen beslutat att bevara.

Naturligtvis är denna satsning på hushållningen ett uttryck för en prioritering från regeringens sida, t. ex. i förhållande till nyproduktionsinvesteringar.

När det gäller forskning och utveckling av nya tekniker och bättre metoder att använda energi och alternativ produktion på energiområdet har vi höjt ambitionsnivån i pengar räknat för treårsperioden som avslutas vid halvårsskiftet i år från ursprungligen 366 milj. kr. till 415 milj. kr. i ett första steg och för nästa treårsperiod enligt förslaget som nu behandlas till 1 000 miljoner.

Regeringsförklaringen i oktober 1976 markerade att regeringen vill föra en energipolitik som tryggar energiförsörjning och sysselsättning samt ger handlingsfrihet för framtiden. En god hushållning med energiråvaror och energi utgör grunden för en sådan handlingsfrihet. Energipolitiken måste, som angavs i direktiven till energikommissionen, bygga på en ekologisk grundsyn som syftar till att successivt ersätta användningen av uttömliga resurser med förnyelsebara resurser.

Detta synsätt utgör grundvalen för det förslag till energiforskningsprogram som regeringen presenterat. Målet för det svenska energiforskningsprogrammet är således att bidra till den kunskap som erfordras för att förutse och

möta de energiproblem som förändringarna i framtiden kommer att ställa oss inför. Särskild prioritet ges i regeringens förslag till inhemska och förnyelsebara energikällor och till utveckling av teknik för effektivare hushållning med energi.

Dessa prioriteringar framgår klart av medelsberäkningarna i regeringsförslaget. Av 842 milj. kr. för treårsperioden föreslås inte mindre än 273 milj. kr. eller i runda tal en tredjedel gå till forskning och utveckling för att effektivisera energianvändningen inom industriella processer, transporter, samfärdsel samt bebyggelse.

Nära anknytning till energiforskningsprogrammet har vad gäller industriella processer de särskilda bidrag till prototyper och demonstrationsanläggningar som också successivt ökats och som administreras av statens industriverk. Nära anknytning till energiforskningsprogrammet har också det omfattande programmet för forskningsinriktat experimentbyggande, som behandlas här i riksdagen i morgon. Medel för planering och uppföljning av experimentbyggandet har beräknats inom ramen för energiforskningsprogrammet, medan medel för lån till experimentbetingade merkostnader utgår under bostadsdepartementets huvudtitel. De statliga satsningarna på prototyper och demonstrationsanläggningar resp. forskningsinriktat experimentbyggande är storleksmässigt fullt jämförbara med de satsningar som görs inom ramen för Huvudprogram Energiforskning.

På energiproduktionssidan har de inhemska förnyelsebara energiresurserna fått en rejäl anslagsmässig markering. De svarar för i runda tal två tredjedelar av det totala anslaget för energiproduktion under treårsperioden 1978/79–1980/81.

De starka markeringarna av inhemska och förnyelsebara energikällor samt energihushållning gör Sverige tämligen unikt sett i ett internationellt perspektiv. Inom kort publicerar det internationella energioorganet, IEA, resultaten av examinationer av medlemsländernas energipolitik. I det material som publiceras framstår svensk energipolitik som väl utvecklad. Sveriges syns numera tillsammans med Danmark och Nederländerna ligga främst när det gäller åtgärder för att främja hushållning med energi.

I materialet från IEA ingår en detaljerad utvärdering av medlemsländernas energiforskningsprogram. Av utvärderingen framgår att Sverige år 1977 var det land som, räknat per capita, satsade mest på forskning och utveckling för effektivare energihushållning. När det gäller forskning och utveckling kring alternativa energikällor var Sverige, också räknat per capita, det land som näst efter USA satsade mest.

Prioriteringen av förnyelsebara energikällor markerades redan i regeringsförklaringen den 8 oktober 1976. Under innevarande budgetår har gjorts omfördelningar inom energiforskningsprogrammet från kärnkraft till förnyelsebara energikällor. Denna inriktning fullföljs nu i regeringsförslaget till ett nytt treårigt energiforskningsprogram, och man kan nog våga sig på gissningen att Sverige med det nya programmet kommer att behålla den profil som konstaterats i det internationella energiprogrammets utvärdering.

Det internationella och nordiska samarbetet inom energiforskningsom-

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

rådet har hittills haft och kommer även i det nya energiforskningsprogrammet att få en hög prioritet. Strävan är att nå en effektiv internationell arbetsfördelning inom ramen för målen för det svenska energiforskningsprogrammet.

För ett i ett internationellt perspektiv litet land som Sverige är det nödvändigt att en prioritering av insatserna görs med hänsyn till den internationella utvecklingen.

Regeringens förslag innebär att verksamheten inom landet inriktas på sådana områden där utländska erfarenheter inte kan utnyttjas och där det krävs internationella insatser för att en viss teknik skall kunna utnyttjas eller där de svenska förutsättningarna är gynnsamma och en effektiv internationell arbetsfördelning motiverar svenska insatser.

Flera motioner har väckts i riksdagen om detaljerna i regeringens förslag till energiforskningsprogram. Detta föranleder några allmänna kommentarer rörande programmets uppläggning.

Det är nödvändigt att vi bedriver forskning och utveckling med viss bredd, för att vi närmare skall kunna pröva och värdera ett relativt stort antal utvecklingslinjer. Våra begränsade resurser gör det emellertid angeläget att vi under perioden successivt kan göra medvetna val mellan olika utvecklingslinjer och successivt koncentrera verksamheten till färre och större insatser, även om detta leder till att i och för sig intressanta projekt inte alltid kan få stöd. En grundläggande tanke bakom energiforskningsprogrammet är således en konsekvent målinriktning och en successiv koncentration.

Regeringens förslag har också lagts upp mot bakgrund av att energiforskningsprogrammet har många avnämare. Dess resultat kommer att ge beslutsunderlag till statsmakterna, statliga myndigheter och kommuner liksom till industrier och enskilda, som utvinner, omvandlar, distribuerar och använder energi eller tillverkar energiteknisk utrustning.

En annan grundtanke med uppläggningsen av programmet är därför att samarbetet med avnämarna skall etableras så tidigt som möjligt och att verksamheten inte drivs längre än till dess att avnämarna själva kan ta över ansvaret för den fortsatta utvecklingen. Ett nära samarbete med industrin är i detta sammanhang särskilt viktigt. Genom att anslag kan ges som lån eller bidrag med villkorlig återbetalningsskyldighet, där industrin i regel satsar hälften själv, erhålls en nära anknytning till avnämarnas egna intressen och incitament till företagen att öka sina ansträngningar att lösa landets energiproblem.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att mycket som föreslagits på hushållningsområdet och i satsningen på alternativa energikällor har en bred uppslutning här i riksdagen. Det är en värdefull uppslutning för den nya energipolitik som regeringen står för och som i första hand drivits fram av centerpartiet.

På kärnkraftsområdet har säkerheten satts främst. Det innebär att avfallsfrågornas lösning kommer att bli avgörande för kärnkraftsprogrammets framtid. Reaktorinnehavaren skall visa hur och var en helt säker slutlig förvaring av det radioaktiva avfallet kan ske utan eller med föregående

upparbetning. Prövningen enligt villkorslagen pågår f. n. angående reaktorerne Ringhals 3 och Forsmark 1. Denna prövning beräknas vara avslutad omedelbart före eller efter sommaren.

Kärnkraftsföretagens och industrins projekt Kärnbränslesäkerhet har hittills redovisat sitt alternativ angående förvaring av förglasat, upparbetat avfall. Enligt uppgift kommer inom kort den andra etappen angående förvaring av ej upparbetat avfall.

I avvaktan på avgörande enligt villkorslagen har regeringen sökt så långt detta varit möjligt begränsa kapitalbindningen i kärnkraftsprogrammet. Det har kunnat uppnås när det gäller Forsmark 3, vilket framgår av proposition 1977/78:116 med förslag till anslag för statens vattenfallsverk. Syftet är att i avvaktan på ett stort energipolitiskt beslut och prövningen enligt villkorslagen bevara handlingsfriheten på området. Det synsättet ligger också till grund för ställningstagandet till uranprospekteringen, som behandlas i näringsutskottets betänkande 1977/78:69.

Låt mig bara i anslutning till det betänkandet helt kortfattat konstatera några saker:

1. Det betänkandet rör inte brytningen av uran, vilket man ibland försöker framställa det som i en del sammanhang, utan letning efter uran.

2. Utskottet har godtagit regeringsförslaget angående Ranstad i dess helhet.

3. När det gäller resurser ur statliga källor till uranletning har utskottet föredragit att hejda den successiva neddragning av medelstilldelning som inleddes förra året. Den har då hejdats på förra årets reala nivå.

4. "Utskottet anser att omfattningen av uranprospekteringen och en eventuell framtida brytning av uran i första hand bör bero på i vilken utsträckning Sverige i framtiden skall utnyttja kärnkraft."

Mot denna bakgrund biträder utskottet handlingsfrihetslinjen, dvs. att det är rimligt att handla så att vi inte binder stora resurser i långsiktiga program t. ex. när det gäller SKBF-programmet men väl håller det vid liv i avvaktan på ett energipolitiskt beslut. Detta och annat måste ligga till grund för prövningen av de aktuella tillståndsärendena enligt minerallagen.

Regeringen har vidare när det gäller säkerhetsfrågorna beslutat att inte sända utbränt kärnbränsle ur landet för upparbetning i avvaktan på att diskussionerna på det internationella planet angående alternativa kärnbränslecykler avslutas. Det beräknas ske i och med 1979. Därmed har också ökad handlingsfrihet uppnåtts i förhållande till alternativet upparbetning. En avfallsenhet inom statens kärnkraftsinspektion började byggas upp förra året. Den kompletteringen fullföljdes för någon vecka sedan genom riksdagens beslut om ändring i atomenergilagen. Genom det beslutet fick statens kärnkraftsinspektion tillsynsansvaret och möjligheten att pröva och kontrollera säkerheten hos anläggningar i hela kärnkraftens processkedja. Det anmärkningsvärda är att ett sådant myndighetsansvar inte tidigare har funnits.

Låt mig sammanfatta. Regeringspartierna är överens om att sätta säkerheten främst på kärnkraftsområdet. Det innebär att inga nya reaktorer får tas i

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

drift om inte säkerhetsproblemen kan lösas – främst då evighetsförvaringen av det högaktiva avfallet. Socialdemokraterna har uppenbarligen en annan uppfattning, vilket framgår av näringsutskottets betänkande nr 67 och dess fyra första reservationer. Jag noterar med tillfredsställelse att utskottsmajoriteten har givit reservanterna en lektion i räkning som var välbehövlig. Jag skall inte gå närmare in på detta nu. Jag kan inte annat än bekräfta riktigheten i utskottets resonemang. Det är märkligt att oppositionens räknemästare inte har observerat de faktiska förhållandena. Om räknepel i hundramiljonersklassen, som det här är fråga om, förekommer också på andra håll, rasar ju oppositionens ekonomiska kalkyler samman. Detta är resurser som socialdemokraterna har inmutat på andra områden.

Eftersom all energiomvandling innebär större eller mindre miljöpåfrestningar, är det viktigt att konstatera att till säkerhetsfrågorna på energiområdet naturligtvis i hög grad hör förbrukningsnivån och därmed de hushållningsåtgärder som jag inledningsvis nämnde och som syftar till att begränsa energiförbrukningen.

Låt mig så helt kort övergå till några andra områden som vi har föreslagit åtgärder på. På vattenkraftsområdet har som bekant ett långsiktigt bevarandebeslut fattats av riksdagen omedelbart före jul 1977. Därvid undantogs från utbyggnad de större orörda Norrlandsälvarna och vissa älvsträckor. Vidare har utredningsarbete igångsatts angående överledning av vatten från bl. a. Vindelälven och Pite älv till redan utbyggda älvar. Riksdagen har nyligen haft att behandla en proposition angående statlig stimulans för upprustning, idrifttagning eller nybyggnad av mindre vattenkraftverk, dvs. under 1500 kW effekt. Som framgår av propositionen 116 pågår f. n. en rad utbyggnader och effektiviseringar på vattenkraftsområdet. Byggnationen i Ritsen, Harsprång, Porjus och Ligga i Lule älv, Juktan i Umeälven, Söderfors och Näs i Dalälven samt Lilla Edet i Göta älv fortsätter planenligt. Härutöver har utbyggnader föreslagits vid Åsele och Stenkullafors samt vid Näs och Messaure kraftstationer inom Vattenfalls område. Vidare har Granboforsen och Volgsjöfors frisläppts för utbyggnad.

I propositionen 125 föreslås också riksdagen bemyndiga regeringen att godkänna konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk och Södertörns Fjärrvärme AB om utbyggnad av ett kraftvärmeverk. Förberedelser pågår dessutom i departementet för att lägga fram mer långsiktiga riktlinjer för kraftvärmeutbyggnad i landet.

I höstas tog riksdagen ställning till regeringens förslag angående lösning av Gotlands elförsörjning. Trots att förhandlingar från och till har pågått under större delen av 1970-talet, har någon lösning inte kommit fram under den socialdemokratiska regeringens tid. Efter utredningsarbete och förhandlingar på sammanlagt sex månader lyckades vi till sist att få en uppgörelse med huvudmännen för Skandinaviska Elverk. För att klara det ökande elbehovet på Gotland i slutet av 1979 blev det nödvändigt att satsa på ett nytt dieselskraftverk.

Byggande av en ny elkabel från fastlandet avvisades av riksdagsmajoriteten i höstas. I näringsutskottets betänkande nr 67 återkommer förvånande nog

förslaget om kabel, trots att motionärerna vid det här laget borde veta att den tid som krävs för att etablera ytterligare en kabelförbindelse med fastlandet inte står till förfogande och dessutom inte stod till förfogande ens vid regeringsskiftet på grund av de långa anläggningstiderna.

Som jag nämnde inledningsvis har en huvuduppgift för den nya energipolitiken varit att reducera vårt stora oljeberoende. Det är inte rimligt att, som Sverige gjorde under 1950- och 1960-talen och första hälften av 1970-talet, viljelöst fortsätta att driva in i ett förstärkt oljeberoende. För att så inte skall ske krävs både en radikal hushållningspolitik och nya styrmedel. Dessutom måste den olja som vi under överskådlig tid är beroende av bytas mot andra energiråvaror så långt detta är möjligt.

Det som i första hand bör eftersträvas är naturligt nog inhemska bränslen. Därför satsar vi också särskilt på det området i forsknings- och utvecklingsprogrammet och har börjat omställningen av gamla Atomenergi till att bli ansvarigt forskningsorgan för just utveckling av teknik för användning av inhemska bränslen.

För att sprida riskerna kan oljan också bytas ut mot naturgas eller kol. Dessutom måste vi eftersträva en ökad andel närförsörjning med olja. Låt mig här gå över till de förslag som behandlas i propositionen 128 om stöd till prospektering efter olja och naturgas och det förslag som där ingår om ett nytt statligt stödssystem som kommer att skapa förutsättningar för väsentligt större insatser på området än hittills.

Regeringens förslag har lagts fram i medvetande om att Sverige som relativt betydande oljekonsument också måste ta på sig ett ansvar för den riskfyllda och kostnadskrävande verksamhet som oljeprospektering innebär. Förslagen grundas på den allmänna bedömningen att den överskottssituation som i dag råder på oljemarknaden inte kan bli bestående.

Åtgärder för att stärka vår långsiktiga försörjningstrygghet bör vidtas nu. När tillskottet av nya oljereserver inte längre kan hålla jämna steg med förbrukningen kommer förväntningar om oljeknapphet att skapa ett helt annat läge än dagens. Jag vill erinra om att den prispress som just nu råder på oljemarknaden till stor del kan förklaras av att några nya områden – Alaska och Nordsjön – nu samtidigt börjar komma i produktion. Detta sker ca 10 år efter det att de första upptäckterna gjordes. Några områden med motsvarande potential har inte upptäckts sedan dess. Visserligen finns det i de nuvarande producentländerna stora tillgångar, i vissa fall kända – exempelvis i Centralamerika och Mellanöstern – men också sådana som ännu ej är upptäckta. Emellertid är det i högsta grad ovisst i vilken utsträckning dessa länder kommer att vara villiga att ställa sina tillgångar till förfogande. I vart fall kommer det att krävas ökade insatser för att prospektera i områden med svåra förhållanden och åtföljande höga kostnader.

Varför skall Sverige göra en insats i internationell oljeprospektering? Kan inte denna verksamhet liksom hittills skötas uteslutande av den internationella oljeindustrin, som besitter erfarenhet och resurser? De svenska insatserna kommer ju alltid i globalt sammanhang att vara obetydliga. Även i förhållande till vår egen totala förbrukning måste man räkna med att svensk

utlandsprospektering kommer att kunna ge begränsade bidrag under överskådlig tid.

Svaret på dessa frågor är att det kan finnas områden där svenska företag har särskilt goda förutsättningar att arbeta och där framgångsrika svenska insatser också efter hand kan ge positiva bidrag till vår försörjning. Givetvis tänker jag i första hand på norska Nordsjön, och jag återkommer strax till frågan om det norsk-svenska oljesamarbetet. Men även på annat sätt kan det finnas möjligheter, inte minst som ett led i samarbete på regerings- eller företagsnivå som omfattar även andra frågor än prospektering. Det föreslagna bidragssystemet har utformats med tanke härpå.

De allmänna bidragen till prospektering ger bl. a. möjligheter att stödja de insatser som svenskt näringsliv är berett att göra. Staten kan genom de föreslagna särskilda bidragen förstärka dessa insatser när så bedöms önskvärt av försörjningspolitiska skäl.

Sedan propositionen lades fram för riksdagen har förhandlingarna mellan Volvo och norska regeringen lett fram till ett avtal som i dagarna offentliggjorts. Detta avtal är ett viktigt steg mot ett närmare norsk-svenskt samarbete, grundat på norska oljetillgångar och svensk teknik och industriell kapacitet.

Under den förra regeringens tid inleddes de norsk-svenska överläggningarna om närmare energi- och industrisamarbete. Däremot såg vi inte till några resultat trots de ödesmättade tonfallen från socialdemokrater och även andra omkring årsskiftet 1973-1974 i anslutning till den s. k. oljekrisen.

Vid de kontakter jag har haft med representanter för den norska regeringen har man ofta återkommit till den svenska passiviteten under socialdemokraternas regeringstid. Det som då konkret hände på industrisidan var en följd av direktkontakter med det svenska näringslivet. I det protokoll som de norska och svenska industri- och energiministerna undertecknade i mars 1977 drogs närmare riktlinjer upp för arbetet. Vi var överens om att vissa frågor på olje- och petrokemiområdena skulle tas upp, bl. a. avtal om norska oljeleveranser och svenskt deltagande i oljeutvinning på norsk kontinentalsockel.

Vidare framhölls att det finns flera samarbetsmöjligheter på andra industriella områden. I protokollet nämndes bl. a. bilindustrin och elektronikindustrin.

Ett varaktigt norsk-svenskt samarbete måste ha som mål en balanserad utveckling som är till fördel för båda länderna.

Vi enades också om att förutsättningarna för ett utvidgat samarbete på dessa industriella områden först borde klarläggas genom direkta kontakter på företagsnivå. Däremot var det självklart att regeringarna hela tiden skulle hållas underrättade om utvecklingen när samarbetet låg inom ramen för det upprättade protokollet.

Vi kan i dag konstatera att arbetet har kommit en bra bit på väg. På oljeområdet har det svenska oljebolaget Svenska Petroleum nu träffat ett avtal med norska intressenter om samarbete vid utbyggnaden av ett oljefält i Nordsjön. Svenska Petroleum kommer också inom kort att inleda förhandlingar om leveranser av råolja och oljeprodukter från Norge.

Torsdagen den
25 maj 1978*Energiforskning,
m. m.*

Inom andra industriella områden finns bl. a. en överenskommelse mellan LKAB och Norsk Hydro om samarbete vid utnyttjandet av apatiten i Kiruna och framställning av fosfor. Det är min förhoppning att också det stort upplagda principavtalet om Volvo kommer att kunna fullföljas på ett sätt som främjar både svenska och norska intressen. Volvoavtalet omfattar bl. a. vissa åtaganden från norska regeringen att tilldela ett nybildat dotterföretag till Volvo, Volvo Petroleum, letningsrättigheter i den förestående fjärde norska koncessionsrundan i Nordsjön. Även det halvstatliga prospekteringsbolaget Petroswede kommer, gemensamt med Svenska Petroleum, att söka koncessioner.

Att döma av uttalanden från norsk sida har det svenska utgångsläget i fjärde rundan väsentligt förbättrats genom Volvoavtalet.

Det förslag till bidragssystem som nu ligger på riksdagens bord kommer också att skapa förutsättningar för en betydande svensk insats, om våra förväntningar infrias. Som framgick av min redogörelse nyss har bidragssystemet fått en flexibel utformning, både när det gäller bidragsmottagare och stödets omfattning. Stödet är inte bundet till något visst företag, även om det givetvis är önskvärt att de svenska insatserna är väl samordnade. Detta följer av att våra resurser för teknisk och ekonomisk utvärdering av prospekteringsprojekt och för projektens genomförande är begränsade. I dag finns sådana resurser huvudsakligen hos Petroswede och dess systerbolag OPAB, som arbetar med inhemsk oljepropektering.

Frågan om en samordning av de svenska prospekteringsinsatserna i Norge kommer att tas upp med berörda intressenter.

Vi räknar nu med att det norsk-svenska oljesamarbetet kommer att utvecklas positivt i fråga om såväl svenskt deltagande i prospektering och utvinning i Nordsjön som norska oljeleveranser till Sverige. Jag vill emellertid varna för överdrivna föreställningar om att samarbete med Norge kan lösa alla våra problem. Även i bästa fall kommer olja av norskt ursprung att kunna svara för endast en begränsad del av vår försörjning.

Import från Norge kan under 1980- och 1990-talen innebära ökad försörjningstrygghet. Detta får dock inte förleda oss att minska våra ambitioner att komma ur oljeberoendet på sikt. Jag har tidigare berört de åtgärder som regeringen redan vidtagit.

Jag vill i sammanhanget också varna för den falska optimism som nuvarande överskottsläge på oljemarknaden kan leda till. De sjunkande realpriserna på olja innebär en lockelse att avstå från eller uppskjuta åtgärder som måste genomföras nu om de skall få effekt när energimarknaden ser ut på ett helt annat sätt än i dag. Vi riskerar att hamna i ännu värre oljeberoende om vi låter nuvarande oljepriser styra investeringsbeslut och energipolitiska åtgärder.

Det kan därför komma att visa sig nödvändigt med vissa ingrepp i prisbildningen. Denna fråga har ingående diskuterats inom bl. a. energikommissionens styrmedelsgrupp, och på det internationella planet har en ansats gjorts genom överenskommelse inom IEA om ett golvpris för olja. Jag kan tillägga att det aktuella förslaget om statligt prospekteringsstöd bygger på

sådana tankegångar så till vida att finansieringen av stödet skall ske genom en avgift på förbrukningen av eldningsolja.

Det nuvarande överskottsläget på oljemarknaden innebär stora påfrestningar för oljebranschen i Sverige och särskilt för de företag som har egna raffinaderier. Dessa företag har i dag svårigheter att täcka sina kostnader för raffineringen. Företag som importerar färdiga produkter från den internationella korttidsmarknaden får ett bättre konkurrensläge och kan öka sina marknadsandelar. Som jag tidigare har framhållit i riksdagen innebär detta en negativ utveckling från försörjningstrygghetens synpunkt. Vi har från regeringens sida strävat efter att hålla nära kontakt med de berörda företagen och följa utvecklingen både internationellt och i Sverige. Vårt arbete med raffinaderifrågorna bedrivs med sikte på att få fram underlag för förslag om eventuella åtgärder under hösten. Förslagen i frågan kan alltså komma att underställas riksdagen under nästa riksmöte.

Låt mig här med några ord också beröra naturgasen, som har fått omedelbar aktualitet genom de nyheter som spritts för några timmar sedan.

Genom introduktion av naturgas som ersättare för den olja vi i dag använder skulle vi naturligtvis kunna sprida riskerna. En avgörande förutsättning för introduktion av naturgas är att vi kan hämta en del av denna försörjning på nära håll. Därför har också utvecklingen i våra närområden på gassektorn stor betydelse för en eventuell gasintroduktion. Ända sedan 1960-talet har utredningsarbete pågått från och till på naturgasområdet av den tidigare regeringen. Men här liksom när det gäller samarbetet med Norge har vi inte sett några resultat. Sedan hösten 1976 har regeringen startat en rad undersökningar angående naturgasen. Energikommissionen har klarlagt de allmänna förutsättningarna för naturgas i det svenska energisystemet och ställer sig inte avvisande till en introduktion.

Expertgruppen för säkerhet och miljö i energikommissionen genomför en säkerhetsstudie angående naturgashantering. Swedegas AB utarbetar under medverkan av Kockums m. fl. företag modeller för en naturgasintroduktion. Statens industriverk klarlägger de samhällsekonomiska effekterna av svensk industris deltagande i naturgasprojekt i Sverige; rapporten publiceras f. ö. i dag. Samtidigt pågår förberedelsearbete på distributionssidan, delvis tillsammans med Danmark. Det är en sak som berörs i dagens betänkanden, där Swedegas föreslås få ytterligare 18 milj. kr. som lån till förprojektering av naturgasledning m. m.

Parallellt med detta utredningsarbete på hemmaplan har under de gångna ett och ett halvt åren förts sonderande diskussioner med en rad tänkbara naturgasleverantörer. Det har gällt främst de nordiska länderna men också via Swedegas Västtyskland, där det nu finns ett kontrakt färdigt för undertecknande på måndag, avseende en begränsad kvantitet, 1,2 gigakubikmeter. Jag har vidare haft direktkontakt med Sovjetunionen, Algeriet och Nigeria i denna fråga. Om vi inte vill missa möjligheten till en naturgasintroduktion utan att ens ha haft ett fullständigt utredningsunderlag, så måste detta arbete fullföljas under 1978. Det är att observera att det betänkande

angående prospektering som riksdagen behandlar i dag också omfattar naturgas.

Jag kan också rapportera att det synes mig, efter kontakter med min danske kollega Ivar Nørgaard i förra veckan, som om det nu finns bättre samstämmighet i tidtabellerna mellan den danska utvecklingen på naturgasområdet och den svenska. Man har från dansk sida i den investeringsplan som offentliggjordes den 16 maj tagit upp 6 miljarder danska kronor för att möjliggöra en dansk naturgasintroduktion. Det finns ett mycket starkt danskt intresse för att under det här året också få klarhet i de svenska intentionerna på detta område. Det är bl. a. därför som ett omfattande utredningsarbete pågår och måste bli klart så snart som möjligt.

Jag vill sammanfatta det jag nu har sagt så här: Målet på lång sikt är frigörelse från oljeberoendet. Detta mål är bestämmande för inriktningen av vår energipolitik. Under lång tid framöver kommer vi dock att behöva olja för en rad olika ändamål. Vi måste därför nu vidta åtgärder för att säkra tillgång till sådan olja på den marknad som kan förutses under 1980- och 1990-talen. Ökade insatser i internationell prospektering är en väg, avtal med oljeproducerande länder en annan. Samarbetet med Norge ger oss goda möjligheter att gå fram på båda dessa vägar. Vi kan räkna med att en ökande del av svensk oljeförsörjning kommer att baseras på import från relativt närbelägna områden, framför allt Nordsjön. En sådan ökad närförsörjning följer i viss mån kommersiella faktorer och kan redan avläsas i vår importstatistik. Staten bör emellertid främja denna utveckling och ge den stadga och varaktighet. De förslag om prospekteringsstöd som regeringen har lagt fram får ses som ett väsentligt inslag i en sådan politik.

Det senaste beslutet om energipolitikens inriktning togs som bekant 1975. I det beslutet räknade man med en ökad energiförbrukning med 2 % per år från basåret 1973 fram till 1985 och en ökning av elförbrukningen med 6 % per år. Den ökade förbrukningen skulle bl. a. klaras genom utbyggnad av 13 kärnkraftverk, ökad oljeanvändning – från 313 till 324 miljarder kWh –, mer än fördubblad kol- och koksanvändning – från 19,5 till 50 miljarder kWh – samt något mera vattenkraft.

Under åren 1973–1977 har ökningen av energianvändningen i verkligheten blivit mycket mindre än vad man räknade med i 1975 års beslut: genomsnittligt 0,4 % per år för energitillförseln i sin helhet och ca 3 % per år för elförbrukningen. Därmed har också prognoserna justerats ner.

Förberedelsearbetet för ett nytt långsiktigt energipolitiskt beslut pågår nu i industridepartementet. Energikommissionen överlämnade sitt huvudbetänkande den 29 mars 1978. Slutbetänkandet kommer i juni. Remissbehandlingen av kommissionens betänkanden pågår till den 1 september. Regeringen avser att under 1978 presentera riksdagen ett förslag till nytt energipolitiskt program.

Det är min förhoppning att vi då skall ta till vara de gångna årens lärdomar när det gäller anspråk och energiförbrukningsnivå. Det är bästa sättet att slå vakt om handlingsfriheten inför framtiden och att stärka försörjningstryggheten på energiområdet.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! När man lyssnar på energiminister Johansson kan man inte undgå att göra vissa reflexioner.

Centern har utvecklat en betydande skicklighet i att fly från frågor på energiområdet som man upplever som besvärande.

Vid radions presskonferens i valrörelsen lovade Thorbjörn Fälldin dramatiskt att stoppa kärnkraften senast 1985. Det skulle innebära ett väldigt bortfall av elkraft. Men det påstår han sig klara genom att isolera husen litet bättre.

När den s. k. sparplanen inte gick att köra med längre tog Thorbjörn Fälldin till Kockumsprojektet. Det skulle ersätta kärnkraften, sade herr Fälldin på presskonferensen, varefter det gick ett halvår, och regeringen sade nej till hela projektet.

Så kom energiministern hem från ett besök i Nigeria. Ny presskonferens. Nu skulle olja flöda från detta afrikanska land. Avtalet var i praktiken klart. Så blev det tyst också om den saken. Bubbla efter bubbla spricker.

I dag försöker energiministern att fly ut på Nordsjön genom att ta till Volvoaffären med Norge för att slippa ifrån sina egna propositioner. Men det är väl att hoppa ur askan i elden.

Man kan naturligtvis känna medlidande med industridepartementets båda statsråd Nils Åsling och Olof Johansson, så överkörda som de de senaste dagarna har blivit vad gäller både energi- och näringspolitiken.

Men detta går inte att kompensera i efterhand med Nils Åslings öppna brev i går eller Olof Johanssons inlägg i dag. Det får nästan ett löjets skimmer över sig när Olof Johansson försöker måla upp Volvos avtal om norsk olja som ett resultat av regeringens energipolitik.

Vi har ju Volvochefen Pehr Gyllenhammars ord på att den svenska borgerliga regeringen var oförmögen att göra något positivt, medan däremot den norska socialdemokratiska regeringen visade handlingskraft.

I ett brev till regeringen konstaterar Volvochefen dessutom att regeringen inte gjorde någonting för att underlätta en fusion mellan Volvo och Saab-Scania. I ett fall t. o. m. motarbetades fusionen.

Av alla dåliga försök från centerns sida att komma ifrån besvärande frågor på energiområdet var dagens inlägg av Olof Johansson det allra sämsta. Det säger en hel del om hur desperat situationen är för det största regeringspartiet och ger en förklaring till snabbt vikande opinionssiffror såväl för centern som parti som för dess energipolitik.

Herr talman! Den första punkten i dagens debatt gäller formellt anslaget till statens vattenfallsverk. I realiteten handlar det emellertid om principiella och avgörande energipolitiska frågor. Den första frågan skulle jag vilja formulera så här:

Skall vi bygga kärnkraftverk som inte skall användas för att producera elektrisk kraft?

Vi har nu två aggregat som är färdiga för start och som bara väntar på tillstånd från regeringen. Värdet av investeringen i dessa två aggregat, Ringhals 3 och Forsmark 1, kan beräknas till mellan 7 000 och 8 000 milj. kr. Folkpartiet och moderaterna anser naturligtvis att dessa aggregat borde användas bl. a. för att minska vårt oljeberoende. Dessa partier har ju i energikommissionen tagit klar ställning, varvid man bl. a. noga vägt säkerhetsaspekterna och bedömt dem mot bakgrund av riskerna med andra energikällor.

Aggregaten 7 och 8 är naturligtvis varken mer eller mindre farliga än de sex aggregat som redan är i drift och som står för ca 20 % av vår elenergiförsörjning.

Centern anser däremot som bekant att vi inte skall starta fler aggregat.

För att lösa denna konflikt har tydligen följande kompromiss träffats mellan regeringspartierna: Man fortsätter att bygga ut kärnkraften, men den skall inte användas. För detta syfte har man använt villkorslagen, och till priset av väldiga kostnader har regeringen därmed skjutit hela energifrågan framför sig. Men villkorslagen är samtidigt en råttfälla för regeringen, eftersom den sätter en laglig gräns för uppskoven, när nu regeringen nonchalerar de ekonomiska effekterna.

Men nu är uppskovens tid förbi. Besked skall lämnas på försommaren, har regeringen sagt. Våren dröjde länge i år, och när man lyssnar på en del företrädare för regeringspartierna tycks sista halmstrået ha varit att det inte skulle bli någon sommar. Men nu kan ingen bestrida att försommaren är här, och det är dags för besked.

Starta eller inte starta Ringhals 3? Starta eller inte starta Forsmark 1? – Det är frågan.

Nog påminner både statsminister Fälldin, när han sliter med frågorna, och Olof Johansson, i sitt svärmod, om Hamlet. Men i längden blir det ganska påfrestande att leva med Hamletministrar i verkliga livet.

För Thorbjörn Fälldin och centern gäller frågan, om man som första regering i världen skall förklara kärnkraften och dess avfallshantering för helt säker. Det var inte riktigt så väljarna uppfattade de kategoriska beskederna om kärnkraftens framtid i ett centerstyrt Sverige.

För folkpartiet och moderaterna gäller frågan, om man som företrädare för det privata näringslivet kan medverka till en kapitalförstöring utan motstycke i Sveriges historia.

Inom parentes kan jag inte låta bli att göra en reflexion om Gösta Bohmans hittillsvarande tillbakadragenhet i energifrågan. Ett finansdepartement, kräver moderatledaren, utan att fråga vad budgetminister Mundebo tycker. Betygen skall vara kvar, säger Gösta Bohman, innan statsrådet Mogård är klar med sin beredning. Presentationen av bygglagfrågorna tar han helt enkelt över från Elvy Olsson i ett känsligt läge. Naturligtvis kan man förklara flertalet av dessa fall med Gösta Bohmans nedlåtenhet mot kvinnliga politiker. Men hans ständiga undanflykter i energifrågan ter sig ändå mot hans vaksamhet i övriga frågor som något ganska bedrövligt.

Den borgerliga majoriteten i utskottet försöker bagatellisera de eko-

nomiska effekterna av uppskoven med Ringhals 3. Det gör man genom en så formell budgetteknisk uppläggning att konsekvenserna av skrivningarna blir rent groteska. Ju senare start av Ringhals 3, desto mindre skulle de ekonomiska skillnaderna i förhållande till det socialdemokratiska alternativet bli, hävdar man.

Hade man, som vi hela tiden uttalat oss för, följt 1975 års energipolitiska beslut, hade man vunnit åtskilliga miljarder i förhållande till den borgerligt förda politiken. Dessutom hade vi fått mindre arbetslöshet, större arbetsglädje bland de anställda, tryggare energiförsörjning och bättre konkurrenskraft och kompetens inom berörda företag.

Den andra viktiga frågan i dag är: Hur blir det med Forsmark 3, dvs. det elfte aggregatet? Enligt samstämmiga uppgifter orsakade detta aggregats vara eller icke vara nästan regeringskris i julas. Till slut hittade man en mycket finurlig lösning: Bygget fick fortsätta på gamla, reserverade pengar. Då kunde statsminister Fälldin gå ut till sina grupper och säga: Inga mer pengar till Forsmark 3.

Folkpartiet och moderaterna kunde till sina grupper säga: Arbetet går vidare i Uddcomb, STAL-LAVAL och Asea-Atom. Vilken lysande statsmannakonst.

Problemet är bara att dessa överblivna medel är begränsade. Med denna bokföringsvinst kan Vattenfall betala räkningar fram till december månad i år. Men sedan är det slut.

Vad händer under andra halvan av budgetåret?

Det framgår inte av regeringspropositionen. Det framgår inte av utskottsmajoritetens utlåtande.

När vi nu skall ta ställning till anslagstilldelningen under nästa budgetår är regeringspartiernas representanter oförmögna att redovisa vad som skall hända på denna punkt för hela den period budgeten omfattar.

Jag skulle vilja fråga de borgerliga partiernas företrädare följande:

Hur tror ni arbetarna och tjänstemännen på Uddcomb, STAL-LAVAL, Asea-Atom och Forsmarksbygget upplever sin situation när regeringen inte i budgeten kan tala om hur det blir för deras sektor i nästa års budget? Har ni ingen respekt för deras behov av trygghet?

Hur tror ni att företagen och de ansvariga inom verk och myndigheter reagerar när varje planering av verksamheten omöjliggörs av den egna regeringen? Det rör sig ju inte om en verksamhet av typ sybehörsaffär utan om en investering på över 4 000 milj. kr.

Handläggningen av Forsmark utvecklas till en allt prätigare politisk skandal. Klarare än i denna fråga kan inte de borgerliga partierna demonstrera sin oförmåga att regera.

Herr talman! Jag övergår nu till frågan om prospektering och brytning av uran. Vi socialdemokrater hälsar med tillfredsställelse att de borgerliga partierna äntligen tagit sitt förnuft till fånga när det gäller uranprospekteringen. Det är ju helt orimligt att Sverige som gammalt gruvland inte skulle kartlägga de fyndigheter av uran och andra mineraler som kan finnas i vår berggrund.

I dag beklagar vi bara att regeringens handläggning av denna fråga lett till förseningar och fördyringar av prospekteringen. Det är inte särskilt rationellt att först avbryta verksamheten för att sedan åter dra i gång den efter ett halvår.

Vi utgår alltså från att litet mer av förnuft i fortsättningen kommer att präglade handlandet på prospekteringsområdet. Vi hade hoppats att litet mer av klarspråk skulle använts på några punkter. För att precisera våra ståndpunkter i dessa avseenden har vi avgivit ett särskilt yttrande.

Efter dessa positiva uttalanden vill jag dock göra en reservation. Någon ordning och reda åstadkommes med detta beslut i prospekteringsfrågan inte i centerns energipolitik. Såvitt jag kan förstå kan centerns inställning i denna del av energipolitiken sammanfattas på följande sätt:

1. Centern går nu med på att leta efter uran.
2. Om man hittar uran får det användas bara till svenska reaktorer.
3. Men dessa svenska reaktorer skall ju enligt centern stoppas senast 1985.

Då behövs ju inget uran.

Herr talman! Jag konstaterar att det är någonting i centerns energipolitik som inte stämmer.

Jag skall emellertid inte fördjupa mig i det fascinerande ämnet utan övergår till steget efter prospekteringen, dvs. brytning av uran. Vi vet nämligen redan att vi i Ranstad har mycket stora fyndigheter.

Vi socialdemokrater beklagar att någon saklig prövning av LKAB:s senaste ansökan om det s. k. Mineralprojekt Ranstad ej kom till stånd genom att en majoritet i de berörda kommunernas beslutande församlingar utnyttjade vetorätten. Annars hade ju så gott som samtliga remissinstanser tillstyrkt LKAB:s ansökan.

Tyvärr har vi inget överflöd på intressanta, långsiktiga investeringar i vårt land. Inte minst mot denna bakgrund är det önskvärt att få till stånd en fortsatt verksamhet i Ranstad. Alunskiffern är en av vårt lands största outnyttjade naturtillgångar. Det är helt orimligt att vi inte ens skulle få klarlägga vilka möjligheter brytning av denna skiffer kan erbjuda oss i framtiden.

I den situation som nu inträtt anser socialdemokraterna, att man om möjligt bör bedriva fortsatt forsknings- och utvecklingsarbete efter de riktlinjer som skisserats av länsstyrelsen i Skaraborgs län i dess yttrande över Mineralprojekt Ranstad. Eftersom en ansökan härom ånyo måste prövas enligt 136 a § byggnadslagen bör till verksamheten i Ranstad utgå ett anslag för budgetåret 1978/79 av ungefär samma storlek som innevarande år.

Det intressanta med propositionen och den borgerliga majoriteten i utskottet är att man för nästa budgetår vill anslå mer pengar till verksamheten i Ranstad än socialdemokraterna. Så allvarligt var alltså inte vetot menat, att man skulle sätta definitivt stopp för skifferbrytning i Ranstad.

Vilken verksamhet föreslår då de borgerliga partierna i Ranstad? Från början hade man väl tänkt sig att blanda bort korten genom att säga nej till brytning men säga ja till forskning. Men det har ju klart visats att forskning i Ranstad utan kommersiell brytning är en helt orealistisk tanke. Detta

konstateras också i borgerliga motioner. Det gör ett märkligt intryck att departementschefen vidhåller att forsknings- och utvecklingsarbetet skall inriktas på resterna från tidigare urlakning. Detta måste vara ett uttalande mot bättre vetande.

I en annan formulering sägs i propositionen att det är väsentligt, att ingen skifferbrytning startas med undantag för den brytning som erfordras för forskningsverksamheten. Vad menas med denna formulering? Vilken omfattning får brytningen i Ranstad ha? För brytning skall det tydligen trots alla tidigare centeruttalanden bli.

I propositionen får man inget klart besked på denna helt avgörande punkt. Den borgerliga utskottsmajoriteten har i sitt betänkande heller inte förmått skapa någon klarhet. Därför måste jag fråga: Är de borgerliga partierna egentligen överens om hur deras gemensamma betänkande skall tolkas?

I moderatmotionen 1859 av Sten Svensson m. fl. sägs bl. a. följande: "Emellertid innehåller den" – dvs. propositionen – "riktlinjer som kan ge upphov till olika tolkningar. Dessutom saknas i vissa hänseenden ett mera långsiktigt perspektiv. Med hänsyn härtill vill vi framhålla följande.

Utveckling av nya industriella processer, som krävs för ett fullständigt utnyttjande av alunskiffer, kräver att utvecklingsverksamheten knyts till en verksamhet där framtagna resultat kan testas i industriell skala och med representativt material.

Forskning enbart baserad på befintliga avfallshögar kan inte leda fram till en fungerande process för ett fullständigt utnyttjande av skiffer från Ranstad och från övriga delar av landet."

I denna motion sägs rent ut att framtagna resultat måste testas i industriell skala och att en forskning på avfallshögarna inte leder till ett acceptabelt resultat. Denna motion står alltså i klar motsatsställning till propositionen men stämmer i sina huvuddrag däremot med den socialdemokratiska uppfattningen. Vi har således på denna avgörande punkt om brytning som förutsättning för forskning kunnat instämma i motionen av Sten Svensson m. fl.

Trots de klara meningsskiljaktigheterna har utskottsmajoriteten valt att tillstyrka propositionen och samtidigt uttala, att man i stort sett är överens med motionären Sten Svensson. För Svensk Alunskifferutveckling, som skall sköta verksamheten i Ranstad, kan detta kortsiktigt vara bra. Med ett så oklart riksdagsbeslut måste ju det kunna handla som det vill. Men det är för Sveriges riksdags anseende djupt beklagligt att det i en sådan här viktig fråga fattas ett så oklart beslut, att det blir en öppen tolkningsfråga för det berörda företaget vad riksdagen egentligen menat.

Detta är bakgrunden till att socialdemokraterna i reservation föreslagit ett lägre belopp än den borgerliga majoriteten gjort. Vi kräver öppna och raka besked till människorna i Skaraborg om vad som skall ske i Ranstad. Vi kräver vidare en handläggningsordning som i varje läge klart visar vilken verksamhet som man ämnar bedriva resp. inte bedriva i Ranstad.

Jag tror att många människor ställer krav på att få svar på följande fråga från vart och ett av de borgerliga partierna: Anser ni att brytningen i Ranstad skall

få den omfattningen att resultaten kan testas i industriell skala? Vilken tolkning gör t. ex. fru Hambræus av utskottsbetänkandet?

Jag ber till slut, herr talman, att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1 vid mom. 6, 2 vid mom. 7 och 3 vid mom. 8 i näringsutskottets betänkande 1977/78:67 och reservationen vid mom. 5 i näringsutskottets betänkande 1977/78:69.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Egentligen skulle den här debatten handla om forskning, uranbrytning, energibesparing och vissa andra litet mer speciella frågor inom energiområdet.

Det är emellertid helt klart att företrädarna för de två största partierna tänker göra den till en debatt om energipolitik i stort och i allmänhet. Rimligtvis måste vi från vpk också ta hänsyn till det. Och vi är kritiska mot båda de stora partiernas energipolitik – om också med olika utgångspunkter – inte bara mot innehållet utan också mot det sätt på vilket centern och socialdemokraterna i riksdagen agerar.

Låt mig börja med centern. Centerns alltmer oklara handlande i energifrågan – som Ingvar Carlsson riktigt har belyst – är uppenbart skadligt, bl. a. för de människor i landet som är kritiska mot kärnkraften och de samhällstendenser kärnkraften befrämjar. Det är också uppenbart att centern håller på att förändra sin grundläggande inställning i frågan. Hela situationen är förvirrad, eftersom folk faktiskt inte vet var centern står.

Vpk:s representant i energikommissionen föreslog härförleden att man skulle ta ett principbeslut i kommissionen om att kärnkraften gradvis och på sikt skulle avvecklas. Centerledamöterna i kommissionen ville inte vara med om det. Vpk-ledamoten föreslog också att kommissionen skulle ansluta sig till 1975 års energipolitiska beslut i riksdagen, i den del som avser att det totala energiintaget inte skall växa efter 1990. Inte heller det ställde centern upp på.

Frågan måste därför ställas rakt fram: Vart är centern på väg i energifrågan? Eller rättare sagt: Vad är viktigast för centern – att hålla fast vid den linje man gick ut till folket med, eller att undvika konflikt med broderpartierna i regeringen, vilka som vi vet har en annan inställning i frågan? I praktiken har centern förskjutit sin ståndpunkt. Frågan gäller: Var är det meningen att man skall hamna sist och slutligen?

Jag vill också ställa frågan direkt till Olof Johansson: Inser ni att ni genom den oklarhet ni skapar också hotar att skada den mot kärnkraften kritiska opinion som finns hos breda skikt inom folket? Vad tänker ni göra åt det?

Låt oss härnäst ta upp den socialdemokratiska partiledningens energipolitiska linje. Det sker nu från en annan utgångspunkt, eftersom vpk räknar sig vara medlemmar i samma arbetarrörelse som socialdemokraterna. Kritiken får därmed en helt annan framtoning, en helt annan bas än vår kritik mot centern.

Socialdemokraternas företrädare har från början sett den oenighet i sak, den

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

väldiga inkonsekvens som råder inom regeringsblocket. Det vore orimligt, om man inte på något sätt skulle utnyttja denna mycket gynnsamma taktiska position för angrepp mot regeringen. Men jag undrar ändå om inte socialdemokratin här leds av ett alltför ytligt, rent taktiskt synsätt, så att man låter taktiska grepp ersätta verkliga politiska alternativ.

Den socialdemokratiska opinionen består i allmänhet inte av några våldsamt entusiastiska anhängare till den oerhört ensidiga och extrema kärnkraftlinjen, som bl. a. Olof Palme och Ingvar Carlsson företräder. Det finns en viss opinion bland en del socialdemokrater också *emot* kärnkraften, och en än större opinion är för en försiktig linje. Därför är det ett taktiskt och demagogiskt vågspel att tro att kärnkraften skall bli en stor mobiliseringsfråga, som socialdemokratin anhängare skulle känna så starkt för. Möjligheterna att i den frågan profilera sig gentemot den borgerliga regeringen begränsas ju också på ett pinsamt sätt av att moderaterna står för samma kärnkraftslinje som Olof Palme och Ingvar Carlsson. Det bidrar inte till att skapa några klara linjer mellan arbetarrörelsen och borgerligheten!

Men vad som är än mer problematiskt är enligt vår mening att socialdemokratin nuvarande officiella linje är dåligt sammanhållen i sak. Lika väl som det finns oklarheter och inkonsekvenser hos centern i dag, lika väl finns det inkonsekvenser i det officiella socialdemokratiska synsättet.

Det är två huvudfrågor som socialdemokratin för fram, båda lika diskutabla.

Först och främst säger man att man måste ha kärnkraft för att kunna skapa nya jobb. Men så är det ju inte, och det måste man veta. Några nya jobb skapas inte genom att man accepterar den kapitalistiska hushållningen och bara genom att man tror att man skall kunna sätta fart på hjulen med en massa kärnkraft. Det är inte kärnkraften som sådan som det beror på.

Förenta staterna har 35 % högre energianvändning än Sverige räknat per enhet av bruttonationalprodukten. USA har också 60 % högre energianvändning än Sverige per invånare. Ändå har USA lägre sysselsättningsgrad och högre arbetslöshet än Sverige. Detta säger något om det mycket nyckfulla samband som finns mellan energiförbrukning och sysselsättning. Det är inte så enkelt som socialdemokratin försöker framställa det.

Sverige har i jämförelse med andra industriländer en hög energianvändning – USA är därvid undantaget; där har man en ännu högre användning. Men detta har inte att göra med antalet jobb eller med storleken på arbetslösheten i landet, utan det har att göra med produktionens och ekonomins sammansättning och struktur.

Nya jobb skapas nämligen inte genom att mer energi tillförs. Allting i ett avancerat industrisamhälle beror i det stycket på hur man använder energin. Energi kan användas för verksamheter som skapar många nya jobb, men samma mängd energi kan, använd på annat sätt, skapa bara ett fåtal jobb. Och slutligen kan ny energi också användas för att slå ut arbetare.

I den tyngsta delen av industrin i Sverige – med tyngsta menar jag den mest råvaruförbrukande och den mest energiförbrukande – kostar varje jobb 13 gånger så mycket elkraft och 75 gånger så mycket olja som i den mest

energismåla delen av den lätta, avancerade förädlingsindustrin.

Hela energipolitiken beror därför ytterst på vilken utvecklings- och industripolitik som ligger i botten. Om man vill satsa starkt på den tyngsta delen av industrin, då är kärnkraften obestridligen nödvändig. Men det tråkiga är att av den satsningen kommer säkerligen inga nya jobb. I den tyngsta industrin minskar i stället jobben, och varje nytt energitillskott leder i praktiken till att allt fler slås ut.

En industripolitik som däremot steg för steg och på sikt ökar den lätta förädlingsindustrins relativa betydelse skapar däremot nya jobb. Samtidigt kan detta åstadkommas med begränsade insatser av energi. En kraftig höjning av förädlingsgraden i industrin och en allmän förskjutning av ekonomin i riktning mot t. ex. mer social konsumtion ger alltså både maximalt med jobb och den bästa energihushållningen. Med en sådan linje, någorlunda konsekvent bedriven, kan möjligheter skapas till frigörelse från kärnkraftsberoende och till en förnuftigare industriell hushållning över huvud taget.

En sådan politik som jag här kort skisserat är f. ö. starkt nödvändig av helt andra skäl. De klassiska industrierna, som betytt så mycket för exporten här i landet, är just till stor del sådana tunga industrier. Dessa industrier bedriver en oerhörd rovdrift på naturresurser, malm och skog. De förbrukar enorma mängder energi. Men de ger inga nya jobb. Den internationella och inhemska marknaden för deras produkter växer inte som förr. Rovdriften och den stora energikonsumtionen leder inte till fler jobb. Den leder heller inte till bättre exportsituation, för tendensen sedan åtskilliga år är på sikt att dessa tunga råvaror och halvfabrikat tappar mark. De tjänar alltså in en allt mindre del av landets exportvaluta.

Den industriella utvecklingen – i det stycket oavsett om den rör sig i en socialistisk planekonomi eller i en kapitalistisk marknadsekonomi – rör sig i sina högre stadier bort från de tunga verksamheterna; de minskar i relativ betydelse. De mest växande och mest framtidsbetonade delarna av den industriella ekonomin kommer att bli de som sysslar med högt driven sammansättningsproduktion och avancerat systembyggande. Dessa nya typer av produktion tar förhållandevis litet energi, men de har den fördelen att de samtidigt kan ge förhållandevis många jobb och ett växande antal jobb. Det är inom sådana sektorer som man över huvud taget kan få någon bestående tillväxt i sysselsättningen.

Därför menar vi inom vpk att det vore långt viktigare för arbetarrörelsen att diskutera vilken ekonomisk långtidsutveckling man vill driva fram än att med sådan fanatism kräva att stora mängder kärnkraft skall slängas i gapet på storfinansen, på dess utslagning av arbetare och på dess rovdrift på landets naturresurser.

Det har också i den allmänna debatten sagts att kärnkraften skulle kunna minska landets oljeberoende. Även det påståendet är tvivelaktigt, för just de verksamheter som kräver mycket elektrisk energi från kärnkraft kräver också mycket olja per sysselsatt människa. Och de som kräver litet elkraft kräver också måttligt med olja för förbränningsprocesser, uppvärmning osv. I

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

praktiken är det vanligtvis inte så att kärnkraften träder i stället för olja utan att mer kärnkraft också leder till mer olja. Det är därför som man kan se den egendomliga, skenbara motsägelsen i 1975 års energiprogram, som ju inte bara förutsätter en kraftig utbyggnad av kärnkraften utan också förutser att oljeimporten skall öka med ungefär 12 % fram till 1985–1990.

Därför menar vi att det ligger en fara i om man försöker föra valkampanj mot den borgerliga regeringen med kärnkraftsfrågan som en av spjutspetsarna. Det är högst tvivelaktigt att försöka slå regeringen med vad som i praktiken faktiskt är en kopia av moderaternas kärnkraftspolitik.

Vpk vill naturligtvis inte komma med pekpinnar och beskäftighet till socialdemokraternas egen inre partidiskussion i den här frågan. Men vi vill från vår ståndpunkt som motståndare till kärnkraft säga att vi tror det vore klokt om SAP framträdde med en försiktigare linje än den extrema variant som nu dess ledare företräder.

Vi tror nämligen inte att det skapar särskilt stor trovärdighet och entusiasm för arbetarrörelsens kamp om man först står och ropar på mer kärnkraft för att man därigenom påstår sig skola skapa jobb – och sedan sätter sig i riksdagen och röstar för en industripolitik som på område efter område i huvudstyckena överensstämmer med industriminister Åslings och som bl. a. förutser att 4 000 jobb skall bort inom handelsstålsindustrin, att 8 000 skall bort inom specialstålsindustrin, att tusentals skall bort vid varven och att mellan 1 500 och 2 000 på sikt skall bort inom den statliga textilkoncernen. Jag refererar här bara till riksdagsbeslut som har fattats nu i vår i de här branschfrågorna.

Vi tror att det vore fruktbarare om arbetarrörelsen tog strid med hela borgerligheten på frågan: Vilket framtida samhälle skall vi ha? Man borde ställa frågan ungefär så här: Skall vi ha ett samhälle, präglad av ständigt stigande energiförbrukning, en energislukande tung industri, en allt hårdare rovdrift på skog och malm, alltmer miljöförstöring, allt större koncentration av produktionen och allt hänsynslösare utslagning av människor? Skall vi ha ett samhälle med en allt desperatare jakt på profit, en alltmer hämningslöst utbredd privatbilism, alltmer slit-och-släng, alltmer underordning av de sociala och mänskliga behoven under en tom form av ekonomisk tillväxt, som bara är till för att ge ett fåtal människor profit?

Eller skall vi ha ett samhälle där man satsar på den högt drivna, förfinade teknologin, på en försiktig hushållning, på att inte riva upp landskap och kalhugga så hänsynslöst, på att öka hållbarheten hos produkterna, på att främja socialt betydelsefull konsumtion snarare än prestige- och skrytförbrukning, på att skapa en teknologiskt avancerad kollektivtrafik och dämpa ned den slösaktiga privatbilismen? Ett samhälle där man satsar på de energisnåla verksamheter inom den allt viktigare högt drivna förädlingsindustrin som är de enda som kan skapa växande sysselsättning. Ett samhälle där den av kärnkraften starkt främjade ekonomiska koncentrationen ersatts med en utbyggnad av sådan produktion som lättare kan utlokaliseras och decentraliseras och användas för att rädda de många industri- och bruksorter som nu hotas av utslagning och koncentration inom den tunga industrin. Ett samhälle där det ansvarslösa slöscriet, storfinansens allt hetsigare profitjakt

och den kapitalistiska marknadens växande kris och kaos har ersatts av en ekonomi, grundad på ansvar för kommande generationer, grundad på medvetna ansvariga beslut. Ett samhälle, där inte storfinansen och nyckfulla marknadssvängningar styr de arbetandes tillvaro utan där de arbetande äntligen får styra sig själva.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt är också vänsterpartiet kommunisternas ståndpunkt given i två av de specialfrågor som här skall avgöras och som jag har fått på min lott att tala om – uranbrytningen och energiforskningen.

Vpk är numera det enda parti som tar klar ställning mot kärnkraften. Därför motsätter vi oss också uranbrytning. Det har många olika skäl. Vi vill bl. a. inte medverka till brytning och export av produkter som ingår i kärnbränslecykeln, som främjar och sprider kärnkraftsteknologi till allt fler länder och som därmed kan verka sönderbrytande och destabiliserande på fredspolitiken i världen – den fredspolitik som dock har en av sina stöttepelare i icke-spridningsavtalet mot atomvapen. Vi menar också att Ranstadprojektet, som det här närmast handlar om, är ekonomiskt ytterst tveklaktigt.

Men främst menar vi kanske att det ligger i arbetarklassens och folkets intresse att inte befrämja naturförstörelse i stor stil. Miljökampen, menar vi, är faktiskt en mycket viktig del av klasskampen mot storfinans och rovdrift. För det är alltid de breda lagren i samhället som drabbas av störningar i den biologiska balansen, av förfulning av naturmiljö och förgiftning av omgivningen.

Pionjärerna och deras generation inom arbetarrörelsen var fattigare än vi, men de förstod ändå mycket väl – det framgår när man läser deras skrifter – att arbetarklassens och folkflertalets levnadsstandard också innefattade rätten till miljön, rätten till en egen social värdeskala och rätten till en egen kultur. De arbetandes levnadsstandard vinner inte på att man anammar överklassens livsstil med dess snobberi, dess skrytvillor och dess tillvaro på lyxhotell och guldkrogar. Att få ströva i en orörd natur, fiska i en älv eller uppleva den estetiska säregenhet som så starkt utstrålar från Västgötaslätten och dess platåberg eller från Hornborgasjöns fågelliv är också en viktig del av folkets levnadsstandard.

Det skulle vara till fördel för bygdens folk om arbete skapades med hjälp av t. ex. en avancerad verkstads- eller maskinindustri, som gav fler jobb än uranbrytningen, tryggare jobb än uranbrytningen och renare jobb än uranbrytningen. Därför motsätter sig vpk det tilltänkta besinningslösa bökandet i Västgötaberget.

Vi är kritiska mot att centern här gjort upp med socialdemokraterna om att bevilja pengar för forskning, när man vet att dessa nedlagda forskningspengar kommer att bli ett argument för dem som vill starta brytning i stor stil. Bakom den formella enigheten i utskottet i denna fråga döljer sig klara olikheter i sak. Det tycker vi att centern i ärlighetens namn borde ha talat om. Som det nu är stärks faktiskt misstanken ytterligare att centern håller på att ändra ståndpunkt även i fråga om Ranstad.

Slutligen har vpk vissa alternativa förslag till fördelningen av energiforsk-

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

ningsmedel. Vi erkänner att det har blivit en bättre fördelning än förut och att stödet för alternativa och förnyelsebara energislags utveckling utökats. Vi menar dock att man kunde ha tagit en mer konsekvent ställning. Det hastar med utvecklandet av de förnyelsebara energikällorna. Dessa har försummats i många årtionden till förmån för den militärt mer intressanta kärnkraften.

När nu t. ex. delegationen för energiforskningen kommit med förslag, så menar vi att det är fel av regeringen att skära ned anslagen för energibesparing i transportväsendet eller för utveckling av solvärmecentraler i förhållande till delegationens äskande.

Vi har sammanfattningsvis i våra motioner betonat en mer markerad satsning på de nya framtidsbetonade momenten inom energiforskningen. En sådan starkare satsning menar vi är nödvändig och oundvikligen ligger i tiden.

Herr talman! Med anledning av den diskussion som uppstod mellan energiministern och Ingvar Carlsson vill jag ställa en fråga till energiministern om inställningen till naturgasen – jag tar inte alls upp problemet i hela dess omfattning, utan från en speciell malmöitisk standpunkt. Det gäller Kockums varv, där man fäster stort avseende vid de möjligheter att rädda sysselsättningen där som byggandet av gastankrar innebär. Men de möjligheterna skulle starkt och negativt påverkas ifall man skulle binda sig vid den enligt uppgift väsentligt dyrare tekniska lösning som en gasledning, en rörbaserad gasförsörjning, skulle innebära.

Om energiministern har tillfälle och möjlighet vore jag tacksam om han litet grand utvecklade regeringens standpunkt beträffande den här speciella problematiken. Det är många hundra varvsarbetare i Malmö som oroligt väntar på besked.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionerna nr 806, 1812 och 1860.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! I mitt inledningsanförande redovisade jag en del av den energipolitik som vi hunnit genomföra under ett och ett halvt år. Ingvar Carlsson tog inte chansen att redovisa sitt alternativ. Det finns alltså inte särskilt mycket att diskutera mellan oss. Han valde i stället att hålla någon sorts propagandatal, fullt av insinuationer, anklagelser och tillmälen. Tyvärr känner jag igen Ingvar Carlsson. Nu tror jag inte att Ingvar Carlsson på den här punkten är representativ för den rörelse han representerar, och därför tar jag inte det här så allvarligt. Men det är synd att han inte tar chansen till en diskussion i konkreta sakfrågor när den finns.

Om vi börjar med samarbetet mellan Sverige och Norge är det helt klart att de samtal som inleddes i början av 1970-talet inte ledde till någonting konkret under den socialdemokratiska regeringens tid. I mitt anförande refererade jag bara vad jag vid personliga samtal med de norska statsråden fått veta. Man var helt enkelt besviken över den passivitet som visats från svensk sida. Man sade, för att tala i klartext, att det enda industriprojekt som kommit fram av

samtalen var det som Wallenberg ordnade när han löste ut en del aktier i Electric Bureau i Norge, alltså ett samarbete mellan L M Ericsson och företaget Electric Bureau. Det var vad som redovisades, och den svenska regeringen gjorde ingenting.

Det är också alldeles klart att normmännen hela tiden har krävt ett genombrott på industrisidan för att sätta i gång konkreta diskussioner på energisidan. Ingen kan ha svävat i ovisshet om den förutsättningen. Det genombrottet har nu kommit. Jag har inget behov av att stå här och visa mig välinformerad eller att tala om hur duktiga vi varit i denna fråga. Jag bara konstaterar faktum att nu har ett genombrott skett i diskussionerna. Det räcker att läsa de norska regeringsledamöternas uttalanden för att förstå att de uppfattar detta som väsentligt för de kommande diskussionerna om energifrågorna.

Sedan är det klart att det är lockande att ställa frågan: Vad har egentligen den socialdemokratiska regeringen för meritlista att hänvisa till när det gäller att öka försörjningstryggheten på oljeområdet och att klara ut förutsättningarna för en introduktion av naturgas i Sverige? Vad var det ni gjorde egentligen? Vad kom ni till för resultat? Det är naturligtvis lättare för er att beskriva dem än det är för mig att gå igenom alla gamla dammiga akter. Men jag har inte upptäckt någonting. Vi kanske kan få svar på den punkten. Det vore bra också för den allmänna informationens skull.

Sedan noterade jag att manuskriptet till Ingvar Carlssons anförande var tolv och en halv sida långt. Alla sidorna innehöll tal om kärnkraften och förutsättningarna för kärnkraften. Någonting annat är tydligen inte intressant för Ingvar Carlsson. Jag skulle bara vilja utfärda en liten varning: Förväxla inte kärnkraft med handlingskraft!

Jag vill instämma i vad Jörn Svensson sade i sin analys av olja kontra kärnkraft, nämligen att de ofta är positivt relaterade till varandra. Ökar den ena så ökar den andra. Det var också därför som jag avslutningsvis gjorde en deklaration beträffande förbrukningsnivåerna. Det är där vi har den största förändringen i underlaget för 1975 års energipolitiska beslut, där verkligheten – jag talar om den verkliga utvecklingen och inte om prognoserna – entydigt visar att 1975 års energipolitiska beslut var byggt på lösan sand.

Vi skall vara tacksamma för att vi inte har fått den energiförbrukningsökning som man där räknade med. Då hade försörjningstryggheten ökat i samma takt. Den socialdemokratiska regeringen har aldrig utrustat detta land med några instrument för att styra det så att vi kommer bort från oljan – eller redovisa gärna dessa instrument. I ett läge med en lätt oljemarknad driver vi fortfarande in i ett allt större oljeberoende så länge marknadskrafterna tillåts verka. Det systemet måste vi ändra på, annars kommer det att förbli så. Men vad gjorde ni åt den saken? Ni hade inte ens ett hushållningsprogram värt namnet.

Så några saker som Jörn Svensson tog upp. Jag tycker i och för sig att Jörn Svensson har hittat en poäng i detta, nämligen att det är lättare att vara renlärig när man delar upp sig än när man går samman med andra. Jag vill hänvisa till motionerna 1857 av Lars Werner m. fl. och 477 av Rolf Hagel och

Alf Lövenborg för att illustrera vad jag menar. Men, Jörn Svensson, jag har bara en liten notering att göra i detta sammanhang: dela inte upp er så mycket att ni försvinner!

När man skriver sig samman i en regering om en regeringsförklaring, står i varje fall vi lojalt upp för denna regeringsförklaring. Men den blir inte lika klar i konturerna som om partierna ställer upp vart för sig. Det är alldeles klart. Det tillhör det elementära. Jag beklagar lika väl som tydligen Jörn Svensson att centern inte har majoritet i den svenska riksdagen.

Jörn Svensson ställde en direkt fråga angående LNG- och rörtransporterad gas. Det utredningsarbete som nu pågår hanteras av Swedegas i första hand, men även Kockums är med i arbetet. Man håller på att utarbeta olika modeller för en svensk naturgasintroduktion. På den punkten finns inga låsningar från regeringens sida. Vi tror att man uppnår den bästa försörjningstryggheten genom en kombination av de båda transportsätten. Det är svårt att tänka sig ett svenskt naturgassystem baserat enbart på LNG-transporterad gas. Det stämmer inte med filosofin om närförsörjning. Därför har det utredningsarbete som lagts ut till industriverket och som redovisats i dag baserats på förutsättningen att en delning av de kvantiteter det är fråga om – 6 à 7 Gm³ gas motsvarande lika många miljoner ton olja – sker både via rör och som LNG-gas i ungefär lika stora delar.

Sedan är avsättningsmöjligheterna för LNG-tankers inte bara en fråga om vad vi gör på hemmaplan. En introduktion av naturgas här i Sverige underlättar – vilket jag funnit vid de samtal jag har fört med Algeriet, Nigeria och andra länder – möjligheterna att också i en framtid kunna begagna LNG-tonnage för leverantörsländernas avsättning på andra marknader.

INGVAR CARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tvingas konstatera att först håller Olof Johansson ett 25 minuter långt, skäligen ointressant anförande. Sedan väntar han tills jag har hållit mitt anförande och går då upp i sin tiominutersreplik och ställer en lång rad frågor, riktar angrepp mot vad den socialdemokratiska regeringen gjorde i början av 1970-talet och klagar över att jag enbart talar om kärnkraften.

Nu är det så, Olof Johansson, att riksdagen har att behandla de propositioner som energiministern har lagt fram, och jag har att på socialdemokraternas vägnar försvara våra reservationer dels till betänkandet nr 67, gällande Ringhals 3, Forsmark 1 och Forsmark 3, dels betänkandet nr 69 som gäller prospektering av uran. Därmed kommer det att handla om kärnkraft, men det är faktiskt energiministerns ansvar det faller på och inte mitt.

Däremot är det utomordentligt intressant att Olof Johansson, som tidigare har varit så intresserad av att diskutera kärnkraft, nu är komplett ointresserad av detta. Han flyr till Nordsjön och Volvoavtalet, som Volvochefen har sagt att den svenska regeringen inte har bidragit ett dugg till. Det är en fantastisk energiminister vi har, som flyktar på det sättet från den kärnkraft som hittills har varit huvudnumret för centern.

Men så lätt skall inte Olof Johansson komma undan. Jag vill erinra om följande saker.

Olof Johansson talar om att energiförbrukningen inte ökar i den takt som var tänkt. Det sammanhänger med att vi har en lågkonjunktur, att 40 000 ungdomar är arbetslösa. Hur kan man glädja sig åt en utveckling av detta slag? Hade dessa ungdomar arbete, skulle det gå åt mer energi. Jag tycker att energiministern i stället skall hjälpa till att driva en energipolitik så att vi åtminstone inom den sektorn främjar sysselsättningen.

Sedan skulle jag vilja fråga: Medverkar centern nu till att ytterligare miljard efter miljard satsas på kärnkraft, som sedan inte skall användas? Är det verkligen energiministerns avsikt? Hur kan man – det berörde Olof Johansson inte heller i sitt tio minuter långa inlägg – lägga fram bara en halv budget när det gäller Forsmark 3? Hur kan man stå till svars för de människor som arbetar i de berörda företagen – i Forsmark, Asea-Atom, STAL-Laval, osv. – med att säga: Ni får reda på ett halvt år framåt bara vad ni skall göra.

Och hur går det här med uranet ihop? Ja till brytning men endast till svenska reaktorer, och de reaktorerna skall stoppas före 1985. Vilken brytning tänker sig energiministern i Ranstad?

Det är ju ändå detta det är fråga om. Ingen av dessa väsentliga frågor, som berör energiministerns propositioner, hade han en sekund över för i sitt 10 minuter långa inlägg. Han ägnade sig helt åt oljan i Nordsjön och personliga samtal som han haft med norska ministrar. Visst kan vi diskutera detta, men ägna huvuddelen av nästa inlägg, herr energiminister, åt det som propositionerna gäller!

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ganska otillfredsställd med Olof Johanssons synpunkter när det gäller gasförsörjningen och dess utformning. Det kan väl inte bara handla om närförsörjning. Det handlar väl också om vilket slags oberoende man får i positionen till olika producenter av gas och hur det påverkas av vilken distributionsform man har. Det handlar om kostnader och dyrhet, och det handlar sist och slutligen om sysselsättning – sysselsättning för arbetarna vid varven som representerar just en sådan för framtiden viktig systembyggarkapacitet som vi verkligen borde slå vakt om. Jag vill att Olof Johansson ger litet fler synpunkter på jämförelsen mellan närförsörjningsargumentet och argumenten för oberoende, bättre kostnadsrelationer och sysselsättning i Sverige.

Olof Johanssons lilla lustighet om renlärighet och uppdelning uppskattar jag från en rent humoristisk ståndpunkt, men det var egentligen inte det som sakdiskussionen gällde. Jag har inte förmenat centern rätten att betrakta koalitionen och samarbetet med moderaterna och folkpartiet som viktigare än antikärnkraftsamvetet. Det är centerns moraliska bedömning som det hänger på. Jag har inte förvägrat centern rätt att göra vilka kompromisser den vill med de extrema kärnkraftsanhängarna i det moderata partiet. Jag har bara begärt besked om kompromissens innehåll, om det i praktisk politik innebär

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

att centern har flyttat sig från den linje man förespråkade i valrörelsen och nu förespråkar en annan linje. Har man därigenom trots allt vunnit så mycket genom ett modifierat kärnkraftsbyggande att resultatet anses så betydelsefullt att man velat göra denna reträtt från den ursprungliga linjen? Vi har alltså velat veta någonting om kompromissens innehåll och få ett klart besked om vad som döljer sig bakom centerns utåt oklara hållning.

Slutligen sammanhänger den energipolitik man kan föra och möjligheterna att på sikt frigöra sig från kärnkraftsberoendet inte bara med vilka andra partier och grupper man går ihop. Det sammanhänger också med vilket slags samhälle man har. Man måste ha en klar bild av detta och veta om man vill befordra en medveten planering utefter riktlinjer som i dag står klart i motsättning till de riktlinjer storfinansen tänker sig i sin strukturomvandling. Det är där vi tror centerns verkligt svaga punkt finns. Man kan inte förespråka en frigörelse från kärnkraft om man samtidigt vägrar att förespråka en frigörelse från storfinansens makt.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Visst kan vi diskutera kärnkraft, Ingvar Carlsson, men jag har berört alla de betänkanden som är aktuella. Ingvar Carlsson svarade också i sitt inledningsanförande på detta genom att där ta upp oljefrågorna.

Vi har ju haft diskussioner många gånger om det här, och jag ser sammanfattningsvis skillnaderna på följande sätt. Vi har olika uppfattningar om villkorslagen och behovet av den. Ni agerar i era motioner fortfarande som om den inte existerade. Det må vara er obetaget.

Ett annat viktigt faktum är att de investeringar vi tillåtit gå vidare är bundna poster, i vilket fall som helst i ena eller andra formen, och därmed en följd av den socialdemokratiska regeringens politik.

Prövningen enligt villkorslagen får avgöra vilket resultatet blir. Det var överenskommelsen i regeringsförklaringen och den står vi fast vid. Det är mycket enkelt, och det finns ingen anledning att krångla till den saken.

Sedan tycker jag att ni skall vara litet försiktiga när ni kan göra två så påtagliga missar som skett enligt betänkandet. I ena fallet fick ni bakläxa av utskottsmajoriteten – och såvitt jag vet tillhör Ingvar Carlsson näringsutskottet – som talar om hur fel ni räknat. Med sådana räknelaror kan man inte ta reservationerna särskilt allvarligt. Det var ju totalt felberäknat i era motioner. Förmodligen har ni räknat in detta i er skuggbudget också, och därmed är den fylld av luft.

Jag tog upp Gotlands elförsörjning. Från beställning av en elkabel till användning av elström ur samma kabel går det tre–fyra år. Får jag då fråga Ingvar Carlsson hur ni tänkt att lösa det ökande elbehovet på grund av Cementas utbyggnad på Gotland tills kabeln blir klar? Skall Gotland göras strömlöst? Vad är det för konkret innehåll i reservationen? Om ni tog hänsyn till hur verkligheten ser ut, kanske det skulle underlätta något.

Så några ord om den vanliga argumenteringen om energiförbrukningen. Det är klart att en del av den sänkta elförbrukningen och energiförbrukningen beror på långkonjunkturen. Men ingen – inte ens CDL, Ingvar Carlsson – kan

komma ifrån att det finns också andra moment i den här utvecklingen utöver lågkonjunkturen. Man skall inte förväxla en lägre ekonomisk aktivitet i landet med de långsiktiga strukturella förändringar som pågår f. n. och som är framtvingade i det svenska näringslivet. Detta kan inte Ingvar Carlsson vara omedveten om. Det är inte någonting som svänger under tre-, fyra- och femårscykler – frågan om våra gruvor, vårt stål, våra varv. Om det vore så enkelt! Vårt stora problem f. n. på det näringspolitiska området är ju att få hyfs på den här situationen.

När det gäller frågan om uranet har Ingvar Carlsson i sitt anförande sagt att centern nu går med på att leta efter uran. Vad vi diskuterar är regeringens propositioner, för det första. För det andra har vi aldrig sagt nej till att leta efter uran – varför föreslog vi annars 10 milj. kr. ursprungligen i budgetförslaget?

Men som jag sade inledningsvis är det viktigt att skilja mellan att leta efter uran och att bryta uran. I den proposition och det utskottsbetänkande som behandlas finns ingenting om brytning av uran. Därmed bibehålls handlingsfriheten inför ett energipolitiskt beslut. Kärnkraftsprogrammets storlek avgör i vilken utsträckning – och om – vi behöver något uran.

Beträffande Ranstad är det klart att de svenska alunskiffertillgångarna bedöms som intressanta för framtiden. Men en grundläggande förutsättning för framtida kommersiellt utnyttjande är alltid att olika slag av miljöfrågor kan lösas på ett tillfredsställande sätt. Ingen skifferbrytning startas innan en fullutvinningsprocess har utvecklats. Ställningstagandet i propositionen, som har följts upp av utskottets majoritet, innebär inte något ställningstagande till frågan om eventuell framtida utvinning av alunskiffer i Ranstad. Det är ju alldeles klart att det förhåller sig så.

Sedan vill jag säga till Jörn Svensson att jag tyvärr inte nu hinner närmare utveckla det rätt komplicerade problemet, men jag erkänner att det är litet för enkelt när man talar om enbart oberoendet. Jag har inte för min del haft tillräckligt beslutsunderlag i den här frågan – jag har inte sett underlaget för de olika modeller som man nu arbetar med – för att kunna bedöma de olika bitarna, dvs. kostnadsrelationerna, oberoendenaspekten och sysselsättningsaspekten. Men vi har verkligen inte sparat någon möda för att få fram det underlag som vi behöver. Vi har, tror jag, haft sju à åtta olika utredningar i gång på naturgasområdet, och resultaten från dem börjar nu successivt komma in. Därefter kan vi ta ställning till dessa väsentliga frågor.

Det är alldeles klart att vi har anledning att i ett sådant beslut särskilt beakta de sektorer i vårt svenska näringsliv som i dag har betydande sysselsättningsvärigheter.

INGVAR CARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Energiministern talar ungefär som om han inte hade varit riksdagsman själv. Han åberopar med stor pondus att utskottsmajoriteten har gett de socialdemokratiska reservanterna bakslag. Ja, en utskottsmajoritet som består av moderater, folkpartister och centerpartister. Det är väl inte så märkligt att de har en annan bedömning än socialdemokraterna. Men ett

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

faktum som ingen kan bestrida är ju att den borgerliga regeringens energipolitik kostar det här landet miljarder. Olof Johansson kan ju läsa borgerliga tidningar, om han inte tror på mig. Där säger man att detta är den största belastningen för den borgerliga regeringen inför 1979 års val. Och den stora belastningen är ju de kostnader som energipolitiken orsakar de svenska skattebetalarna, den otrygghet som den skapar för de anställda och den risk som finns för att man förstör kunskande och kompetens hos berörda företag.

Detta är obestridligt. Sedan kan vi diskutera i all oändlighet hur många hundra miljoner det rör sig om. Vi har gjort en uppskattning som f. n. ligger på 950 milj. kr. Men den ändras dag för dag: för varje dag blir den borgerliga regeringens energipolitik allt kostsammare. Summan är alltså inte statisk eller exakt, utan den höjs ständigt.

Sedan får jag också göra klart för energiministern att vi faktiskt bland de socialdemokratiska reservanterna har fördelat ärendena. Här kommer socialdemokrater att tala om kabeln från Gotland, andra kommer att tala om oljeprospekteringen i Nordsjön. För att vi skall få lite ordning i debatten bör vi ta var sak för sig. Jag har för energiministern talat om på vilka punkter jag för debatt, nämligen Vattenfalls anslag och prospekteringen. Det är helt omöjligt för mig att nu gå in på de andra punkterna.

När det gäller energikonsumtionen läste jag i dag att den från april 1977 till april 1978 gått upp med 4 % trots lågkonjunkturen. När konjunkturen sedan vänder uppåt, är det givet att energiförbrukningen kommer att öka mycket kraftigt. Skälet till att de totalsiffror som energiministern åberopar ligger litet lägre än dem vi 1975 räknade med är nästan helt att hänföra till att vår industri går på så lågt varv som den f. n. gör.

Sedan säger energiministern att han aldrig har sagt nej till att leta efter uran. Så sent som förra året sades det att vi nu syftar till att dra ner prospekteringen till nollnivån när det gäller uran. Om man nu inte skall bryta, varför skall man då leta efter uran? Kan Olof Johansson ge mig någon vettig förklaring till varför vi skall lägga ned tiotals miljoner på att leta efter uran, om den ändå inte skall brytas? Majoriteten i utskottet säger dessutom att man bara skall använda den till de svenska reaktorerna. Det visar att även centern kan tänka sig att använda uran.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När man ändå rimligtvis borde ha kunnat förutse hur krisen vid varven skulle utvecklas, är det när det gäller sysselsättningen beklagligt att man inte i tid tog fram det underlag som i dag skulle ha möjliggjort ett klart svar, ty det hastar verkligen med ett sådant svar.

Eftersom jag inte har någon repliktid kvar efter denna skulle jag nu vilja sammanfatta positionerna. Som jag sade skulle socialdemokraterna enligt vpk tjäna på en långt mer försiktig och dämpad hållning i själva kärnkraftfrågan och angripa den borgerliga regeringen på ideologiskt klarare och mera tacksamma frågor. Samtidigt måste man dock ge socialdemokratin det erkännandet att den accepterar den typ av ekonomisk tillväxt och den

ekonomiska struktur som framgår ur en kapitalistisk utveckling. En sådan utvecklings logiska konsekvens blir beroende av kärnkraft och av ständigt ökade mängder av energi. Socialdemokraterna tar konsekvenserna av detta.

För centern är det faktiskt litet annorlunda. Centern poserar utåt gentemot folket–väljarna som om partiet ville en helt annan energipolitik än socialdemokratin. Men sedan betraktar centern det som oerhört angeläget att få regera landet ihop med partier som har en helt annan inställning, och regera i en ekonomi där storfinsan just vill föra den här strukturella politiken. Centern försöker anpassa sig till en helt annan utveckling än den medvetna omstrukturering av produktions- och industristrukturen, som faktiskt är den enda vägen bort ifrån ett framtida kärnkraftberoende. Det är denna inkonsekvens som finns i centerns position och politik och den kommer ni, såvitt jag förstår, inte ifrån så länge ni är ett borgerligt parti.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Låt mig bara helt kort få kommentera det som Jörn Svensson tog upp allra sist.

Självklart vill vi påverka politiken. Så långt det är möjligt är det ett legitimt intresse för varje politiskt parti att göra det inom de parlamentariska ramar som vi har att rätta oss efter. Det är på den grunden vi har gått in i ett regeringssamarbete även i energipolitiken, och därefter följer vi lojalt de överenskommelser som vi har träffat.

Problemet borde vara större för Jörn Svensson som här gång efter annan talar för ett regimskifte. Vilken betydelse skulle då vpk:s energipolitik få för den socialdemokratiska regeringen? Vilket inflytande hade vpk på den socialdemokratiska regeringen före 1976? Jag tror att det finns anledning för Jörn Svensson att någon gång fundera också på sådana frågor.

Sedan är det fel när Jörn Svensson säger att vi inte i tid har tagit fram underlag. Vi har tagit fram alla de utredningar som pågår på naturgasområdet inkl. den rörkoncession som riksdagen antog i början av året, och det har skett så snart det någonsin har varit möjligt. Bristen – det håller jag med om – är att vi hade mycket litet att utgå ifrån efter den förra regeringen. Vi har fått göra det här jobbet. Det fanns ett underlag som bara delvis var användbart, och det var nödvändigt att göra vissa kompletterande utredningar. Dessa måste bli klara snarast möjligt – på den punkten har jag ingen svårighet att instämma.

Jag noterade återigen att Ingvar Carlsson resonerar som om villkorslagen inte fanns. Nu råkar den finnas. Den är beslutad av en majoritet i den här kammaren och därmed är Ingvar Carlssons räknekonster nonsens. Det går inte att räkna på det sätt som Ingvar Carlsson gör. Tillstånden för reaktorerna i fråga finns inte och därmed har egentligen Ingvar Carlsson öppet erkänt att ekonomin för honom är överordnad alla säkerhetsintressen. Jag tycker att Ingvar Carlsson vid något lämpligt tillfälle bör tala med Inga Thorsson om den saken.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

Energiforskning.
m. m.

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! I den här debatten behandlas samtidigt fyra betänkanden från näringsutskottet, nämligen nr 67 som avser propositionen om förslag till anslag till vattenfallsverket m. m., betänkandet nr 68 med anledning av propositionen om energiforskningen, vidare betänkandet nr 69 gällande propositioner om anslag till Sveriges geologiska undersökning, anslag till prospektering i Arjeplog och lån för forskningsverksamhet i Ranstad och slutligen betänkandet nr 70 med anledning av propositionen nr 125 om vissa naturgasfrågor.

I alla fyra betänkandena behandlas självfallet även de ifrågasvarande motionerna. På grund av den begränsade tiden kommer jag, herr talman, att här endast ta upp två betänkanden, nämligen nr 68 och nr 70. De två andra betänkandena kommer företrädare för utskottsmajoriteten att behandla i ett senare sammanhang.

I propositionen 1977/78:110 läggs fram förslag om en ökning av det statliga stödet till forskning och utveckling på energiområdet. Jag kommer att i första hand uppehålla mig vid de framlagda reservationerna och de frågor som dessa aktualiserar. Därför kommer jag också att närmare kommentera några av de väckta motionerna.

Herr talman! En röd tråd i propositionen, liksom över huvud taget i regeringens energiforskningspolitik, är ambitionen att inrikta de största forskningsinsatserna och forskningsresurserna på förnyelsebara energikällor, speciellt på vindenergi och på energi ur biomassa. Men även solfångare och soluppvärmning är med i bilden. Vidare görs stora insatser beträffande energianvändningen inom bebyggelse och i industriella processer.

Att en storsatsning på forskning och utveckling av förnyelsebara energikällor sker är ingen exklusiv svensk företeelse. Så sker f. n. över hela den industrialiserade världen i första hand, som till sist har kommit till insikt om att endast den förnyelsebara energin ger en slutgiltig lösning på energiproblematiken och att denna förnyelsebara energi måste utnyttjas varsamt och på så sätt att den ömtåliga ekologiska balansen icke störs. De upplagrade energitillgångarna, främst de fossila bränslena, kommer att konsumeras slutgiltigt inom överblickbar framtid. Användningen av dessa är dessutom, vilket bl. a. understrukits av energikommissionen, ofta förenad med mycket betydande miljörisker. Även de förnyelsebara energikällorna har sina miljörisker, men de är färre och vida mindre farliga.

För oss i centern, som på ett tidigt stadium ville göra storsatsningar på de förnyelsebara källorna, är de många själarnas omvändelse i detta sammanhang en källa till tillfredsställelse. Vi möter också i dag alltmer sällan nedlåtande och förlöjligande omdömen om oss, som att vi med hjälp av vedhuggning och väderkvarnar skulle lösa en kommande brist på energitillgångar. Den attityden har man lämnat när man nu själv har tagit upp våra förslag, förutom i debatten i andra sammanhang.

Herr talman! I reservationen I rörande energihushållning i bebyggelsen säger de socialdemokratiska reservanterna att "insatser för energihushållning som isolering av byggnader är inte tillräckliga om man skall kunna

åstadkomma en effektiv hushållning med resurser och samtidigt bevara miljövärden". De anser därför att det är "nödvändigt att forskningen rörande energihushållning i bebyggelsen har sin utgångspunkt i en sammanhållen planering av bebyggelse och markanvändning".

Herr talman! Utskottet avvisar detta yrkande och erinrar om att liknande yrkanden i sammanhanget har väckts i anledning av propositionen 1977/78:76 från bostadsdepartementet, vilken behandlades i civilutskottets betänkande nr 31. Där avvisas yrkandet med hänvisning till dels att kravet om samordning av åtgärder som påverkar bebyggelsen är helt obesträtt, dels att bostadsministern uttalat det angelägna i att en kommunal planering för samordning av energisparåtgärderna med övrig ombyggnadsverksamhet kommer till stånd – någonting som väl sannolikt om några timmar kommer att beslutas av riksdagen. Näringsutskottet finner inte heller för sin del anledning att göra ett sådant uttalande som krävs i motionen 1810, och avvisar därför reservationen.

Den socialdemokratiska reservationen nr 2 backar upp den kritik mot regeringens sätt att redovisa forskningssatsningen inom kärnkraftsområdet som framförs i motionen 1810. Man anser det vara oklart vad regeringsförslaget egentligen innebär i fråga om satsning på kärnkraftsforskning under den kommande treårsperioden. Reservanterna vill med stöd av motionerna 1810 och 1812 öka anslagen till delprogrammen Lättvattenreaktorer och Avancerad energiteknik, liksom även till forskningen om säkerhetsfrågorna, avancerade reaktorsystem samt alternativa kärnbränslecykler.

Herr talman! Utskottsmajoriteten kan inte finna att den programindelning som presenteras i propositionen innebär någon oklarhet – förhållandet är snarare det motsatta. Den programindelning man har valt i propositionen avser att ge uttryck åt vilka tidsperspektiv insatserna avser. Genom denna indelning markerar man på vilka områden man kan vänta sig att insatserna får praktiskt resultat, dels inom en nära framtid, dels på längre sikt, och vilka områden som ansluts till det sistnämnda. Till den förra kategorin hör delprogrammet Lättvattenreaktorer och till den senare Avancerad energiteknik. I propositionen säger man att indelningen i åtta delprogram är mer överskådlig än den indelning i 15 delprogram som delegationen för energiforskning arbetar med. Utskottsmajoriteten delar den uppfattningen.

Vad avser förslaget om förändrad medelstilldelning erinrar utskottsmajoriteten om att förslag om inriktningen av den framtida energipolitiken kommer att föreläggas riksdagen under riksmötet 1978/79. De förslag som energikommissionen har lagt fram, och sedermera remissinstansernas åsikter, kommer att spela en avgörande roll vid utformningen av regeringens förslag – i varje fall en mycket viktig roll. Mot den bakgrunden anser utskottsmajoriteten att medelsberäkningen bör kunna omfatta endast budgetåret 1978/79.

Reservationen 3 vid betänkandet nr 68 rör inriktningen av verksamheten vid AB Atomenergi. Reservanterna säger där bl. a.: "Med hänsyn bl. a. till de stora resurser som satsas på energiforskningsprogrammet är det viktigt att forskningsverksamheten organiseras på ett sådant sätt att alla resurser – inte

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

minst de personella – utnyttjas på bästa sätt.” Herr talman! Detta är verkligen att slå in öppna dörrar. Det är något av vad som på fint språk kallas för en truism.

Är det någon som tror att regeringen inte skulle kunna utnyttja alla resurser i AB Atomenergi, inkl. de personella? Svaret måste självfallet vara nej. Jag kan personligen, eftersom jag sitter med i styrelsen i AB Atomenergi, försäkra att bolaget och dess ledning efter de planer som har uppgjorts till det yttersta kommer att utnyttja de tillgängliga resurserna. Beträffande de planerna har bolaget i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1978/79 redovisat ett förslag till ett treårsprogram för verksamheten vid Studsvik. Det programmet innebär verkligen att resurserna – även de personella – kommer att utnyttjas till det yttersta.

I vpk-motionen 1812 föreslås ökade anslag i fråga om flera program som rör energianvändning för bebyggelse. Bl. a. vill man höja anslaget till delprogrammet Solvärmesystem och energilagring till det dubbla i förhållande till propositionen.

Till detta vill jag, herr talman, framhålla följande. Ett av huvudmålen för insatserna inom det här programmet är att genom forskning och utveckling möjliggöra en ökad användning av förnyelsebara energikällor. Av den närmare redovisning för delprogrammet som lämnas i propositionen framgår att förutsättningarna för att solvärmesystem skall komma i allmänt bruk skall studeras. Här finns det anledning att skjuta in en intressant information som har nått allmänheten genom att AGA-koncernen bara för någon vecka sedan – om jag minns rätt – hade en mycket stor presentation av en ny solfångare som man har framtagit. Det var ingen prototyp utan det var en solfångare som bygger på ett helt nytt och intressant system och som är färdig för kommersiell användning.

Herr talman! Flera motioner som tar sikte på utveckling av inhemska bränslen behandlas i utskottets betänkande. Det föreligger bl. a. en motion om användning i stor skala av den svenska torven. Såväl energikommisionen som propositionen framhåller att torven kan få mycket stor betydelse för energiförsörjningen. Målet för forskningen och utvecklingen när det gäller torv är att ta fram bättre underlag för bedömningen av torvens möjliga roll i energiförsörjningen och det gäller dels vilken teknik för torvhantering och energiutvinning som behöver utvecklas, dels vilken total torvutvinning som är möjlig och lämplig på längre sikt. Delegationen för energiforskning har i sitt huvudalternativ förordat en ram om 33 milj. kr. för treårsperioden rörande forskning om torv. Flera av de åtgärder som anges i den här motionen ingår i olika forsknings- och utvecklingsprojekt som stöds av nämnden för energi-produktionsforskning. Utskottet erinrar också om – och det finns anledning att understryka det – att överstyrelsen för ekonomiskt försvar har i uppdrag att förhandla med några kommuner som har kraftvärmeverk för att klargöra möjligheterna att utnyttja torv i ett sådan anläggning. Energikommisionen har föreslagit vissa åtgärder som syftar till att torvtillgångarna skall kunna ge ett bra bidrag till energiförsörjningen.

Sammanfattningsvis, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets

hemställan och avslag på de tre reservationerna samt de motioner som har väckts i anslutning till propositionen 1977/78:110.

När det sedan gäller näringsutskottets betänkande nr 70 rörande regeringsförslagen om vissa naturgasfrågor och om stöd till prospektering efter olja och naturgas torde åtskilligt av de analyser av hithörande problem som görs såväl i propositionerna som i motionerna ha fått en helt ny vinkling genom den stora Volvouppgårelsen med Norge. Detta har också framgått av energiministerns uttalanden i dagens debatt. Jag tar därför endast i korthet upp till behandling de två socialdemokratiska reservationerna.

Vad först gäller kritiken av förslaget i propositionen 128 att bidrag från oljeprospekteringsfonden skall kunna utgå till kommersiellt motiverad prospektering och till andra företag än det statliga Svenska Petroleum AB och påståendet att detta är ett uttryck för en alltför hög subventionsgrad när det gäller privata intressenter i olje- och naturgasprospektering vill jag framföra ett par synpunkter. En förutsättning för de enskilda intressenternas medeltillskott är att staten tillämpar ekonomiskt stöd till Petroswedes prospekteringsverksamhet i form av bidrag med villkorlig återbetalningsskyldighet som uppgår till hälften av projektkostnaden. Näringsutskottet har inhämtat att ett avtal nyligen har ingåtts mellan intressenterna i Petroswede om höjning av ramen för intressentbidragen till nyssnämnda 150 milj. kr. Avtalet har ingåtts under förutsättning av att riksdagen beslutar enligt förslagen i propositionen 128. Förslagen i denna proposition får alltså betraktas som ett förhandlingsresultat. Utskottet understryker också uttalandet i propositionen att stödet i princip måste vara tillgängligt även för andra företag än det halvstatliga Petroswede AB. Detta uttalande ligger väl i linje med det allmänna synsätt på näringspolitiska åtgärder som utskottet anser bör vara vägledande och som utskottet alltid tillämpat.

Herr talman! I detta sammanhang kan en intressant fråga resas. Om Volvo – eller Volvo Petroleum, eller vad företaget nu kommer att kallas – börjar prospektering efter olja, kommer socialdemokraterna då att beskylla regeringen för handlingsförlamning, om den skulle följa reservanternas förslag och förbehålla oljeprospekteringsfondens medel uteslutande för det statliga Svenska Petroleum AB? Det är en mycket intressant fråga för socialdemokraterna att besvara. Eller skall den berömda strukturfonden, som likt galten Särinner slaktas och återuppstår i all evighet, rycka in även i det här sammanhanget? Jag utgår ifrån att det finns någon socialdemokrat här i kammaren som kan vara villig att svara på detta.

I fråga om reservationen 2 och dess krav på att riksdagen skall uttala sig för en årlig redovisning från oljeprospekteringsfonden avvisar utskottet detta. Med hänsyn till det stora intresse som energipolitiken tilldrar sig och kommer att tilldra sig runt om i landet kommer säkerligen redogörelser för oljeprospekteringen att av och till lämnas riksdagen – det är en sak som man kan vara fullständigt övertygad om.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna och de i sammanhanget väckta motionerna.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ett par ord i anslutning till frågan om vpk:s yrkanden när det gäller satsning på solvärmesystem.

Sakläget är i denna fråga att delegationen för energiforskning föreslagit 60 miljoner till detta delprogram. Vpk ville öka detta till 70 miljoner, vilket i och för sig inte innebär någon större skillnad, men i regeringspropositionen bantade man ner det hela till 35 miljoner. Med all respekt för att det ändå handlar om en förskjutning i rätt riktning i det här programmet totalt sett tycker jag nog, med hänsyn till vikten av denna typ av energiforskning, att detta var en onödigt kraftig nedskärning. Och jag har litet svårt att förstå hur Bengt Sjönell försvarade den.

Bengt Sjönell nämner den solfångare som AGA tagit fram. Men problemet med solvärmetekniken är ju inte – såvitt jag utan att vara tekniker känner till – tekniken som sådan, för den är inte särskilt svår. Grundproblemen är där lösta. Vad frågan gäller är att ge tekniken en sådan utformning att den kostnadsmässigt blir rimlig.

Jag skulle vilja be Bengt Sjönell utveckla hur det ligger till på det planet, för jag tror att det skulle vara av allmänt intresse för ledamöter, åhörare och läsare av riksdagens protokoll att få en kort lägesrapport när det gäller solvärmens och kostnadsaspekten.

Sedan vill jag ställa ett par frågor till Bengt Sjönell eftersom han var en av centerpartiets representanter i energikommissionen.

Vpk:s representant föreslog i kommissionen att man skulle göra ett principiellt ställningstagande till förmån för en framtida avveckling av kärnkraften i Sverige, men centerns båda representanter ville inte ställa upp på det. Jag kan väl förstå att om man sitter i regeringen vill man inte gå vid sidan av den regeringsdeklaration som regeringsarbetet skall utgå ifrån. Men här var det fråga om ett utredningsarbete, där man mer fritt och förutsättningslöst och på ett bredare plan skulle diskutera hela den svenska energiproblematiken. Där hade det väl ändå kunnat skapa en större klarhet om centern som enskilt parti visat var partiet stod.

Jag frågar efter innebörden i att man inte gjorde detta. Börjar centern faktiskt förskjuta sina praktiska positioner i fråga om inställningen till kärnkraften?

BENGT SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Som svar på Jörn Svenssons sista fråga vill jag säga att vi från centerpartiets sida – speciellt partiets representanter i energikommissionen – inte ändrat position en enda tum i det här sammanhanget. Vi har i energikommissionen hittills klart och tydligt, genom de alternativ vi presenterat, visat en rörelseriktning när det gäller kärnkraften som utan minsta tvivel innebär att den på sikt kommer att avvecklas och skall avvecklas. De alternativ som Birgitta Hambracus och jag har underbyggt och backat upp i kommissionen har den inriktningen.

Emellertid vill jag till Jörn Svensson säga att kommissionens slutbetänkande ännu inte har lämnats. Det kommer – som energiministern sade här

Torsdagen den
25 maj 1978*Energiforskning,
m. m.*

tidigare i dag – att lämnas någon gång i juni, och då kommer vi att definitivt ta ställning till den här frågan. Men inriktningen av vårt arbete i energikommissionen vad avser kärnkraften och dess avveckling är inte att ta fel på.

När det gäller solfångarna betraktar jag den utveckling som redovisats av AGA som utomordentligt intressant. AGA är inte ensamt på det här området, men företaget är såvitt jag kan förstå först. Och det är alldeles klart att den privata industrin gjort väldiga investeringar och satsat oerhört stora belopp för att få fram en solfångare.

Solfångaren sades från AGA:s sida vara särskilt lämpad för de nordiska förhållandena, de speciella förhållanden som råder i den nordliga delen av världen, med ett litet antal soltimmar under vintern men desto fler under sommaren. En helt ny princip har också utnyttjats här som bygger på uppvärmning av luft och inte av vatten.

Detta får väl testas närmare av marknaden. Vad som är väsentligt i sammanhanget är att flera stora svenska industrier satsar mycket betydande belopp just nu på forskning på solvärmekområdet och att det på detta sätt kommer att vara en mycket intressant komplettering till den satsning och det program som har fastställts av utskottet och av föredragande statsrådet i propositionen.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag får väl tacka för beskedet, men jag skulle vara ännu tacksammare, om Bengt Sjönell ville litet mer utveckla det som var kärnpunkten i min fråga, nämligen hur det har framskridit med kostnadsrelationerna för den typ av solenergi som det handlar om, i förhållande till andra, utbytbara energislag. Det är såvitt jag förstår det och inte så mycket den tekniska grundforskningen som är kärnfrågan.

Jag ställer denna fråga dels därför att vpk ju inte är med i utskotten och inte har möjlighet att studera en del material, som annars kan finnas tillgängligt där, dels därför att det har ett mycket stort allmänintresse. Jag vill vidareutveckla frågan litet grand och undrar därför också, varför man gjorde en så stark nedbantning i förhållande till förslagen från delegationen för energiforskning som från 60 till 35 miljoner när det gällde delprogrammet solvärme och från 14 miljoner till 8 miljoner – nästan en halvering – när det gällde åtgärder i transportsystemet. Vi ser ändå hur den svällande privatbilismen blivit ett allt större problem från skilda synpunkter, inte minst energipolitiska. Transportsektorn är en så pass tung faktor i den totala energiförsörjningen att det nog hade varit motiverat att där lägga sig närmare delegationens förslag.

Sedan vill jag ställa ytterligare en fråga, som berör centerns ställningstaganden inom ramen för energikommissionens arbete. Enligt vad jag fattat av Bengt Sjönnells svar kommer man att avge en deklaration om att man alltjämt har en avvikande ståndpunkt gentemot de två andra borgerliga partierna. Men jag förstår inte riktigt varför man inte redan när vpk:s representant i energikommissionen ställde förslaget om antagande av ett principuttalande om att kärnkraften skulle avvecklas kunde ta upp den tanken. Varför vek

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

man undan då?

Jag vill också ställa en annan fråga. Det har sagts mig att det i energikommissionen även har förts fram en tanke på att kommissionen skulle bekräfta och ansluta sig till den långsiktiga målsättning som 1975 års energipolitiska beslut här i riksdagen innebär, nämligen att man efter 1990 skulle ha ett oförändrat totalt energiuttag i den svenska ekonomin. Men inte heller det gick det att få något gehör för. Jag vill fråga Bengt Sjönell, som är en ledande företrädare för centern: Håller ni fast vid tanken på en sådan nolltillväxt efter 1990 eller börjar ni överge även den?

BENGT SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi som företräder centern resp. vpk har ju debatterat många gånger med varandra. Ibland har vi kommit att debattera ideologiska frågor och då kunnat konstatera att vi har olika syn i dessa sammanhang. Vi företräder en marknadshushållning och är bundna av dess lagar och förutsättningar medan vpk företräder en planhushållning. Det tar sig också uttryck i våra olika förslag och politiska ställningstaganden.

När det gäller den nedbantning som Jörn Svensson talar om är det egentligen bara en skenbar sådan. Det första anslag som han nämnde har fastställts till 35 milj. kr., som Jörn Svensson mycket riktigt påvisar. Men det finns en annan post på 34 milj. kr., som betecknas Planering och uppföljning av forskningsinriktat experimentbyggande, och i den verksamheten ingår en försvarlig del av utnyttjande av solvärme, bl. a. i form av lagring av sådan värme. Det är en intressant forskning på gång på detta område, bl. a. på Tekniska högskolan här i Stockholm. När den blir presenterad tror jag att den kommer att väcka uppseende långt utanför landets gränser. I detta sammanhang finns ytterligare pengar till förfogande.

När det sedan gäller solfångaren och kostnaderna för denna har jag bara mycket knapphändiga uppgifter från den demonstration som AGA gjorde. Solfångaren skulle i dag, innan någon massproduktion hunnit komma i gång, om jag minns rätt kosta 1 300 kr. per kvadratmeter. Blir det en massproduktion på området, vilket marknaden snart kommer att ge svar på, tror jag att den blir mycket konkurrenskraftig på samma sätt som de andra alternativa förnyelsebara energikällorna på olika områden håller på att bli det. Utvecklingen är rasande snabb, inte bara inom forskningen utan även på tillämpningsområdet.

Andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

ANDERS WIJKMAN (m):

Herr talman! Det finns en del tillfällen då man känner behov av att om inte reagera så dock något anmärka på de arbetsförhållanden som vi här har. I korthet vill jag säga att det sätt på vilket vi nu grupperat den här debatten är något olyckligt; vi kommer att få föra upprepade resonemang om ungefär samma frågor. Det hade varit betydligt bättre att gruppera debatten

annorlunda. Om detta inte är möjligt med hänsyn till den ordning som gäller för riksdagen tycker jag att talmanskonferensen omedelbart skulle se över den ordningen. Jag tror att vi alla skulle vinna på den.

Jag vill inledningsvis något beröra vad statsrådet Johansson sade till Jörn Svensson. Det gällde två kommentarer. Den ena var av saklig innebörd, men den var något egendomlig. Olof Johansson sade att han höll med Jörn Svensson om att kärnkraften och oljan hade det positiva samband som Jörn Svensson påstod att de hade – en utbyggnad av t. ex. kärnkraften skulle obönhörligen föra med sig en ökad användning av oljan.

Detta kan vara ett riktigt påstående, men det är inte på något sätt ett allmängiltigt påstående.

Det andra yttrandet var mera en reflexion i anledning av den politiska kommentaren om kommunistpartiets delning. Jag skulle inte alls beklaga om man fortsatte denna delningsprocess och försvann ur denna kammare.

Sedan vill jag säga ytterligare en sak till Jörn Svensson, som ställde så många frågor till Bengt Sjönell om energikommissionen. Jörn Svensson har ju en representant för sitt parti med i denna kommission, en mycket duktig kraft för övrigt. Det är riktigt att Per Kågeson har kommit med förslag om att man skulle försöka uttala sig för något slags oförändrat energiuttag efter 1990. Men förslaget har nästan enhälligt avvisats just med hänvisning till att i ett läge, där man i alltmer ökad utsträckning anpassar sig till förnyelsebara energiformer såsom olika former av solenergi, är det ganska poänglöst att diskutera antalet kilowattimmar eller antalet terawattimmar. Det intressanta är att diskutera nivån på den förbrukning som rör ändliga energiråvaror. Men att tala om den totala balansen på det sätt man gjorde 1975 tror jag att var och en som granskat detta ur fysikalisk synvinkel inser vara ganska poänglöst.

Så, herr talman, till några allmänna reflexioner.

Alla de studier av energikonsumtionen i världen och energisituationen som företagits under senare år pekar entydigt på att det kommer att bli problem att klara försörjningen och efterfrågan under de kommande decennierna. Även om efterfrågan kommer att öka långsammare än vi tidigare varit vana vid får vi räkna med att totalt sett världsefterfrågan av energiråvaror är minst dubbelt så stor som i dag i slutet av 1990-talet. Det här beror inte främst på att industriländernas konsumtion fortsätter att öka med 5–6 % årligen, utan det är dels en funktion av folkökningen, dels en funktion av att tack och lov många utvecklingsländer har börjat få fart på åtminstone delar av sina ekonomier och därför i konsekvensens namn också efterfrågar mera energi.

När man nu skall försöka klara ut hur den ökade världsefterfrågan skall tillgodoses är det naturligt att börja med en analys av dagens struktur på utbudssidan. Där spelar, som vi har hört i dag, oljan en mycket dominerande roll. Tillsammans med gas är andelen där 70 %. Därutöver har vi kolet på mellan 15 och 20 % och resten utgörs av ved, olika former av solenergi, vattenkraft samt uran.

Om nu världsefterfrågan lågt räknat fördubblas fram till år 2000, kan vi då

räkna med ungefär samma struktur på utbudssidan som i dag? Svaret är med all säkerhet nej. Vi har övertygande material som talar för att oljeproduktionen kommer att nå en toppnivå någon gång under 1980-talet och därefter successivt avta i omfattning. Detta beror på en lång rad olika förhållanden: dels har andelen nyupptäckta fyndigheter successivt avtagit, dels har det blivit betydligt dyrare att producera olja, eftersom de nya fyndigheterna oftast förekommer i områden med besvärliga geologiska förhållanden. Till detta skall läggas den politiska viljan hos producentländerna. Vi kan inte räkna med att dessa kommer att vilja satsa allt för att klara den fysiska efterfrågan kortsiktigt och på bekostnad av uthålligheten i resp. lands reserver på lång sikt.

Exakt hur marknaden kommer att utvecklas går det inte att säga. Av betydelse är naturligtvis också konjunkturutvecklingen samt de olika insatser som görs för bättre hushållning och alternativ energiproduktion. Men jag tror att vi alla mår bäst av att vi ställer in politikens planering på att det kan bli problem med oljeförsörjningen redan i början eller mitten av 1980-talet.

Låt mig, herr talman – och detta skulle kanske vara det nya i dag från min sida – för ett ögonblick litet mer specifikt gå in på frågan om producentländernas vilja att öka sin egen produktion.

Vi vet att en stor del av världshandeln med olja sker med länderna i Mellersta Östern. Det är ungefär en och en halv miljard ton av världens produktion som varje år kommer därifrån. Av denna volym svarar enbart Saudi-Arabien för ungefär en tredjedel, dvs. man pumpar där årligen upp ungefär 500 milj. ton olja – en volym som är cirka 15 gånger större än Sveriges konsumtion per år i dag. Saudiaraberna får på det sättet över 200 milj. kr. i oljeintäkter per år. Landet är stort till ytan, men det har en liten folkmängd. Endast ungefär hälften av dessa inkomster når en produktiv användning inom landet, och resten placeras på kort räkning i det internationella banksystemet. Saudi-Arabien kan alltså utan några som helst ekonomiska problem halvera sin oljeproduktion och ändå fullgöra sina utvecklingsplaner. Att man producerar så mycket som man gör i dag får väl bl. a. förklaras av det nära samarbete som förekommer mellan Saudi-Arabien och Washington, dvs. Saudi-Arabien pumpar i dag upp tillräckligt mycket olja för att marknaden skall kännetecknas av ett överskott, med påföljd att priserna i alla fall inte i dag eller på kort sikt rakar i höjden.

Denna politik från Saudi-Arabien sida kritiserar starkt både inom landet och bland landets arabiska grannar. Länder som Irak, Algeriet, Iran och Libyen har mycket stora behov att fylla – kanske inte Libyen, men de andra – och önskar sig inget annat än högre priser och helst ökad oljeutvinning för egen del. Deras möjligheter att uppnå något av dessa mål under de närmaste åren är obetydliga så länge Saudi-Arabien på grund av sin stora kapacitet kan reglera marknaden.

Även inom Saudi-Arabien finns kritik. Det finns de i administrationen som ifrågasätter varför Saudi-Arabien skall pumpa mer olja än vad man har produktiv användning för. De inkomster man får, och som ej resulterar i egna utvecklingsprojekt, är sämre skyddade mot inflation, menar man, än om

oljan fick vara kvar i marken. Denna – låt oss kalla det teknokratiska – gruppering vinner enligt amerikanska analyser allt starkare fotfäste och har dessutom numera fått en bundsförvant i vad vi kan kalla de ortodox-muslimska kretsarna. Bland de mera rätttroga muslimerna ifrågasätts hela den ökande internationaliseringen i landet, som har blivit en följd av de stora oljeintäkterna, eftersom man menar att just internationaliseringen riskerar att fördärva kultur, tradition och religion.

Jag har, herr talman, med detta velat visa hur utomordentligt farligt vi lever. Vi har tidigare känt oro inför risken av en väpnad konflikt mellan Israel och arabstaterna och för den inverkan på oljeproduktionen som en sådan konflikt kunde få. Vi har dock hittills, tycker jag, i den svenska debatten försummat att notera att även rent inrikespolitiska skeenden i delar av arabvärlden kan få högst dramatiska konsekvenser för oljemarknaden. Saudi-Arabien är därvid det intressantaste landet att följa, eftersom landet dels har en fysisk möjlighet att kraftigt öka sin produktion utöver dagens nivå, dels har en möjlighet rent ekonomiskt sett att minska produktionen utan uppoffringar. En halvering av Saudi-Arabiens produktion skulle leda till en helt ny situation: knapphet på olja, ökande priser.

Tillbaka till frågan: Hur skall man klara energiefterfrågan under de kommande decennierna? Om nu inte oljan kan öka i absoluta tal och därmed inte hålla sin andel av försörjningen, måste vi söka andra energikällor. Gasen har nämnts här i dag, men jag tror att vi alla är överens om att rent uthållighetsmässigt klarar den inte situationen mycket längre än oljan. Kolet skulle kunna ge stora möjligheter, men miljö- och klimatriskerna vid en ökad kolanvändning är så uppenbara i dag att få experter vågar ge grönt ljus för en massiv expansion på kolsidan. Återstår gör olika former av solenergi samt uranet.

Entydiga slutsatser av de många analyser som gjorts av de förnyelsebara energikällorna här och utomlands pekar på att vi före slutet på 1990-talet endast kan räkna med marginella tillskott. Lokalt i vissa länder kan man komma långt med vattenkraft, solvärme, jordvärme osv., men totalt sett kan det inte vara fråga om mer än högst 5–10 % av världskonsumtionen under den kommande 15–20-årsperioden.

Inte heller uranet kan ensamt lösa våra problem. Det har ibland låtit så i debatten, men så är ju inte fallet. En andel av världsförsörjningen på litet drygt 10 % i slutet av 1990-talet torde vara det högsta vi kan räkna med. Men det är viktigt att komma ihåg att uranet finns som ett kommersiellt alternativ i dag – fullt utvecklat – och att den civila kärnkraften i en mängd sammanhang kan medverka till att delvis ersätta oljan. Det gäller kraftproduktion, det gäller industriella processer, det kan också gälla vissa uppvärmningsändamål.

Slutsatsen av detta resonemang blir att hur man än vänder och vrider på siffermaterial och prognoser så framstår det som svårt i dag att se hur världen skall kunna klara sina energiproblem under perioden från mitten av 1980-talet och framåt. Det är möjligt att vi lär oss bemästra kolets problem. Det är möjligt att solenergin i vissa tillämpningar kan utvecklas snabbare än vad vi tror i dag. Det är möjligt att kärnenergin med användande av andra

reaktortyper kan klara en större del av försörjningen. Men vi vet det inte i dag. Det finns en lång rad oklarheter när det gäller miljö, säkerhet och kostnader för alla de här energislagen. Det enda vi vet är att oljeepoken är på väg att ta slut och att vi i denna situation av osäkerhet – en fundamental sådan – måste satsa brett och ambitiöst på olika alternativa vägar för att klara försörjningen. Det finns alltså ingen enskild energikälla som kan klara den här situationen. Vad som behövs är en kombination av åtgärder på hushållningssidan och när det gäller alternativa energikällor.

Jag hoppas, Jörn Svensson, att jag med denna ganska korta analys har vederlagt en del av de upprepade påståendena om att vi har ett slags blind tro på att kärnkraften skulle lösa alla problem. Den tron finns inte inom mitt parti – den har aldrig funnits. Påståendet blir inte riktigare för att det upprepas.

Helt uppenbart för mig är att vi som situationen ter sig i dag måste behålla handlingsfriheten. Det vore ett stort vågspel och ett stort risktagande att i dag utesluta något eller några av de alternativ som finns med i diskussionen. Det är många som vill säga ett bestämt nej till kolet på grund av bl. a. miljöriskerna.

Det är många som vill utveckla kärnkraften redan i dag med ungefär samma argument. Till dem vill jag, herr talman, säga att en sådan linje framstår som omöjlig för mig i det läge vi befinner oss. Vi kan komma att behöva både kol och kärnkraft under åtskilliga decennier framåt. Det vore direkt missvisande att hävda i dag att vi på sikt helt och fullt, till hundra procent kan klara oss enbart med hjälp av solenergi. Det är möjligt att det kan gå. Det är rimligt att ställa in målet på att försöka nå just detta, men vi har absolut inget underlag i dag för att säga att det verkligen kan bli på det viset.

Däremot ger jag Bengt Sjönell rätt i att mycket av den överdrivna skepsis och tveksamhet som fanns gentemot olika former av förnyelsebar energi 1975 nu är bortsopad. Och där har naturligtvis centern gjort en insats i debatten.

När det så gäller de i dag aktuella utskottsbetänkandena vill jag utöver vad som har anförts av statsrådet Johansson och Bengt Sjönell säga följande.

Den av regeringspartierna överenskomna byggnadstakten för Forsmark 3 kan naturligtvis diskuteras. Det blir problem för Vattenfalls ledning, för dem som direkt är ansvariga för projektet och för alla dem som jobbar på projektet. Men det är något av en nödvändig konsekvens av den nya situation som har inträffat i och med villkorslagen. Den byggnadstakt som nu föreslås innebär att projektet kan fullföljas fram till det beslut som skall fattas i slutet av detta år eller början på nästa. Tanken är att vi vid det tillfället både skall avgöra kärnkraftprogrammets totala storlek och, mer specifikt, Forsmark 3-reaktors roll i det programmet. Jag vill, herr talman, eftersom detta hänger så intimt ihop med KBS-projektet, gärna deklarerera att jag efter en preliminär genomgång av de svenska remissvaren har fått en alltmer positiv syn på möjligheterna att detta förslag skall kunna accepteras. En lång rad av de mest kompetenta svenska remissorganen har tillstyrkt förslaget. Det innebär inte att det inte fortfarande kan dyka upp nya frågor, som kan förändra den här

bilden, men min preliminära bedömning är att det förslag till lösning på avfallsproblemen som kraftindustrin har lagt fram uppfyller mycket höga krav.

När det gäller Ringhals 3, dvs. den reaktor som är direkt föremål för den här remissbehandlingen, har socialdemokraterna i olika sammanhang riktat hård kritik mot den försenade idrifttagningen. Olof Johansson har redan pekat på det budgettekniskt felaktiga i er reservation. Jag vill till detta bara säga att den argumentation som förs är något egendomlig. I sin argumentation bortser nämligen socialdemokraterna helt från att vissa omständigheter som finns i verkligheten, helt oavsett villkorslagens existens, har gjort att idrifttagningen försenats. De befarade rostangreppen på vissa generatorer i Ringhalsanläggningen gjorde att både strålskyddsinstitutet och kärnkraftsinspektionen under ca fyra månader bordlade frågan om idrifttagning enligt atomenergilagerna. Socialdemokraterna har avfärdat hela den här problematiken som svepskäl. Därmed har man, herr talman, indirekt anklagat säkerhetsmyndigheterna på området för att inte uppträda korrekt. Jag tycker att det här agerandet är anmärkningsvärt och vill ställa en direkt fråga till den socialdemokratiska oppositionen: Menar ni att SKI och SSI har bordlagt Ringhals 3-frågan helt i onödan, eller är det så att socialdemokraterna, om de hade suttit kvar i regeringsställning, hade bortsett från myndigheternas tveksamhet på den här punkten och gett laddningstillstånd trots att behandlingen inte var klar?

När det så gäller forsknings- och utvecklingsprogrammet kan jag bara konstatera att det råder bred enighet om detta program. Det är fråga om stora summor, och vi får verkligen vara noga med att kräva en mycket ordentlig uppföljning av programmet. Det är också viktigt att betona värdet av internationellt samarbete, dels för att utbyta erfarenheter, dels för att undvika onödigt dubbelarbete och därmed nedbringa kostnaderna.

Min kollega Sten Svensson kommer att mer i detalj ta upp det betänkande som berör uranprospektering och verksamheten i Ranstad. Jag vill bara uttala min tillfredsställelse över att vi lyckats nå enighet om värdet av att på den här nivån översiktligt ta reda på var det finns uran i landet och även – specifikt – vilka kostnader en framtida brytning skulle vara förenad med. Uranet kan komma att visa sig vara en stor tillgång för vårt land, och vi får närmare ta upp hela den här frågan i samband med det energipolitiska beslutet senare.

Låt mig dock i sammanhanget ta upp en liten detalj i den debatt som förts om uranet. Flera ledande socialdemokrater, däribland Carl Lidbom, har vid olika tillfällen gjort sig till tolk för uppfattningen att vi snarast bör försöka exportera uran. Carl Lidbom har därvid uttryckt sig som om vi på kort sikt skulle kunna exportera ganska stora mängder uran och tjäna mycket pengar. Det bero på att herr Lidbom inte är särskilt väl insatt i den här frågan. Det skulle nämligen, om vi i dag bestämde oss för en brytning, ta avsevärd tid innan vi skulle kunna komma upp i sådana kvantiteter att vi kan exportera. De mest entusiastiska på området har räknat med att nettoexport kan bli aktuell först i början av 1990-talet. Jag förutsätter då naturligtvis att vi, innan vi på allvar skulle börja exportera, har försett våra egna i drift varande

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

reaktorer med uran.

Med detta vill jag inte säga att uppfattningen att Sverige skall exportera uran skulle vara helt felaktig. Vi kan komma i ett läge där det framstår som rimligt, men det är då viktigt att vi för debatten sakligt och inte försöker inbilla allmänheten – medvetet eller omedvetet – att uranexporten skulle vara en stor guldgruva, och det mycket snart bara vi fattade beslut om brytningen.

Så några ord om oljeprospekteringen. Jag tror att det är viktigt att vi nu trappar upp den verksamheten, inte minst därför att en lång rad av våra grannländer, som i många fall befinner sig i en mindre besvärlig situation än vi gör, har ägnat mycken möda, mycken tid och mycket pengar på den här verksamheten. Det är alltså osäkert vad verksamheten kan ge, och det har Olof Johansson redan sagt. Ingen skall inbilla sig att vi här redan på 1980-talet kommer att få stora oljeströmmar till vårt land. Men den kan, vilket påpekats här i debatten, också vara ett lämpligt sammanhang för svenska företag att på olika sätt medverka när det gäller investeringar, utrustning och annat som behövs för verksamheten. Det är därför också naturligt för oss inom den borgerliga majoriteten att med det förslag vi lagt fram och som finns i propositionen, stödja svenska företag helt oavsett vilka ägare som står bakom dessa.

Volvoexemplet visar att det är just enskilda företag med sina kontakter och kunskaper om marknaden som har de största förutsättningarna att nå framgång i sådana här sammanhang. Vi har tidigare sett att Nynäs Petroleum har lyckats slå in sig i vissa nischer när det gäller norskt samarbete. Här har vi ett nytt exempel på ett stort företag som lyckats med något sådant.

Det är att förenkla situationen att tro att just statliga företag av typ Svenska Petroleum skulle vara bäst ägnade att syssla med sådant. Därför tycker jag att den socialdemokratiska reservationen är mycket egendomlig. Konsekvensen av den måste bli att ni socialdemokrater, om ni kommer i regeringsställning och Volvo något halvår efteråt kommer och säger att man fått andelar i en del block och nu vill ha bidrag ur oljeprospekteringsfonden, skulle säga: Nej, ni får inga pengar till detta. Ni skall satsa allt av egna pengar, av egna vinstmedel. Vi ger bara till Svenska Petroleum.

Herr talman! Svenska Petroleums politik över huvud taget i energifrågan måste tas upp till mycket noggrann analys, men det får anstå tills det stora energipolitiska beslutet fattats. Utifrån den utgångspunkten betraktar jag det förslag som här läggs om oljeprospektering mera som ett provisorium. Med detta har vi inte rätt ut den roll som Svenska Petroleum skall spela i framtiden, åtminstone inte från moderat sida.

Herr talman! Så något om gasen. Naturligtvis är det bra att vi tar reda på förutsättningarna, ekonomiskt, miljömässigt osv., att plocka in gas i det svenska energisystemet. Men här vill jag bara anföra två synpunkter. För det första är det högst tveksamt om försörjningstryggheten, totalt sett, skulle öka vid en gasintroduktion. För det andra kommer, hur man än ser på frågan, en introduktion av gas att bli avsevärt mycket dyrare än den olja som man i första hand skulle byta ut. Min fråga är: Har vi inte tillräckligt många

energialternativ att satsa på, framför allt när det gäller de nya och i stor utsträckning ännu outforskade energislagen? Har vi inte tillräckligt stort behov av pengar på dessa områden för att, utan att försörjningstryggheten förbättras, sprätta i väg hundratals miljoner varje år i subventioner för att få del av gasen? Jag ställer bara frågan, och jag har inte dragit någon entydig slutsats ännu.

Jag vill alltså peka på att det här finns en lång rad problem av både försörjningsmässig och kostnadsmissig art.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Några kommentarer till Anders Wijkmans anförande.

Jag tvivlar inte alls på att moderaterna gärna ser att vpk försvinner ur denna kammare vid nästa val. De har i det avseendet gemensamma intressen med apk, och jag kan bara önska de båda grupperingarna lycka till i det nyfödda samarbetet. Jag förstår också Anders Wijkmans inställning till vpk utifrån den synpunkten att det faktiskt bara är vpk som i den här kammaren i varje väsentlig fråga för en obönhörlig strid mot den moderata politiken. Det tror jag nog att väljarna bör notera.

Det är riktigt som Anders Wijkman säger att det inte finns någon allmängiltig koppling mellan förhöjd elkonsumtion och förhöjd oljekonsumtion. Det gäller inte för alla ekonomiska system och för alla ekonomiska strukturer. Men det gäller uppenbarligen för den svenska, eftersom de mest elkrävande industrierna samtidigt är de mest oljekrävande.

Sedan säger Anders Wijkman – något förvånande – med det lätt arroganta statsmannatonfall som endast Anders Wijkman är mäktig att vi nu inte behöver bry oss om beslutet från 1975 att man efter 1990 skall inrikta sig på en given nivå för det totala energiintaget. Eftersom vi kommer att få förnyelsebara energikällor, behöver vi inte hålla på det ställningstagandet, menade Anders Wijkman. Det var nu en ganska vittgående deklaration när det gäller att sopa undan 1975 års energipolitiska beslut. Om det var någon punkt som alla partier faktiskt var eniga om i det beslutet, så var det just att man skulle inrikta sig på ett stabilt totalt energiintag efter 1990. Då måste det väl ändå vara något logiskt fel i det Anders Wijkman säger. Om man kan garantera en ekonomisk tillväxt – vilken form man nu än ger den – genom ökad effektivitet och genom förskjutningar i den inre ekonomiska strukturen, som gör att man slipper ett ökat energiintag, så måste det för det första bli billigare med hänsyn till att man då behöver investera mindre i energisystemen och för det andra leda till att man snabbare kan bringa ned de miljöfarliga energikällornas relativa och absoluta betydelse i energibalansen – olja, kol, kärnkraft – och nå en snabbare förstärkning av den relativa positionen för de förnyelsebara energislagen. Detta måste väl ändå vara en fördel, och därför kan det aldrig vara likgiltigt att man nu springer ifrån 1975 års beslut om totalnivån efter 1990.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

INGVAR CARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wijkman ställde en fråga om laddningen av Ringhals 3. Från borgerligt håll påstås att laddningen av Ringhals 3 skulle ha blivit försenad, även om vi inte hade haft villkorslagen. Anledningen skulle ha varit risken för rostangrepp på ånggeneratorer i reaktorn. Detta påstående är en efterkonstruktion för att i någon mån släta över regeringens handlingsätt. Det har hela tiden stått klart att den eventuella risken för rostangrepp inte utgjorde något säkerhetsproblem. Möjligen är den ett ekonomiskt problem för ägarna, dvs. Vattenfall. Det finns ju t. o. m. en amerikansk metod för att byta ut ånggeneratorerna även sedan reaktorn tagits i drift. Det hade alltså inte behövt utgöra något hinder för att ladda den.

Då frågar herr Wijkman om vi vill påstå att myndigheterna har bordlagt ansökan i onödan. Det är ju ganska klart att myndigheterna, dvs. kärnkraft-inspektionen och strålskyddsinstitutet, inte gjorde sig någon brådska med behandlingen när det var uppenbart att regeringen av andra skäl skulle skjuta upp sitt beslut. Jag finner att den handläggningen är ganska logisk och att ansvaret därmed helt och hållet ligger på regeringen.

Sedan, herr talman, är jag mycket förvånad över att ingen av de borgerliga representanterna – inte heller herr Wijkman – har svarat på vad beslutet i fråga om Ranstad innebär. Innebär det att det nu öppnas möjligheter för en brytning som kan testas i industriell skala?

I slutet av sitt anförande frågade herr Wijkman om staten här inte borde notera att det privata företaget Volvo klarar det här bättre på egen hand än om staten blandar sig i det. Han gjorde det i polemik mot att vi ansett att statliga pengar på oljeområdet bör satsas på ett statligt företag.

Tänk om den svenska regeringen hade funderat på detta innan den tog ställning till Volvos ansökan om att få ett statligt stöd, som skulle ha medfört att hela biltillverkningen kunnat klaras med svenska medel! Men då sov den svenska regeringen och missade därmed möjligheterna att behålla Volvo i svensk ägo och se till att de jobb som i framtiden kunde skapas hamnade i Sverige. Den liberala och konservativa inställningen gjorde att regeringen därmed spelade bort de möjligheterna. I stället handlade den norska socialdemokratiska regeringen.

Det är där den avgörande kritiken mot den borgerliga regeringen och de borgerliga partierna sätts in. När den inhemska hjälpen inte gick att ordna, förklarade vi att det var bättre att ett annat land, t. ex. Norge, gick in och gjorde en satsning så att Volvo inte fick allvarliga problem med finansieringen.

ANDERS WIJGMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde inte att ämnet för denna debatt var att diskutera var Volvos tillverkning av bilar skall äga rum i framtiden. Jag tror att vi får flera tillfällen att föra den debatten. Varken Ingvar Carlsson eller jag vet något mer exakt om de diskussioner som förts mellan Volvoledningen och den svenska regeringen. Jag tycker alltså att det är ganska poänglöst att i en debatt om energipolitik och oljeletning blanda in den saken.

Jag hävdar bestämt att det som nu skett, där Volvo uppenbarligen har garanterats att få andel i ett antal block som skall delas ut söder om 62:a breddgraden, är någonting väldigt positivt. Den enda poängen med mitt resonemang var att jag tror att det är enklare och ger större resultat om enskilda företag, framför allt sådana som har kompetens på detta område sedan lång tid tillbaka, skaffar sig koncessioner. Det är fel att tro att just Svenska Petroleum, bara därför att det är statligt, skulle ha dessa goda möjligheter. Svenska Petroleum är ett ganska nytt företag, men att leta olja är något mycket komplicerat.

Jag har redan sagt till Ingvar Carlsson att jag har avstått från att i detalj gå in på Ranstad. Sten Svensson kommer att göra det om någon halvtimme.

Jag har inte bestritt att senareläggningen av reaktorn vid Ringhals 3 har fått ekonomiska konsekvenser. Jag har sagt att det är en naturlig konsekvens av villkorlagen. Men jag har också konstaterat att rostangreppen har haft betydelse i sammanhanget. Så sent som för några dagar sedan läste jag en reserapport, som strålskyddsinstitutets experter författat sedan de varit i USA någon gång i februari-mars och rett ut denna fråga. Det är inte så enkelt som Ingvar Carlsson vill göra gällande.

Man var på det klara med att man skulle kunna byta ut de rostiga generatorerna om rostangreppet blev allvarligt efter fyra fem års drift. Strålskyddsinstitutets tvekan gällde huruvida detta kunde ske utan en väldigt stark ökning av stråldoserna för personalen. Då skulle konsekvensen bli att man fick utnyttja ett stort antal personer för denna åtgärd. Jag skulle inte vilja bagatellisera den frågan så mycket.

Jag håller med Jörn Svensson om – jag tror att vi inte står så långt från varandra när det gäller just denna detalj – att det naturligtvis är intressant, om man har den ambitionen att hålla en stabil energianvändning. Men tanken löper fel om man bara ser på den totala balansen. Det är relevantare och viktigare att se på användningen just av de energiråvaror som det råder allvarlig brist på och där vi har stora miljöproblem. Kommer man i framtiden över till en huvudsaklig försörjning med solenergi är faktiskt den totala nivån ganska ointressant.

INGVAR CARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan fortfarande inte komma ifrån att detta tal om rostangrepp inte är någonting annat än en undanflykt, en bland många andra, från den borgerliga regeringens och de borgerliga företrädarnas sida. Det är en undanflykt för att skymma bort det faktum att man bedriver en dålig energipolitik, en dag-för-dag-energi politik som ekonomiskt, kunskapsmässigt och när det gäller tryggheten för de anställda innebär väldigt förluster.

Sedan var det inte jag som förde in Volvo i debatten. Det var en företrädare för regeringen som gjorde det. Men för man in Volvo i diskussionen, då måste vi diskutera den affären i alla dess delar, inte den relativt lilla bit som utgörs av oljeprospektering i Nordsjön. Vi har mycket allvarlig kritik att anföra mot hur regeringen har skött hela denna fråga, både vad gäller själva biltillverkningen

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

och att samhället på grund av bristande aktivitet från regeringens sida överlåter oljedelen åt ett privat företag. Det är ganska häpnadsväckande i 1970-talets Sverige att någonting sådant sker.

Jag uppfattar debatten även i denna fråga som ett försök att skyla över regeringens passivitet, som ju är uppenbar för alla, även med de bristfälliga informationer vi har. Påtagligt är att inte bara den stora allmänheten är dåligt informerad, utan det är uppenbarligen även representanter för regeringspartierna.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Man börjar visserligen bli van vid att stora moderata statsmän träder upp och uttalar sig på även de andra regeringspartiernas vägnar utan att ta reda på vad dessa partier egentligen tycker och tänker – det har moderaternas partiledare gjort i ett uppseendeväckande sammanhang för någon dag sedan. Tydligt vandrar Anders Wijkman i den stores fotspår i det stycket. Det beslut som togs i enighet och som alltså är ett gällande riksdagsbeslut – ännu så länge – om att man skall inrikta sig på att ha ett stabilt energiintag efter 1990 klassificeras nu av Anders Wijkman som en intressant ambition. Det är naturligtvis intressant, säger han, om man har den ambitionen.

Egentligen tycker Anders Wijkman att det spelar ingen roll om man har den ambitionen eller ej. Vad som beslutades 1975 är han färdig att springa ifrån, och jag frågar: Gäller det för andra företrädare för moderata samlingspartiet, och gäller det för de andra regeringspartierna? I så fall är det ju ett smått sensationellt uttalande som Anders Wijkman här har lyckats åstadkomma. Eller också talar han utan att ha någon som helst förankring för vad han påstår – det är det andra tänkbara alternativet.

Dessutom måste det Anders Wijkman säger vara i sak fel. Det kan ju aldrig vara ointressant hur det är med den totala nivån för energiintaget. Låt mig anföra ett enkelt räkneexempel.

Antag att man i ett givet läge har 100 TWh av miljövänlig energi att stoppa in i det totala systemet. Beroende på om det totala energiintaget i systemet då är 500 TWh eller 600 TWh så påverkas den icke miljövänliga delen av det hela. I det ena fallet måste man ha 400 TWh av miljöskadlig energi eller energi med miljömässiga konsekvenser som man inte gärna vill ha, och i andra fallet måste man ha 500. Skillnaden mellan de bägge fallen är att man i det ena måste använda 100 TWh mer av sådana energislag som man anser vara miljöfarliga eller skadliga.

Därför kan det aldrig vara likgiltigt vid vilken total nivå man försöker planera energiintaget vid en given mängd förnyelsebar energi.

ANDERS WIJKMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att den som regelmässigt år efter år brukar mästra både Gud och hela världen från kammarens talarstol borde hålla sig för god för att recensera andra ledamöters beteende, vare sig det nu gäller klädsel eller uttryckssätt. Jag har inte försökt uppträda som representant för delar av

regeringen, för andra inom mitt parti eller för majoriteten i energikommis- sionen. Jag har redogjort för någonting så enkelt som att jag själv tillsammans med ett stort antal ledamöter i energikommisjonen kommit till den uppfattningen att det leder tanken fel om man stirrar sig blind på den totala balansen. Det viktigaste är att sätta mål för sig, att användningen av olja, kol och uran, för att ta några exempel, icke får överstiga en viss nivå.

Jag håller med om att den totala nivån är intressant, men den kan inte vara det primära målet för planeringen. Man får strukturera upp det här problemet.

Jag tror alltså inte att åsiktsskillnaden är så stor. Lyssna på vad jag säger, Jörn Svensson, och märk att ambitionen är precis som för Jörn Svensson: att komma ifrån så mycket som möjligt att använda vad Jörn Svensson kallade för miljökadliga energikällor.

När det gäller Ringhalsproblematiken och SSI lär Ingvar Carlsson och jag inte komma längre. Jag tycker Ingvar Carlsson skall ta fasta på att jag inte försöker bestrida att Ringhals 3 är försenat, att detta kostar pengar och att det kan innebära problem, inte minst för dem som jobbar inom denna industri. Jag erkänner det förbehållslöst.

Men jag är mycket tveksam om de beräkningar ni har gjort i reservationen är riktiga. Dessutom menar jag att man inte kan bortse från strålskyddsins- titutet och korrosionen.

Till sist, herr talman, vill jag säga att det vore ganska farligt för det här landet om vi i fortsättningen skulle leva efter den socialdemokratiska reservationen när det gäller hur oljeprospekterings pengar skall fördelas och hur man skall säkra försörjningstryggheten på oljesidan. Skall vi leva efter maximen att i första hand satsa allt på det statliga oljebolaget Svenska Petroleum, då befarar jag att det ger betydligt mindre trygghet och mindre olja i kranarna än om vi har en mindre doktrinär syn och erkänner att det finns många privatföretag som har väl så god chans att lyckas på detta område.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag begärde ordet när Ingvar Carlsson gjorde sina mest nationella utsvävningar. Jag tycker det är bedrövligt, för att uttala sig rakt på sak, att en socialdemokratisk politiker står här i kammaren och uttalar sig som om allt svenskt även i fortsättningen skall vara svenskt, samtidigt som han i olika sammanhang, i Nordiska rådet och i internationella fora, talar om internationellt samarbete.

Vad är det för fel om de nordiska länderna Norge och Sverige kan samarbeta på ett balanserat sätt på energi- och industriområdet?

Jag har tidigare redogjort för att det är klart och entydigt att det krävs ett industriellt överförande till Norge på något eller några områden för att vi skall få ett motsvarande överförande till Sverige på det energipolitiska området. Detta är huvudfrågan.

Jag tänker inte nu diskutera vad den ene eller andre har gjort. Den svenska regeringen har deklarerat att vi är beredda att positivt pröva frågan. Vi har följt den så noga som vi har behövt göra med hänsyn till de ställningstaganden

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

som väntar oss framöver som en konsekvens av det avtal som har slutits.

Ingvar Carlsson säger att det är fråga om att överlåta oljeletningen till Volvo. Det är inte alls fråga om det. Men jag har en liten fråga att ställa till de socialdemokratiska reservanterna. Ni vill inte ha den olja som Volvo har rättighet till, i varje fall har ni talat om detta i era reservationer. Vad är det för fel på den oljan? Ett bifall till era reservationer innebär ju att den oljan går ut på världsmarknaden.

Sedan vill jag rätta till en sak. I den tidigare diskussionen kunde man i varje fall få ett intryck av att det här fanns någon sorts motsatsförhållande mellan privata intressen och Svenska Petroleum. Det är inte så. Anders Wijkman, och jag utgår ifrån att ni inte heller menar det. I Petroswede äger Svenska Petroleum 50 % av aktierna. Övriga 50 % ägs av en rad privata företag. Petroswede tillsammans med OPAB – och den personal som i stort sett är gemensam för dessa två företag – är den sakkunskap som vi har på prospekteringsområdet och som vi skall vara rädda om och ta vara på.

Jag skall inte särskilt mycket lägga mig i debatten om korrosion i Ringhals 3. Men jag ställer mig gång på gång frågan: Varför är det så att alla hänsyn måste vika för socialdemokraterna så fort det gäller kärnkraft? Då gäller inte vanliga försiktighetsregler gentemot arbetsmiljön. Då tar man inte hänsyn till att en riksdagsmajoritet har beslutat om en lagstiftning. Då finns det bara en sak att göra: Rusa på så snabbt som möjligt, och titta efter problemen sedan!

INGVAR CARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad Olof Johansson sade i den senaste delen av sitt inlägg var så osakkunnigt och så ovederhäftigt att det nästan är pinsamt att behöva bemöta det i riksdagens talarstol. Det lät precis som om Olof Johansson inte vet om den rad av försiktighetsåtgärder som har omgärdat och omgärdar kärnkraften i det här landet och som är mer långtgående än i något annat land. Jag tycker det är bedrövligt med en energiminister som uttalar sig på det sättet.

Får jag sedan säga något beträffande Volvoaffären, som jag alltså nu fick bekräftat att Olof Johansson fört in i den här debatten. Han talar om nationella utsvävningar. Verkligheten är ju att Volvo och Saab diskuterade sammanslagning. Man önskade en aktivitet från regeringens sida, och enligt Volvochefen var den svenska regeringen oförmögen att fatta vad det här rörde sig om och göra något positivt. I det läget tvingades Volvo att uppsöka en annan regering – en socialdemokratisk regering i Norge. Då möttes man av handlingskraft.

Vi har den uppfattningen att det hade varit bra om vi hade haft en strukturfond och kunnat lösa de här problemen. Det missade man. I och med att man missade det, var det naturligtvis mycket bättre att Volvo vände sig till Norge än till ett multinationellt kapitalistiskt företag. I Norge möttes man av en socialdemokratisk regering som hade en viss förståelse för hur man skulle handla.

Denna del av diskussionen kan statsministern lämpligen fortsätta efter de

frågor som bl. a. Thage Peterson har ställt.

När det gäller statliga pengar till oljeprospektering hävdar vi den enkla principen att om skattebetalarna skall satsa pengar på oljeprospektering och det blir vinster på oljeprospekteringen, skall skattebetalarna ha de vinsterna – de skall inte lämnas till privata företag. Vill sedan Volvo till sitt avtal med den norska regeringen lägga ett oljeavtal, så får Volvo självfallet göra det. Om det är ett bra eller ett dåligt avtal kan inte jag bedöma; vi har inte fått de informationer som skulle behövas för en sådan bedömning. Jag tvivlar på att Olof Johansson, landets energiminister, vet tillräckligt mycket om den här saken för att ha en uppfattning. Han har ju varit helt bortspolad i den diskussion som förts om detta – på grund av sin ineffektivitet i den här frågan, på grund av regeringens allmänna oförmåga att fatta Volvos problem.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Nu fick vi höra ett sakligt inlägg, i synnerhet på slutet, Ingvar Carlsson.

Jag har faktiskt varit informerad. Det avtal det här gäller har slutits med den svenska regeringens vetskap. Detta är ett av de sätt på vilka man kan stärka det nordiska samarbetet. Jag noterar att Ingvar Carlsson inte kommenterade den saken. Det är också ett sätt att få i gång energipolitiska diskussioner och energisamarbete. Men det har inte intresserat den tidigare regeringen, och det intresserar uppenbarligen inte Ingvar Carlsson. Det är ett sätt att klara basen för ett framtida Volvo, i vårt land och i andra länder.

Det är riktigt att det finns stränga säkerhetsåtgärder som omgärdar kärnkraften. Men gör man ett enda avsteg från detta gäller, Ingvar Carlsson, i högsta grad regeln att ingenting är starkare än den svagaste länken. Här görs inga sådana undantag.

Ni hade totalt glömt bort en av de viktigaste länkarna – avfallshanteringen. Det fanns inte ens en myndighet som var ansvarig på det här området förrän riksdagen för några veckor sedan beslutade om ändringar i atomenergilagen. Kan man på ett mer uppenbart sätt demonstrera sitt ointresse av att få hela kärnbränslecykeln under dessa kontrollregler?

INGVAR CARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror faktiskt att Volvochefen bättre kan bedöma Volvoaffären än vad energiministern kan.

Sedan säger energiministern – och det är väl belysande för hans sätt att resonera – att den förra regeringen totalt hade glömt bort avfallsfrågan. Har energiministern möjligen hört talas om Aka-utredningen? Vet energiministern vilka Aka-utredningens direktiv var? Vet energiministern vad Aka-utredningen föreslog? Vad remissutfallet på Aka-utredningen blev vet kanske inte energiministern, åtminstone behagade han inte redovisa det för riksdagen. Den fantastiska okunnighet i energifrågor som energiministern här ger uttryck för är ju häpnadsväckande!

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Det viktiga i det sammanhanget var faktiskt att socialdemokraterna – trots att Aka-utredningen inte var klar och utan att de här frågorna var beaktade – drev fram det kärnkraftsprogram som fastställdes vid 1975 års energipolitiska beslut.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag hade för avsikt att i huvudsak kommentera betänkandet 69 som rör uranprospekteringen, SGU:s verksamhet samt verksamheten i Ranstad. Men jag vill först börja med ett par kommentarer till den aktuella debatten.

Först av allt vill jag fastslå att det är viktigt att handlingsfriheten i energipolitiken kan bibehållas till den tidpunkt då det övergripande långsiktiga energibeslutet skall fattas – det är ju bestämt att det skall ske under 1978 års riksmöte. Med den här grundsynen vill jag kort stryka under några punkter i de olika betänkandena.

Jag anser att det är väldigt viktigt att vi i Sverige uppehåller en hög teknologisk nivå inom de olika grenarna av vår energiproduktion. Det gäller teknisk utrustning, materiella resurser i övrigt och i särskilt hög grad de kunniga tekniker som vi har i Sverige. Den resursen måste vi behålla genom att ge teknikerna den stimulans i arbetet och de yttre förutsättningar som de behöver för ett meningsfullt arbete.

Vi behöver också den resurs och den kunskap som ett fullvärdigt Asea-Atom innebär. Det behövs bl. a. för översynen och kontrollen av de kärnkraftsanläggningar som vi redan har.

Ringhals 3 har här debatterats. Det har från regeringshåll sagts att det finns två tungt vägande skäl för att beslutet att sätta i gång driften hittills inte har kunnat tas. Det ena skälet var att man hade upptäckt risken för rostskador på vissa generatorer. Det andra var att remissbehandlingen inte hade hunnit utvärderas.

Jag vill framföra den meningsyttringen att även jag är förvånad över att socialdemokraterna så hårt driver frågan att vi redan nu skall fatta ett beslut om att ladda Ringhals 3 – utan att ta hänsyn till säkerheten och den demokratiska remissprocessen. Jag tror att det är viktigt att understryka att den naturliga oro som allmänheten känner inför säkerhetsfrågorna i samband med kärnkraften kan lugnas genom att människorna garanteras att alla rimliga säkerhetskrav till varje pris tillgodoses. Från den utgångspunkten är jag som sagt förvånad över att socialdemokraterna har en reservation i den här frågan.

Jag vill också göra en kommentar till vad som framförts av vpk:s representant Jörn Svensson. Det är någonting som inte stämmer i vpk:s energipolitik och i dess industripolitik. I snart sagt varje debatt som vi haft här i riksdagen har vpk framfört synpunkter på hur vi skall utveckla våra basnäringar, och de har föreslagit att vi bör öka förädlingsgraden. Men, Jörn Svensson, om man satsar på dessa processer, innebär detta en väldigt stor belastning på vår energi. Ser man till de alternativ ni har på det här området –

förslag om förnyelsebara energikällor som sol, vind, bioskogar osv. – finner man att de ligger inom ett tidsperspektiv om minst 15–20 år framåt i tiden innan de får en reell betydelse när det gäller vår energiförsörjning. Mot den bakgrunden vill jag ställa en rak fråga till Jörn Svensson: Hur skall vi i Sverige klara energibehovet under tiden fram till dess? Jag har inte hört att ni har kommit med något alternativ i den här frågan.

Jag skall nu, herr talman, gå över till att kommentera betänkandet nr 69, som behandlar anslag till Sveriges geologiska undersökning, dess allmänna verksamhet, den prospekteringsverksamhet som bedrivs i Arjeplogsområdet, det s. k. Pleutajokksområdet, samt verksamheten i Ranstad.

Om värdet av satsningen på letandet efter och kartläggningen av de mineralfyndigheter som finns i Sverige råder egentligen inga delade meningar. Vi har slumrande rikedomar i vår berggrund, och vi behöver plocka upp dem i dagsljuset och använda dem för att klara ekonomi och framsteg. Detta är ett generellt omdöme om letandet efter mineraler, men det är väl ingenting att sticka under stol med att någon total enighet inte gäller i fråga om uranprospektering. Jag finner det därför angeläget att klarlägga folkpartiets syn på en svensk uranprospektering.

Utgångspunkten för mitt resonemang är att vi har kärnkraft i Sverige – det kan ju ingen bestrida – och att vi kommer att vara beroende av denna energikälla i varje fall fram till 1990. I den bedömningen av tidsperspektivet är väl alla partier i dag ense, möjligen med undantag av vpk. Enighet råder också om att vi, oavsett var vi befinner oss i "reaktoexercisen" – på 6, 10 eller 13 reaktorer – behöver uran som bränsle för att driva dessa reaktorer.

F. n. köper Sverige sitt uran från utlandet, och med tanke på de kontrakt som finns kan man säga att Sverige har tryggt sitt behov av uran fram till 1981. På något sätt måste nu frågan om hur vi skall klara uranförsörjningen till våra reaktorer efter 1981 lösas. Skall vi hoppas på en förlängning av de nuvarande kontrakten, trots ett hårdnande internationellt klimat på det här området, eller skall vi bryta eget uran för att direkt och indirekt klara den egna försörjningen? Här är det befogat att i uttrycket "indirekt" lägga betydelsen: Sverige hinner inte få fram en egen uranproduktion fram till 1981, men vårt förhandlingsläge mot de säljande parterna blir ett helt annat om dessa vet att vi i Sverige bryter eget uran i framtiden och kan betala tillbaka de kvantiteter vi tidigare förvärvat. Vi får en mer fri och obunden förhandlingsposition på det sättet.

I fråga om en egen uranförsörjning har folkpartiet alltså tagit ställning. Vi anser att vi i Sverige både bör och har skyldighet att själva klara uranförsörjningen till de kärnkraftverk vi har i drift eller kommer att ta i drift. Vi anser att det t. v. räcker med den målsättningen, och vi har inte tagit ställning till frågan om någon framtida export.

Bakom folkpartiets ställningstagande ligger många tungt vägande fakta. I fråga om vår energiförsörjning i stort har Sverige hamnat i samma beroende till oljan som de flesta andra i-länder. Detta beroende av oljan har inte bara konsekvenser för ekonomi och miljö. Det kan också hota vårt politiska beroende om oljestaterna börjar ställa politiska villkor för att vi skall få

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

oljeleveranser. Det behövs nu en nationell kraftsamling för att vi gradvis skall kunna vrida oss ur det spänntag som oljan tagit på våra levnadsvillkor. Den kraftsamlingen åstadkoms genom att vi använder de energikällor inom landet som vi bemästrar i större utsträckning än hittills, satsar starkt på forskning och utveckling av nya energislag, använder energin på rätt sätt samt är sparsamma.

Som en inhemsk energitillgång har uranet stor betydelse. I förhållande till folkmängden – och det är ett vanligt mått i energisammanhang – har Sverige kända uranfyndigheter i större mängd än något annat land i världen. Mätt i andra mått har vi ca en sjättedel av världens kända uranfyndigheter och 80 % av tillgångarna i Europa. Det är väl många svenskar som i dag avundas Norge för den energitillgång som landet har i Nordsjöoljan, men hur många vet att Sveriges kända uranfyndigheter är en större energitillgång än all den olja som finns i Nordsjöfältet? Jag frågar: Har vi råd att ha det pundet nedgrävt och inte använda det?

I Sverige är uranfyndigheterna lokaliserade till två stora regioner. Den ena är de mellansvenska skifferområdena, där den största fyndigheten ligger vid Ranstad i närheten av Skövde. Den andra finns i Norrland, längs fjällkedjan i väster från Arjeplog i norr över Sorsele längre söderut och ned mot Dorotea-Täsjöområdet. Stråket fortsätter sedan från Hotagen och i en bred flik över Mellannorrland ned mot Gävletrakten.

I debatten om vi skall bryta uran eller inte har det miljö känsliga Ranstadsområdet varit i centrum. Den fyndigheten är den största av våra kända urantillgångar. Fyndigheten är kartlagd väl, och hit är också koncentrerad den forsknings- och utvecklingsverksamhet som vi har inom gebitet. Det besvärliga med brytningen av uran i Ranstadsfältet är att det ligger i ett mycket miljö känsligt område, att skiffern innehåller låga halter av uran och att man alltså måste "gå igenom" väldiga massor för att komma upp i en tillräcklig mängd uran. För en årsproduktion av ca 1 200 ton uran – det är väl ungefär det som behövs till elva tolv reaktorer – måste man flytta på ca 6 miljoner ton massor. F. n. gäller också ett kommunalt veto från berörda kommuner i området mot en brytning i större skala.

Jag är förvånad över att socialdemokraterna har avgett en reservation i fråga om brytningen i Ranstad. Om jag tolkar reservationen rätt tangerar den det kommunala vetot på det här området. Hur har socialdemokraterna tänkt sig att riksdagen skall klara detta dilemma, att fatta ett övergripande beslut när det gäller en rätt där en kommun har att själv avgöra om den accepterar den här miljömässiga verksamheten eller inte? Det är en väsentlig fråga i detta sammanhang.

Det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs i Ranstad då det gäller att ta vara på de tillgångar vi har i våra skifferfyndigheter och i hanteringen av uran bör enligt vår uppfattning fullföljas. Det skulle vara närmast oansvarigt att inte nyttja de forskningsresultat och de erfarenheter som man hittills kommit fram till då det gäller att göra uranutvinningen säkrare och bättre till nytta för människor och natur, och skifferbrytningen i Ranstad bör läggas på en nivå som möjliggör ett meningsfullt arbete. Viktigt är bl. a. att i praktiken

få pröva möjligheterna att iordningställa områden efter brytning liksom utprovning av rekultiveringsmöjligheterna. Till Ranstad bör basorganisationen i Sverige för denna typ av forsknings- och utvecklingsverksamhet i fortsättningen vara lokaliserad, och man måste också där få erforderliga resurser.

Att i nuläget driva upp en skifferbrytning i Ranstad på hög kommersiell nivå för att få fram tillräckliga mängder uran för vår försörjning tycker vi i folkpartiet är svårt att försvara, mot bakgrunden av de lovande fyndigheter som man hittat i Norrlands fjälltrakter och inland. Det gäller där områden där en gruvdrift skulle få ytterst liten inverkan på miljön och där befolkningen med förväntan – jag understryker det – ser fram emot de arbetstillfällen detta skulle ge. I det här fallet är den mest intressanta platsen Pleutajokk inom Arjeplogs kommun, där LKAB under många år arbetat med att kartlägga fyndigheten och också haft viss provbrytning. Om de hittillsvarande proven håller vad de lovar, är den energitillgång som slumrar här av samma storleksordning som om man kör alla kraftverksturbinerna i en fullt utbyggd Skellefteälv i 100 år – och Skellefteälven är en stor och mäktig älv som är i det närmaste helt utbyggd. Det är också viktigt att tänka på att Pleutajokk ligger i ett område där arbetslösheten är stor och att en gruvdrift, om förhoppningarna nu slår in, skulle innebära uppemot 200 nya arbetstillfällen i Arjeplog. Jag tycker inte att den chansen bör försummas.

Andra lovande fyndigheter av uran i Norrland finns i närheten av Sorsele, i Dorotea-Tåsjöområdet, i Hotagen och längs ett bälte över mellersta Norrland. Gunnar Richardson och jag har i en motion föreslagit att man skall intensifiera sökandet efter och kartläggningen av uranfyndigheter i Norrland. Vår filosofi bakom denna begäran, som utskottet biträtt, är att man i första hand skall satsa på en undersökning av möjligheterna till en framtida uranbrytning i Norrland, eftersom miljöpåverkan där bli mindre och eftersom bristen på arbetstillfällen är särskilt skriande i detta område.

Vi kommer att ha ett visst antal reaktorer i drift framemot år 1990. Hur många behöver inte diskuteras i detta sammanhang, men redan med de sex reaktorer som nu är i drift betalar vi dryga pengar till utlandet när vi köper uran – uran som bryts någon annanstans i världen. Någon speciellt hög moral ligger det väl inte i att vi överlåter hanteringen åt andra folk – knappast heller i det förhållandet att vi konkurrerar på köparnas marknad med länder som helt saknar tillgångar på uran – när vi själva ruvar på dessa väldiga fyndigheter. Ett politiskt beroende till något annat land eller till grupper av länder för att få köpa uran är inte heller något muntert framtidsperspektiv.

Vad som föreslås i betänkandet är att vi nu skall leta efter uran och konstatera, om det finns underlag för en gruvdrift. Längre går inte beslutet i betänkandet, och det kommer att bli avhängigt av det kommande övergripande energibeslutet. Säger vi helt nej till kärnkraften och menar att den skall avvecklas omedelbart, finns det naturligtvis heller inte anledning för oss att bryta uran. Men blir det kärnkraft i fortsättningen på någon nivå, är sakskalet för att vi skall satsa på att göra oss självförsörjande med uran till våra kärnkraftverk starka.

*Energiforskning,
m. m.*

Dessa skäl är i korthet följande: vi behöver uran som bränsle till våra reaktorer oavsett hur få eller hur många vi har i framtiden, vi har enorma energitillgångar i våra uranfyndigheter, vi behöver de arbetstillfällena och den förstärkning av ekonomin som hanteringen ger och vi har inte rätt att kräva att andra folk skall klara vårt behov av energi i detta hänseende.

Den enighet i stort som ligger bakom utskottsbetänkandet tolkar jag så att de redovisade sakskälen varit så starka, att riksdagen är beredd att säga ja till att vi kartlägger våra uranfyndigheter, satsar på forskning och utveckling samt sätter Norrland i förtur då det gäller denna undersökningsverksamhet, främst av miljöskäl och i omsorg om sysselsättningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till näringsutskottets yrkanden i dess betänkande nr 69 och även till majoritetsförslagen i de övriga betänkanden från näringsutskottet som behandlas i denna debatt.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Rune Ångström har frågat hur det skulle gå till att ersätta i energimässig mening tung produktion med lätt produktion utan att denna nya utbyggnad också skulle kräva energi. Han frågade sig hur vpk får detta sitt synsätt att gå ihop.

Det är nu inte så svårt som det kanske kan verka, Rune Ångström. Med den nuvarande utvecklingen förutsätts en viss, bestämd ökning av det totala energiintaget i den svenska ekonomin. Detta sker på basis av att förhållandet mellan i energimässig mening tunga verksamheter och i energimässig mening lätta verksamheter förblir ungefär som i dag. Man baserar alltså kravet på en ständig ökning av energiintaget på det förhållandet att tungindustri skall fortsätta att kräva alltmer resurser och alltmer energi, att privatbilismen skall svälla och därmed också kräva alltmer energiresurser.

Till ett sådant förlopp kan man förhålla sig på olika sätt. Man kan, som tydligen Rune Ångström är beredd att acceptera, varje gång någon bit av den tunga sektorns energi- eller kapitalresurser definitivt skall skrivas av ersätta den med en annan bit, representerande samma typ av produktion. Detta leder i regel till en ökning av den totala energiförbrukningen, därför att det nya som man sätter in i stället för det gamla inom tungindustrin i regel är mer energikrävande. Men om man i stället varje gång som en bit av den tunga sektorn definitivt läggs ned ersätter den med en bit från den lätta sektorn, eller en ny bit tillhörig den lätta sektorn och alltså ersätter en bit som kräver mycket energi och ger få eller inga arbeten med en bit som kräver mindre med energi men som ger ett växande antal arbeten, då kan man klara det här konststycket att öka sysselsättningen samtidigt som man gradvis först drar ned ökningstakten för att så småningom få den att försvinna och därmed minska den totala energiförbrukningen.

Men det finns vissa villkor för att en sådan process skall kunna genomföras. Det ena villkoret är att man inte för en sådan industripolitik som nu bär

industriminister Åslings signatur, och det andra är att man har en planmässig utveckling. Den kan man inte ha om man låter det privatkapital öva inflytande över utvecklingen som herr Ångström är anhängare av.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fortfarande påstå att det är någonting som inte stämmer i Jörn Svenssons resonemang.

Om vi skall förädla vår råvara måste vi ta ett första steg som kräver en s. k. tung hantering. Sedan kommer nästa steg, som är en vidareförädling och som i allmänhet är mindre energislukande än det första ledet.

Detta är alldeles riktigt. Jag vill dock poängtera för Jörn Svensson att det inte alls betyder att det totala kravet från industrins sida på energitillgång minskar under en mycket lång övergångstid. Även då det gäller omställningar inom industrin och på näringslivets område är tidsperspektivet väldigt långt. Detta tycker jag borde stå klart för Jörn Svensson efter de energipolitiska debatter vi har fört i den här kammaren.

Sedan vill jag ställa detta mot tidsperspektivet då det gäller att ta i anspråk de energikällor som Jörn Svensson anser att vi skall lita till i framtiden. Jag vill poängtera att jag delar hans synsätt, att vi bör satsa på att utveckla dem och att vi bör se räddningen i de förnyelsebara energikällorna i framtiden. Men det är ju en lösning som ligger långt fram i tiden.

Mot den bakgrund som Jörn Svensson har skisserat här skall jag i fortsättningen med intresse ta del av Jörn Svenssons åsikter då det gäller att rädda varvsindustrin. Skall vi snabbt gå till en avveckling av den? Och hur skall vi göra med skogen? Hur skall vi förfara med malmen? Detta är oerhört viktiga frågor, Jörn Svensson.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag vara en smula brutal och säga att Rune Ångström väl åtminstone kan låta bli att hyckla! Han har ju deltagit i det ena beslutet efter det andra som har gått ut på att banta ner varvsindustrin, så han skall väl inte fråga mig hur man skall bära sig åt för att rädda varvsindustrin! Rune Ångström har hela tiden tillhört den majoritet i riksdagen som har röstat för att banta ner – ständiga nerskärningar har det varit – och det kommer nu ytterligare en sådan den 3 juni, som väl herr Ångström också kommer att rösta för, om han vill vara trogen sin regering?

Sedan till frågan om hur man kan genomföra en utveckling som innebär att man genom förskjutning från en tung produktion i energimässig mening till en lätt produktion kan öka sysselsättningen utan att för den skull öka det totala energiintaget.

Det är rätt uppenbart att har man en ekonomi som går ut på att man skall producera oproportionerligt mycket av tunga halvfabrikat, och bl. a. producera tunga halvfabrikat för export i stor skala, så har man en ekonomi som binder sig för stora energimängder. Om den skall fortsätta att utvecklas med samma struktur binder den sig också för en mycket stark ökning av det totala energiintaget.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

Energiforskning.
m. m.

Men om man varje gång det på någon ort uppstår en nedläggningssituation, en sysselsättningskris, en strukturkris i stället för att mata in väldiga mängder energi i en fortsatt utbyggnad av just den tunga processbiten – den som producerar för massexport – nöjer sig med att ha bara så mycket tung produktion som behövs för den egna förbrukningen och den egna inhemska förädlningen och sedan försöker att steg för steg planmässigt ersätta den övriga delen av den tunga produktionen med lätt produktion – som i regel också ger bättre och säkrare exportmöjligheter och som dessutom har framtiden för sig – kan man alltså stegvis komma därhän att man först drar ner ökningen i den totala energiförbrukningen och därefter åstadkommer en stabilisering av den totala energiförbrukningen men ändå kan öka sysselsättningen. Men detta kan bara åstadkommas med en viss planmässighet och en viss styrning. Jag förstår att det på den punkten är någonting hos Rune Ångström som inte stämmer, eftersom man med en liberal politik aldrig kan klara en sådan utveckling.

Till sist vill jag ställa en fråga: Varför tycker herr Ångström att det som vpk förespråkar här är så mystiskt? Herr Ångström var ju veterligen en av dem som 1975 här i riksdagen röstade för att man skulle inrikta sig på att efter 1990 ha ett stabilt totalt energiintag. Har herr Ångström glömt det? Herr Wijkman har glömt det – det har vi fått höra tidigare. Har herr Ångström också glömt det, så är det en väldig glömska i regeringspartierna.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jörn Svensson talar fortfarande om situationen omkring år 1990. Den omställning av industrin som han talar om ligger i tidsperspektivet 15 å 20 år framåt. De energikällor som Jörn Svensson menar att vi skall använda i framtiden får reell betydelse först 15 å 20 år framåt i tiden. Jag tror att Jörn Svenssons väljare och svenska folket i allmänhet är intresserade av att få veta hur energiförsörjningen enligt Jörn Svenssons energiprogram skall klaras under tiden fram till dess. Det var en rak fråga om detta som jag ställde.

På tal om att hyckla, Jörn Svensson, vill jag nämna att jag deltog i ett energimöte på Ven strax före valet 1976. Då avgav Jörn Svensson en deklaration inför auditoriet där. Han visste att publiken var av den läggningen att deklarationen skulle gå hem, och han sade: Får vpk tillräckligt inflytande efter valet 1976, så kommer vi att stänga av samtliga kärnreaktorer dagen efter valet.

Anser Jörn Svensson att det var en realistisk ståndpunkt? Jag har ordagrant återgett vad ni sade.

Talmannen anmälde att Jörn Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

HUGO BENGTSSON (s):

Herr talman! Energikommissionen, som nu har arbetat under en tid, har lagt ner mycket stor möda på att sammanställa ett rikhaltigt material. När nu denna omsorg lagts ner skall givetvis materialet behandlas med den allra största respekt.

Energikommissionen har bl. a. beaktat den energibesparing som kan göras genom fjärrvärmeproduktion vid kärnkraftverk. Kylvattnet tas därvid till vara, och även om elproduktionen blir något lägre är besparingen mycket stor. Därtill kommer att det är den i framtiden i större utsträckning än i dag svåråtkomliga oljan man sparar.

Kommissionen har betonat att ett beslutsunderlag måste föreligga i höst. I den socialdemokratiska motion där Forsmark 3 behandlas har vi begärt att riksdagen redan nu skulle uttala sig till förmån för en sådan lösning. Utskottsmajoriteten delar uppenbarligen vår mening men nöjer sig med att konstatera att en utredning om saken nämnts i ett interpellationssvar. Detta är enligt vår mening inte tillräckligt. Vi vill att riksdagen nu skall uttala som sin mening vad energikommissionen på den här punkten begärt. Detta är vad vi framhåller i reservationen 4 till betänkandet nr 67, och jag yrkar bifall till den reservationen.

Reservationen 5 i samma betänkande gäller en helt annan fråga, nämligen Gotlands elförsörjning. I höstas beslöt riksdagen att elförsörjningen på Gotland framgent skall ske med hjälp av nyinstallerade diesellaggregat. Från vår sida framhöll vi redan då att bästa lösningen av problemet med Gotlands elförsörjning var att lägga ut en elkabel från fastlandet, men vi röstades som bekant ned i kammaren. Vi anser att utsläppen från dessa diesellaggregat, som bl. a. innehåller svaveldioxid men också sotpartiklar, är av den storleksordningen att de kan medföra en äventyrlig påspädning av föroreningarna och orsaka sämre miljö såväl för levande varelser som för de ovärderliga byggnadsminnen i kalksten, särskilt känsliga för sur luft, som finns på Gotland.

Även beträffande denna fråga nöjer sig utskottsmajoriteten med att konstatera att den utreds och att tillståndsprövning kommer att ske. Vi menar att den föreslagna lösningen bör vägas mot de alternativ som kan finnas, bl. a. den av oss socialdemokrater föreslagna kabeln, och vi vill ha ett tillkännagivande härom av riksdagen.

För en liten stund sedan tog energiminister Olof Johansson upp den här saken i ett anförande och undrade hur vi från socialdemokratiskt håll egentligen skulle klarat elförsörjningen på Gotland. Han såg betänkligt anklagande ut. Jag hade tillfälle att i höstas, när frågan debatterades, diskutera den här saken med Olof Johansson. Det hade varit skäl för Olof Johansson – när han fick ta tag i de här frågorna i regeringen för nu ett och ett halvt år sedan – att ta sig an problemet på det sättet att han hade beställt den elkabel som vi rekommenderar. Han har tidigare anklagat oss – i debatten i fjol – på den här punkten och sagt: Vad gjorde ni från socialdemokratiskt håll? Ni gjorde platt ingenting i den här frågan.

Jag vill passa på att erinra om vad som egentligen har förevarit. Cementas

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

nya anläggningar inne på Gotland var under 1976 föremål för prövning enligt 136 a § och beslutet kom som bekant först en bra bit in på 1976. Hade vi också efter valet haft en socialdemokratisk regering hade beställningen av elkabeln varit gjord förett och ett halvt år sedan. Då hade vi kanske sluppit att ha en del arbetare uppe i Ludvika arbetslösa i dag – de hade haft någonting nyttigt att syssla med. Det dieselaggregat som skall installeras kommer troligen inte att räckta till. Jag skulle därför vilja ge industriministern en rekommendation: Beställ omedelbart elkabeln, ju fortare desto bättre. Den kommer att behövas.

Herr talman! Detta leder mig fram till att yrka bifall till reservationen 5 i betänkandet nr 67.

Våra alunskiffrar utgör en stor och brytvärd naturtillgång, förvisso en betryggande säkerhet för de stora utlandsupplåningar som förekommer numera. Det reses dock från olika håll motstånd mot att skiffrarna skall brytas. Motståndet beror väl dels på att spåren från krigsårens brytningar i Närke ännu förskräcker, dels på att skiffrarna innehåller uran. Utskottet har hört berörda grupper och har därvid kunnat förvånas över att sår efter skifferbrytning i Billingen sägs vara förödande medan sår efter diabas- och kalkbrytning i samma omgivning inte har föranlett motsvarande invändningar.

Debatten om skifferbrytning – även i Skåne – har helt övertygat i varje fall mig om att varje tanke på energiskogar eller torv som alternativ till oljeimport kommer att stöta på orimligt stort motstånd från den goda jordens vänner eller kanske från hjortronplockarnas riksförbund.

Forskning på området motiveras trots detta av, som jag ser det, att vi i ved och torv i ett kris- eller krigsläge, när alla andra intressen får stå tillbaka, kanske har den enda råvarubasen för kemisk industri.

Vår strävan har varit att nå så samlande lösningar som möjligt, vilket också framgår av näringsutskottets betänkande nr 69, och att komma fram till så bra lösningar som möjligt med de undersökningar och den forskning och prospektering som genomförs. Detta har f. ö. framgått av vad min partikollega Ingvar Carlsson tidigare sagt. Men på en punkt har våra meningar gått isär. Det gäller avsnittet i vår partimotion 1818, där vi tar upp frågan om hur forsknings- och utvecklingsarbete skall bedrivas kring alunskiffrarna. Vi menar att för att ett meningsfullt utvecklingsarbete skall kunna åstadkommas, måste en industriell produktion till och att en inriktning på restprodukter från tidigare brytningar är otillräcklig. Detta ger vi också uttryck för i vår reservation.

I ett särskilt yttrande till betänkandet 69 uttalar vi vår anslutning till att SKBF:s uranprospekteringsprogram bör fortsätta, och vi anför att Vattenfalls framställning om medel därför bör handläggas skyndsamt. Detta tycker jag är angeläget att få understryka.

I betänkandet 70, som behandlar stödet till prospektering efter olja och naturgas, har vi från socialdemokratiskt håll inte kunnat dela de av utskottsmajoriteten och i propositionen framförda tankegångarna att staten i så hög grad skall vara beredd att stödja privata intressenters prospektering

efter olja och naturgas. Vi har det statliga Svenska Petroleum AB. Dit bör också enligt vår uppfattning medlen från oljeprospekteringsfonden i sin helhet gå. Jag yrkar alltså bifall till reservationen 1.

I konsekvens med det nya finansieringssystem som nu införs kommer inget särskilt anslag i statsbudgeten till oljeprospektering att behövas. Vi vill därför att riksdagen skall få en årlig redogörelse för oljeprospekteringsfondens verksamhet. Utskottsmajoriteten avvisar denna begäran mot bakgrund, säger man, av det intresse som energipolitiken tilldrar sig – det kan, menar man tydligen, lätt sippra ut något som inte bör komma ut. Men det är just mot bakgrund av det stora intresset för dessa frågor som vi vill ha en årlig redovisning.

Herr talman! Jag yrkar också bifall till reservationen 2 i näringsutskottets betänkande nr 70.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill bara ta upp den gamla följetongen Gotland en gång till.

Hugo Bengtsson och jag har diskuterat frågan tidigare. Tyvärr verkar det inte som om vi kommit varandra närmare. Men jag vill repetera några skäl som förelegat för den lösning vi kommit fram till och synpunkter i övrigt. För det första har vi huvudskälet – vilket funnits under åtminstone hela 1970-talet – att utjämna taxorna mellan fastlandet och Gotland. Detta har vi alltså uppnått fr. o. m. årsskiftet 1977-1978. Från rättvisesynpunkt är det naturligtvis det viktigaste i sammanhanget.

För det andra har det alltid förvånat mig när jag tittat på det här problemet att man utan att ha någon uppgörelse med distributörerna och produktionsapparatens innehavare på Gotland utlovade den här kapacitetsökningen för Cementa. Man lovade detta utan att ha energifrågorna lösta. Därmed hade man satt sig själv i ett underläge i de förhandlingar man visste att det var nödvändigt att föra.

För det tredje har jag kunnat konstatera – och ingen har kunnat säga emot mig – att något bud om inköp av anläggningarna på Gotland aldrig gavs under den socialdemokratiska regeringens tid.

Därmed är vi framme vid den tidpunkt då regeringsskiftet inträffade. Vad jag då först gjorde var att omedelbart igångsätta en utredning om de ekonomiska realiteterna. Den visade att den lösning vi nu valt är den ekonomiskt bästa. Det är ett av skälen till att vi har valt dieselkraft som en övergångslösning. Det finns ytterligare ett skäl. Även om man bygger en ny elkabel till Gotland, så krävs det reservkraft på ön. På den punkten är jag intresserad av att fråga Hugo Bengtsson: Hur hade ni tänkt att lösa den saken? Hur hade ni, som inte ens gav något bud och alltså inte hade någon försäkran om att kunna förvärva anläggningarna, kunnat klara att producera en ny elkabel, lägga den i sjön och få systemet att fungera på Gotland, innan de verkligt stora behoven för Cementa kommer hösten 1979?

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

HUGO BENGTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Olof Johansson återkommer i varje debatt om denna sak till frågan hur vi på socialdemokratiskt håll skulle ha klarat detta. Jag försökte i mitt tidigare inlägg tala om för Olof Johansson att vi inte hade stora möjligheter att agera före valet. Prövningen av ärendet enligt 136 a § blev färdig just i samma andetag som valresultatet blev känt och vi fick en borgerlig regering. Hade Olof Johansson och den nu sittande regeringen vid det tillfället beställt den här kabeln, skulle problemen säkerligen inte ha varit så stora. Det har nu gått ett och ett halvt år sedan dess. Jag vågar inte ha någon alldeles bestämd uppfattning om den tid som Olof Johansson uppger att det skulle ta att få den här kabeln, dvs. tre à fyra år. Men med den kapacitet som i dag finns ledig inom svensk industri på detta område tillåter jag mig tvivla på att det skulle behöva ta den tiden.

Att vi nu på nytt tar upp den här saken beror på att miljöfrågorna har aktualiserats på ett helt annat sätt än tidigare. Det råder väl inget tvivel om att det kommer att bli en hel del utsläpp om elströmmen skall produceras i diesellaggregat. Vi har också i tidningsartiklar kunnat konstatera att miljö- och kulturmyndigheterna i länsstyrelsen har sagt att detta kan komma att bli förödande för en rad gamla kulturbyggnader i Visby.

Mot den bakgrunden har vi den här gången i reservationen skrivit att vi anser att dessa prövningar med hänsyn till miljö- och kultur aspekterna skall göras innan man verkställer riksdagens beslut. Vi vill först ha det beskedet.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Ja visst, det sker också i samband med den myndighetsprövning som är en förutsättning för att man skall få tillstånd att etablera en dieselanläggning. Den prövningen tycker jag inte att man skall föregripa här i riksdagen.

Vattenfall har planerat alternativa lokaliseringar. Får man inte tillstånd i Visby placerar man anläggningen i Slite.

Varför försatte man sig vid behandlingen av prövningsärendet enligt 136 a § om tillstånd för Cementa att utöka sin kapacitet, vilket skulle ha lett till ett ökat energibehov, i ett så dåligt förhandlingsläge gentemot motparten, Skandinaviska Elverk? Man borde ha haft både ett bud givet och en förhandling avklarad om övertagande av anläggningarna på Gotland, innan man kom i ett tvångsläge. Det tvångsläget överlät ni till oss. Men det gick ändå att klara det på sex månader inklusive en ny utredning om ekonomin. Ni hade haft sex år på er.

HUGO BENGTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fästa Olof Johanssons uppmärksamhet på vad Vattenfall har sagt i denna fråga, nämligen att man kan klara detta med provisorier fram till 1980. Hade energiministern varit handlingskraftig och beställt denna kabel för ett och ett halvt år sedan, hade inga som helst problem kommit att uppstå.

Herr talman! Enligt den uppdelning som vi har gjort inom utskottet kommer jag att tala om näringsutskottets betänkande nr 67, som bl. a. rör vattenfallsverkets budget, och nr 69, som bl. a. rör uranprospektering och forskningsverksamhet i Ranstad. På s. 18 i sitt betänkande nr 69 slår utskottet fast:

”Ett definitivt ställningstagande till kärnkraftens roll i den svenska energiförsörjningen kommer att ske i samband med det energipolitiska beslutet vid riksmötet 1978/79. I avvaktan på detta beslut är det viktigt att handlingsfriheten på alla områden bibehålls.”

Jag tycker att detta är rimligt. Vpk:s förslag att fatta det nya energipolitiska beslutet här i dag kan jag därför inte biträda. Att välja ett nytt energisystem är ett stort beslut. Ett års utredande kan inte anses för mycket för att söka få fram ett grundligt beslutsunderlag före detta viktiga beslut.

Både vpk och socialdemokraterna tycks ha svårt att förstå detta. Båda kräver ett omedelbart ställningstagande, trots att de själva deltar i den pågående utredning som skall ta fram beslutsunderlaget. Båda anklagar oss, men den ena för att vi inte avvecklar kärnkraften med en gång och den andra för att vi inte bygger ut tillräckligt fort.

Jag har också svårt att förstå att socialdemokraterna är så ivriga att nu fortsätta kärnkraftssatsningen för full maskin utan att ta hänsyn till att detta antagligen kommer att innebära onödig kapitalförstöring. Alltmer talar för att kärnkraften är en döende teknik. Det var ett misstag vi gjorde på 1950-talet. Alla partier var då med och alla trodde på denna spektakulära energikälla, som forskarna lovade skulle bli billig och trygg. Vi misstog oss alla. Det är mycket snart dags att dra konsekvenserna härav och gå in för de energisystem som är framtidens.

Att som socialdemokraterna föreslår i sina reservationer 2, 3 och 4 till betänkandet nr 67 fortsätta som om ingenting hänt med utbyggnaden av Forsmark 3 är slöseri och oförnuft. Det kan inte heller vara ett meningsfullt arbete för dem som jobbar där.

Anders Wijkman har berört den första socialdemokratiska reservationen i samma betänkande. Vattenfalls propagandaskrivelse till regeringen när det gäller kostnaderna för att inte ta Ringhals 3 i drift som planerat är föga övertygande. Utskottet skriver: ”Av vad nu sagts följer att vad vattenfallsverket har anfört om beräknade kostnadskonsekvenser av en senarelagd idrifttagning av Ringhals 3 måste betraktas som räkneexempel.”

Strålskyddsinstitutet och kärnkraftsinspektionen har haft allvarliga invändningar mot reaktorns kvalitet, och oberoende av avfallshanteringen har stor tveksamhet rått om man borde sätta i gång ännu en reaktor, som i likhet med Ringhals 2 kan komma att utsätta den personal som skall utföra reparationer av ånggeneratorerna när de rostar för oacceptabelt höga stråldoser. Strålskyddsinstitutets godkännande innebär att aggregatet inom några år måste byggas om. Det har inte varit möjligt att få en kostnadsuppskattning. Över huvud taget är det svårt att få trovärdiga uppgifter om det pris på el man

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

har att vänta om kärnkraften skulle bli en större del i vår energiförsörjning.

Men ovissheten om den framtida energipolitiken är plågsam för många. Det är många som längtar efter besked. Det är t. ex. viktigt att byggnadsarbetarna i Forsmark och ASEA-Atoms personal så fort som möjligt får klarhet, så att de kan ställa in sig på en meningsfull verksamhet. Det är därför mycket glädjande att utskottet enhälligt markerar att man är beredd att ta ställning till kärnkraftens framtid under nästa riksmöte. Energikommissionens majoritet ville vänta längre, vilket skulle vara mycket olyckligt.

Beslutet att avveckla kärnkraften skulle enligt min uppfattning innebära en eruption av skaparglädje och beslutsamt arbete överallt i landet. Näringsliv, myndigheter och kommuner tvekar nu inför vilken väg man skall slå in på, innan det energipolitiska beslutet har fattats av riksdagen.

I Skellefteå kunde man t. ex. välja att satsa kapital i Forsmark och planera bostadsområden för elvärme. För det alternativet finns en professionell och ivrig marknadsföring. Eller man kunde ha satsat kapital i sin egen kommun för att starta torvbrytning, samla in skogsavfall och bygga ett kraftvärmeverk som producerar el och värmer bostadsområdet med varmvatten, samtidigt som man satsade på solvärme. Genom det valet skulle man ha utnyttjat kommunens egna naturtillgångar och skapat arbetstillfällena i den egna kommunen. Försörjningstryggheten skulle ha blivit större och priset antagligen konkurrenskraftigt redan i dag, för att inte tala om i framtiden. Tekniken finns tillräckligt långt utvecklad, men här saknas i dag aktiva, pådrivande intressenter. Det blir annorlunda när vi bestämmer oss för att avveckla kärnkraften!

Det finns väl i dag knappast ett företag med självaktning som inte mer eller mindre i hemlighet håller på och utvecklar olika system för att ta till vara de förnyelsebara energikällorna. Många har kommit långt, men marknaden finns inte i dag. Så länge oljan är billig och energimiljarderna går till kärnkraft, blir det ingen fart på vare sig hushållning eller utnyttjande av alternativa energikällor. Ett beslut att avveckla kärnkraften och successivt höja oljepriset skapar marknaden för alternativen – en betydligt effektivare metod än planhushållning.

Vi håller på att lära oss att energihushållning mest handlar om att använda energin effektivt och att anpassa energins kvalitet till användningsområdets behov. Hälften av vårt energibehov är uppvärmning av hus och varmvatten. I det fallet går det bra med låggradig värme. Elektricitet har för hög kvalitet för det ändamålet. Och med litet högkvalitativ energi kan vi "samla ihop" den lågtemperaturenergi som finns naturligt lagrad runt omkring oss och som vi i dag inte använder alls. Solen förser jorden kontinuerligt med 30 000 gånger mer energi än vi använder. Här finns oändliga möjligheter.

Lagringsproblemet finner också alltmer raffinerade lösningar. Bengt Sjönell har här i dag nämnt att man har kommit långt på den vägen och är nära ett kommersiellt genombrott. Om man kan ta till vara solvärmens när den finns och bevara den för det tillfälle då den behövs, kommer så småningom

uppvärmning av bostäder, lokaler och varmvatten att kunna ske utan några problem.

Det här betyder nya produkter för vår industri, chanser för oss att skapa själva, att bidra med egna goda idéer, inte bara försöka kopiera den storskaliga, dyra teknik som andra kommit på. Man inser lätt vilken stimulans vårt näringsliv skulle få – att nu under en lågkonjunktur se ett helt nytt fält öppna sig för nya vettiga produkter. Vi importerar olja för mer än 15 miljarder kronor per år, och det finns omätliga behov i världen för system som kan ersätta oljan.

När vi på allvar börjar ställa om vårt energisystem för hushållning inom de förnyelsebara energikällornas ramar, kommer vi också att kunna öka det utvecklingsamarbete som vi har med fattiga människor i u-länderna. Det behövs en "mjuk" teknik, småskalig och därför billig och lätt att massstillverka av u-landet självt, en teknik som gör det möjligt att ta till vara energiflödet i det egna landet, och som gör att man inte behöver bli beroende av stora utlandslån. Ett sådant utvecklingsamarbete kommer att ge verkligt meningsfulla arbeten: vissheten om att det man ägnar sig åt hjälper dem som har stora otillfredsställda materiella behov.

När vi lär oss att alltmer intelligent ta till vara solenergin öppnar sig möjligheterna att påverka naturen positivt, inte som nu att behöva räkna med negativa biverkningar av det energisystem vi använder.

Ökenutbredningen är ett av de fruktansvärda problemen på jorden. Genom att kyla heta, torra områden kunde vi få öknen att börja blomma. Det gäller att skapa en grönare värld där basen, själva förutsättningen för produktion, blir god för framtiden.

Genom export av teknik för de förnyelsebara energikällorna främjar vi freden, medan export av uran skulle hota den. Det är därför mycket tillfredsställande att utskottet enhälligt slår fast på s. 19 i betänkandet nr 69 att man inte räknar med uranexport.

Vi har gått med på att uranprospekteringen får fortsätta detta år tills det energipolitiska beslutet fattas som avgör kärnkraftens framtid. Men utskottet säger:

"Om fortsatt uranprospektering i Sverige visar att det finns brytvärda förekomster, bör dessa enligt utskottets uppfattning användas för att täcka det inhemska behovet av uran. Någon export av uran är sålunda inte aktuell."

Som många här sagt i dag innebär det att om kärnkraften fortsätter och det finns uran som kan brytas utan att miljön förstörs, är det rimligt att uran bryts. Om vi däremot bestämmer oss för, som jag hoppas och tror, att det enda vettiga är att avveckla kärnkraften, då kommer det inte heller att brytas någon uran i Sverige.

Om vi exporterade uran skulle vi inte kunna garantera att vårt uran inte användes i atombomber. Export av svenskt kärnkraftskunnande skulle också kunna öka risken för spridning av atomvapen till fler länder. Inte så att atomkraftverk är det tekniskt sett enklaste sättet att skaffa atombomber. Men praktiskt kan det vara det. Beställer man ett kärnkraftverk får man kapital och

teknisk hjälp att bygga upp sin atomindustri och sin atomkompetens. Därefter kan man själv göra bomberna. Den internationella kontrollen har stora brister, det säger IAEA själva. Ett avtal kan tyvärr brytas. Och ett desperat land som är berett att använda atomvapen kan också väntas bryta avtal.

De norrländska kommuner som nu ser uranbrytning som en möjlighet att skaffa arbetstillfällen begår av allt att döma ett allvarligt misstag. Man kan aldrig skapa trygghet genom en så osäker och moraliskt suspekt verksamhet. Då har man större glädje av de 10 milj. kr. som regeringen föreslår för prospektering av andra mineral i Arjeplog.

I Ranstad har kommunerna fattat ett klokt beslut, att genom det kommunala vetot förbjuda vidare uranbrytning. Regeringen har inte heller gett bolaget tillstånd enligt § 136 a byggnadslagen för det planerade Ranstadsprojektet.

Ingvar Carlsson frågade mig om jag anser att brytningen i Ranstad skall få sådan omfattning att resultatet kan testas i industriell skala. Svaret är nej.

Varken i propositionen eller i utskottsmajoritetens skrivning går man med på en industriell produktion. Kommunerna har ju också sagt nej till detta. Självfallet ger vi inte tillstånd till brytning mot kommunernas vilja.

Däremot får man pengar för fortsatt forskning under en treårsperiod. Det är därför regeringens och utskottsmajoritetens förslag anslår mer pengar än socialdemokraternas. Det gäller ett forskningsprojekt som man stöder här.

Det är viktigt att undersöka och praktiskt visa om man kan återställa de sår i landskapet som Ranstad redan har. Vad kostar det och hur blir det med bördigheten i den rekultiverade marken? Har bakgrundsstrålningen från de krossade skiffermassorna ökat så, att området är ohälsosamt att bo i? Här finns viktiga miljöfrågor att bringa klarhet i.

Det är också viktigt att undersöka om skiffern är värdefull eller ej. Nu går uppfattningarna starkt isär, från dem som menar att skiffern inte är värd mer än vanligt grus – 10 kr. per kubikmeter har nämnts av expertis i departementet – därför att de ämnen man skulle kunna ta till vara finns i så svag koncentration, till dem som talar om en guldgruva. Ofta tycks de senare endast tänka på inkomsterna och inte på kostnaderna för utvinning. Med nuvarande uranpriser beräknar man att det behövs en årlig brytning på minst 6 miljoner ton skiffer för att man skall få det hela att gå ihop. För att få lönsamhet skulle man behöva bryta upp till 15 miljoner ton skiffer per år – en fruktansvärd skövling av en kulturbygd, som kommunerna kraftfullt motsatt sig. Utskottsmajoriteten går inte med på att starta en kommersiell produktion.

Sammanfattningsvis vill jag säga att utskottsmajoritetens ställningstaganden, liksom regeringens, präglas av strävan att bibehålla handlingsfriheten utan att binda mer kapital än nödvändigt och utan att rasera uppbyggda resurser före det energipolitiska beslut som riksmötet 1978/79 väntas fatta, då ett definitivt ställningstagande till kärnkraftens roll i den svenska energiförsörjningen kommer att ske.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i samtliga betänkanden som här behandlas.

INGVAR CARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hambræus sade att det var misstag på 1950-talet, som vi alla gemensamt var ansvariga för, som ledde fram till den nuvarande satsningen på kärnkraft. Men jag tror det var så sent som 1971 eller 1972 som ledande centerpartister motionerade om att vi skulle ha kärnkraftverk som pärlband utmed Norrlandskusten. Det var nog inte bara på 1950-talet som man hade den inställningen långt in i centerpartiet.

Jag skall inte kommentera fru Hambræus beskrivning av Vattenfalls ämbetsskrivelse när det gäller kostnadsfördyringar för Ringhals 3, som riksdagsledamoten fru Hambræus märkligt nog kallade propagandaskrivelse. Jag bara konstaterar att det var ett mycket märkligt uttalande med hänsyn till att verket arbetar under ämbetsmannaansvar. Och jag undrar verkligen vad fru Hambræus har för underlag för en sådan kritik mot verket. Tror inte fru Hambræus att ämbetsmännen har arbetat med avsikt att ta fram korrekta uppgifter för politikerna?

Till slut kan jag inte underlåta att ställa en fråga till fru Hambræus. Fru Hambræus säger att hon är mot kärnkraften; den skall avskaffas så fort som möjligt. Hur kan man då fortsätta att lägga ned pengar på Forsmark 3 – för det är ju vad som sker som vad fru Hambræus har varit med om att stödja? Att vi ville lägga pengar i Forsmark 3 beror ju på att vi anser att verket skall byggas och tas i drift – som man numera måste säga – i Sverige. Hur kan fru Hambræus gå med på att vi skall ha en prospektering av uran, som enbart skall användas för svenska aggregat? Om man inte menar att vi skall ha några kärnkraftsaggregat, är det ju meningslöst att lägga ut dessa pengar. Hur kan fru Hambræus över huvud taget vara med och rösta för ett majoritetsuttalande som innebär att vi ger pengar för prospektering av uran?

Nu får vi höra ett kategoriskt nej till prövning i industriell skala av brytning i Ranstad. Men de som står för detta projekt, de som har kunskap i ämnet, säger att forskning nere i Skaraborg i dessa frågor är totalt meningslös om man inte får testa i industriell skala. Då skall vi inte lägga forskningen där nere, för det är att placera ut den på ett ställe där man inte har möjlighet att få fram de kunskaper som behövs i sammanhanget. Därför blir hela det borgerliga förslaget om satsning på forskning utan underlag, om man inte samtidigt säger ifrån att en industriell testning skall göras.

Jag misstänker att det finns andra företrädare bakom detta utskottsbetänkande som anser att en sådan här testning i industriell skala måste till för att man skall kunna dra några slutsatser. Det är därför jag tror att det i själva verket inte finns någon klar borgerlig majoritet för vare sig det ena eller det andra. Och därför får vi ett betänkande av det slag som vi nu har fått.

Men jag konstaterar att fru Hambræus inlägg på den här punkten blir ännu märkligare med hänsyn till att vi alltså inte heller skall använda vårt uran i Ranstad för kärnkraft i Sverige. Vad tjänar det då till att bryta eller försöka?

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

BIRGITTA HAMBRAEUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att Ingvar Carlsson skulle hålla sig för god för att upprepa en direkt lögn. Centerpartiet har icke någonsin motionerat om några pärlband av kärnkraftverk utmed Norrlandskusten. Det är en missuppfattning. Det har åtminstone inte skett under en period som man kan överblicka och definitivt inte på 1970-talet.

Jag medger, Ingvar Carlsson, att vi alla har begått misstag. Inte bara under 1950-talet, utan också under 1960-talet och rentav under åren 1970–1972 trodde alla partier på kärnkraften – vi visste inte bättre då. Men 1972 började centern här i riksdagen att ifrågasätta kärnkraften, och sedan dess har vi mer och mer kommit till insikt om att det är en energikälla som inte har framtiden för sig.

När det gäller Vattenfall är det pinsamt att behöva konstatera att detta statliga verk faktiskt engagerar sig i propaganda. Tillsammans med CDL har det bekostat skrifter som inte med bästa vilja i världen kan påstås vara objektiva, utan som direkt talar för kärnkraft. Det har gång på gång i sina skrivelser slagit fast att det anser att kärnkraften är den energikälla man skall gå in för. Det har tagit ställning för kärnkraften, trots att riksdagen har sagt att man vill ha ett nytt allsidigt beslutsunderlag och att man har börjat ompröva denna energikälla. Men myndigheten slår fast: Kärnkraft skall vi ha! Därmed menar jag att det är propaganda som Vattenfall bedriver.

Beträffande handlingsfriheten har jag svårt att förstå hur Ingvar Carlsson kan vara så helt oförstående inför en vilja att hålla en fråga öppen till dess man har skaffat fram beslutsunderlag. Är det så orimligt att man tar ett år på sig för en utredning när det är en miljardsatsning som vi håller på att ompröva? Är det så orimligt att man under det året bestämmer sig för att ta de kostnader som det innebär att hålla dörrarna öppna? Även om jag själv – eftersom jag anser att det är den klokaste vägen – skulle tycka att det var bra om vi på en gång kunde avveckla kärnkraften, anser jag att det i rimlighetens namn är klokt att under ett år verkligen skaffa fram ett beslutsunderlag innan man fattar ett sådant allvarligt beslut. Och det innebär naturligtvis kostnader.

INGVAR CARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har den tyvärr inte i min hand, men jag har ett mycket gott minne av den motion som Torsten Bengtson lade fram och som innebar ett önskemål om att Norrland skulle få kärnkraftverk och att de skulle ligga utmed Norrlandskusten. Det förvånar mig verkligen att fru Hambræus, om jag förstod henne rätt, påstod att denna motion inte har förekommit i kammaren.

Centern har avgivit kategoriska löften om att kärnkraften skall avvecklas. Man sade att det inte fanns några möjligheter till kompromisser på den punkten. Det var dyrt och heligt avgivna vallöften. Man sade att de tre aggregat som fanns på ritbordet skulle stanna där. För de aggregat som var under byggnad skulle kontrakten brytas, och för de övriga skulle man ha en avvecklingsplan. Fru Hambræus var en av de ledande som drev fram denna kategoriska politik från centerns sida. Men nu, när valet är över och vi

befinner oss här i kammaren är det så viktigt med handlingsfrihet, man måste pröva olika alternativ. Man fortsätter att bygga i Forsmark, man ökar återigen anslaget för prospektering och ger pengar för forskning i Ranstad. Det är denna dubbelhet i politiken och i budskapet till medborgarna som jag har reagerat mot. Framför allt reagerar jag mot att en person som fru Hambraeus, som har lagt in så mycket moral och känsla i det hela, nu intar en helt annan ställning i jämförelse med de budskap som hon förde ut i valrörelsen.

Nu är det handlingsfrihet som är honnörssordet. Det var precis det som 1975 års beslut byggdes upp kring. Om centern hade deklarerat det tidigare, hade diskussionen i valrörelsen blivit en helt annan.

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978.

*Energiforskning,
m. m.*

BIRGITTA HAMBRAEUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först och främst säga att man inte alls drar upp anslaget till uranprospektering. Man drar inte heller ner det, utan man låser fast det vid fjolårets nivå. Det är alltså inte fråga om någon uppdragning, inte heller någon nedtrappning, utan vi har här gjort en kompromiss. Jag kan f. ö. inte se att det förhållandet att man undersöker vad som finns i vårt land av olika mineraltillgångar skulle vara en så fruktansvärt stor fråga.

Jag själv är engagerad i att försöka stoppa kärnkraften och att försöka avveckla den i vårt land, och jag vill därför fråga Ingvar Carlsson: Har Ingvar Carlsson ett bättre förslag på hur man snabbare skall kunna avveckla kärnkraften än det som vi arbetar med?

Talmannen anmälde att Ingvar Carlsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 15 Anmälades och bordlades

Motion

1977/78:1985 av *Lars Werner m. fl.* om nationalisering av den svenska bilindustrin

§ 16 Anmälades och bordlades

Finansutskottets betänkande

1977/78:37 med anledning av propositionen 1977/78:165 om värdesäkert lönsparande jämte motioner

Kulturutskottets betänkande

1977/78:27 med anledning av propositionen 1977/78:97 om åtgärder för att bevara skrifter och ljud- och bildupptagningar jämte motion

Torsdagen den
25 maj 1978

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 25 maj

1977/78:509 av *Björn Körlof* (m) till arbetsmarknadsministern om domänverkets och ASSI:s verksamhet:

Enligt uppgift har domänverket i Dalarna, för att överavverka timmer i Särna och Idre revir för leverans till Siljanssåg AB i Mora, genom entreprenör engagerat skogsarbetskraft från Västmanland som flygs från Sala till Idre och åter måndagar och fredagar. ASSI:s såg i Horndal skall läggas ner, enligt uppgift från företagsledningen bl. a. på grund av brist på timmerråvara. F. n. körs 40 000 timmer per lastbil från domänverkets revir i Gästrikland till sågverk i norra Dalarna, därför att det enligt uppgift är timmeröverskott i dessa revir i Gästrikland.

Mot bakgrund av dessa förhållanden vill jag fråga arbetsmarknadsministern om han vill vidta åtgärder så att domänverket och ASSI bättre än vad som synes vara fallet anpassar sin verksamhet i överensstämmelse med regeringens sysselsättnings- och regionalpolitik.

1977/78:510 av *Yngve Nyquist* (s) till statsrådet Birgit Friggebo om åtgärder för att underlätta kreditförsörjningen för bostadsbyggande:

Under den gångna vintern och våren har det funnits betydande svårigheter när det gäller att ordna kreditiv för bostadsbyggandet ute i länen. Det har i sin tur verkat menligt på sysselsättningen av byggnadsarbetare.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till statsrådet Friggebo:

Ämnar statsrådet vidta särskilda åtgärder för att underlätta kreditförsörjningen så att det planerade bostadsbyggandet under den kommande hösten och vintern kan genomföras?

1977/78:511 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till socialministern om arkiveringen av sjukjournaler:

Enligt uppgift förstörs sjukjournalerna 20 år efter sista anteckningen. Yrkesinspektionens arkiv sparas inte mer än 10 år. Primärmaterialet till yrkesskadestatistiken förstörs vart femtonde år.

Detta är enligt medicinsk expertis förödande för arbetsmiljöforskningen, eftersom många yrkessjukdomar inte upptäcks förrän 20, 30 och kanske ända upp till 50 år efter det att arbetaren utsatts för miljöfaran.

Sjukjournalerna, samt yrkesinspektionens och riks försäkringsverkets arkiv, har direkt betydelse för en bättre arbetsmiljö och stort värde i den medicinska och historiska forskningen om arbetsmiljön.

I anledning av detta vill jag ställa frågan:

Är socialministern beredd att vidta åtgärder för att ändra reglerna för arkivering av sjukjournaler och andra handlingar som är av betydelse för arbetsmiljöforskningen, så att de bevaras för detta ändamål?

1977/78:512 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till arbetsmarknadsministern om förbud mot permittering:

Arbetsdomstolen har i dom den 24 maj angående SKF i Katrineholm fastslagit, att företag kan permittera med lön t. ex. varannan vecka.

Eftersom detta uppenbarligen inte överensstämmer med andemeningen i lagen om anställningsskydd, vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Avser arbetsmarknadsministern att ta initiativ till en sådan ändring av lagen om anställningsskydd att permittering förbjuds eller att permittering bara kan ske med bibehållande av full lön?

1977/78:513 av *Ralf Lindström* (s) till bostadsministern om handläggningen av visst stadsplaneärende:

Karlskrona kommunfullmäktige antog den 28 oktober 1976 ett förslag till ändring av stadsplanen för kvarteret Wrangel i kommunen. Förslaget var föranlett av ett byggnadslovsärende gällande nybyggnad på tomterna 1 och 2 i kvarteret. Med hänvisning till att vissa tjänstemän på länsstyrelsen var tveksamma till nybyggets arkitektur och stadsplanens utformning beslutade länsstyrelsen den 28 juli 1977 överlämna byggnadslovsärendet och stadsplaneärendet till regeringen för avgörande. Yttranden i ärendet har infördrats från statens planverk, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum. Dessa yttranden har enligt uppgift stått till regeringens förfogande redan i medio av mars månad 1978.

Kommunen uppvaktade bostadsministern i januari 1978 i ärendet, men regeringen har ännu ej fattat sitt beslut.

Jag vill därför fråga bostadsministern:

Vilka är orsakerna till den långa behandlingstiden för den ovan berörda planfrågan?

När avser regeringen att fatta beslut om ändring i stadsplanen för kvarteret Wrangel?

1977/78:514 av *Kjell Nilsson* (s) till handelsministern om chartertrafiken på Växjö flygplats:

Tullverket har meddelat att verket inte har möjlighet att betjäna Växjö flygplats med tullbevakning för sommarens planerade chartertrafik. 1 000 personer kommer att behöva transporteras 20 mil i vardera riktningen för att resa från Sturup.

Anser statsrådet att chartertrafiken skall koncentreras till några större flygplatser på grund av tullverkets personalproblem, eller är statsrådet beredd

Torsdagen den
25 maj 1978

*Meddelande om
frågor*

att medverka till att tullverket får sådana personella resurser att utrikes charterflyg kan fungera även från flygplatser som t. ex. den i Växjö?

1977/78:515 av *Nils Hjorth* (s) till industriministern om den mellansvenska gruvindustrin:

Enligt vissa uppgifter kommer större delen av den mellansvenska gruvindustrin att läggas ned. Frågan har diskuterats inom Svenskt Stål AB, där man synes ha planer på att slopa den malmbaserade ståltillverkningen i Domnarvet. Detta kommer att innebära att så gott som hela den mellansvenska gruvindustrin läggs ned, vilket skulle ge dödsstöten åt många gruvorter i Bergslagen och Dannemora i norra Uppland.

Då frågan om utnyttjande av våra malmtillgångar måste ses i ett längre perspektiv än dagens hårda konkurrens på stålmarknaden vill jag fråga industriministern:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att klara den mellansvenska gruvindustrin på sikt?

1977/78:516 av *Olle Eriksson* (c) till utbildningsministern om åtgärder för att tillgodose behovet av idrottsforskning m. m.:

Vid riksidrottsmötet i november 1977 behandlades bl. a. idrottsforsknings- och idrottsmedicinska frågor. Där påpekades det stora behovet i vårt land av idrottsmedicinsk och idrottsbeteendevetenskaplig forskning, och riksidrottsstyrelsen fick i uppdrag att verka för att dessa problem snarast skulle bringas till en positiv lösning.

Är statsrådet beredd att ta sådana initiativ att behovet av den idrottsmedicinska och idrottsbeteendevetenskapliga forskningen tillgodoses och att undervisning i idrottsmedicin under läkarnas grund- och vidareutbildning kommer till stånd?

1977/78:517 av *Knut Wachtmeister* (m) till statsrådet Ingegerd Troedsson om rätten att ta del av patientjournaler:

Anser statsrådet att patientsekretessen är tillräckligt skyddad när landstingsrevisorer, vilket uppgivits i pressen, medges tillstånd att granska patientjournaler?

1977/78:518 av *Bertil Måbrink* (vpk) till utrikesministern om PLO:s representation i Sverige:

PLO har f. n. representation i Sverige i form av informationskontor.

PLO:s representativitet för palestinierna har i olika sammanhang hävdats av den svenska regeringen.

Jag vill därför ställa frågan:

Avser utrikesministern att bereda PLO:s representation möjlighet att inrätta s. k. förbindelsekontor och därigenom höja dess status?

1977/78:519 av Kurt Hugosson (s) till statsministern om avtalet mellan AB Volvo och den norska regeringen:

Mot bakgrund av det avtal som slutits mellan AB Volvo och den norska regeringen vill jag till statsministern ställa följande frågor:

1. Är regeringen beredd att säkerställa ett reellt svenskt majoritetsinflytande i AB Volvos styrelse genom att tillskjuta kapital som motsvarar det som den norska regeringen förbundit sig för?

2. Har statsministern någon uppfattning om huruvida Volvoavtalet med Norge innebär en dämpad expansion av Volvos sysselsättning i Göteborgsområdet?

§ 18 Kammarén åtskildes kl. 17.51.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 152

Torsdagen den
25 maj 1978

*Meddelande om
frågor*